

શતક

પાંચમો કર્મગ્રંથ

(પદાર્થસંગ્રહ)

જેમને 'તપા'નું બિરુદ મળ્યા પછી ચાન્દ્રગચ્છ એ તપાગચ્છ તરીકે પ્રસિદ્ધ થયો તે શ્રીજગચ્છન્દ્રસૂરિ મહારાજના શિષ્યરત્ન શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ મહારાજે 'શતક' નામના પમા કર્મગ્રંથની મૂળગાથાઓ અને ટીકા રચ્યા છે. તેના આધારે આ પદાર્થોનું નિરૂપણ કરીએ છીએ.

૨૬ દ્વારો

(૧)	ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ.	(૧૪)	જીવવિપાકી પ્રકૃતિ.
(૨)	અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ.	(૧૫)	ભવવિપાકી પ્રકૃતિ.
(૩)	ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ.	(૧૬)	પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિ.
(૪)	અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ.	(૧૭)	પ્રકૃતિબંધ.
(૫)	ધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિ.	(૧૮)	પ્રકૃતિબંધના સ્વામી.
(૬)	અધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિ.	(૧૯)	સ્થિતિબંધ.
(૭)	ઘાતી (સર્વઘાતી, દેશઘાતી) પ્રકૃતિ.	(૨૦)	સ્થિતિબંધના સ્વામી.
(૮)	અઘાતી પ્રકૃતિ.	(૨૧)	રસબંધ.
(૯)	પુણ્ય પ્રકૃતિ.	(૨૨)	રસબંધના સ્વામી.
(૧૦)	પાપ પ્રકૃતિ.	(૨૩)	પ્રદેશબંધ.
(૧૧)	અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ.	(૨૪)	પ્રદેશબંધના સ્વામી.
(૧૨)	પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ.	(૨૫)	ઉપશમશ્રેણી.
(૧૩)	ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ.	(૨૬)	ક્ષપકશ્રેણી.

દ્વાર ૧ - ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ ૪૭

પોતાના બંધહેતુની હાજરીમાં જે પ્રકૃતિઓ અવશ્ય બંધાય તે ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિઓ કહેવાય. અર્થાત્ જે પ્રકૃતિઓ જે ગુણસ્થાનકે બંધવિચ્છેદ

થતો હોય ત્યાં સુધી તે પ્રકૃતિ અવશ્ય બંધાય તો તે ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ કહેવાય. ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિઓ ૪૭ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કયા ગુણઠાણા સુધી અવશ્ય બંધાય ?
૧ જ્ઞાનાવરણીય.	૫	મતિજ્ઞાના૦, શ્રુતજ્ઞાના૦, અવધિજ્ઞાના૦, મન:પર્યવજ્ઞાના૦, કેવળજ્ઞાના૦.	૧૦મા ગુણઠાણા સુધી.
૨ દર્શનાવરણીય.	૯	ચક્ષુદર્શના૦, અચક્ષુદર્શના૦, અવધિદર્શના૦, કેવળદર્શના૦, યિણદિદ્ર-૩, નિદ્રા-૨.	૧૦મા ગુણઠાણા સુધી. ૨જા ગુણઠાણા સુધી. ૧૮/૧ ગુણઠાણા સુધી.
૩ મોહનીય.	૧૯	મિથ્યાત્વ મોહનીય, અનંતાનુબંધી૦ ૪, અપ્રત્યા૦ ૪, પ્રત્યા૦ ૪, સંજ્વલન ક્રોધ, સંજ્વલન માન, સંજ્વલન માયા, સંજ્વલન લોભ, ભય, જુગુત્સા.	૧ લા ગુણઠાણે. ૨ જા ગુણઠાણા સુધી. ૪ થા ગુણઠાણા સુધી. ૫ મા ગુણઠાણા સુધી. ૯/૨ [□] ગુણઠાણા સુધી. ૯/૩ [□] ગુણઠાણા સુધી. ૯/૪ [□] ગુણઠાણા સુધી. ૯/૫ [□] ગુણઠાણા સુધી. ૮ મા ગુણઠાણા સુધી.
૪ નામ.	૯	તૈજસ-કાર્મણ શરીર, વર્ણાદિ-૪, અગુરુલઘુ, નિર્માણ, ઉપઘાત.	૨૮/૬ ગુણઠાણા સુધી.

૧. ૮/૧ = આઠમા ગુણઠાણાના સાત સંખ્યાતમા ભાગ કરી તેમાંથી પહેલો સંખ્યાતમો ભાગ.

૨. ૮/૬ = આઠમા ગુણઠાણાનો છઠ્ઠો સંખ્યાતમો ભાગ.

□ ૯મા ગુણઠાણાના સંખ્યાતા બહુ ભાગ વીત્યા પછી છેલ્લો સંખ્યાતમો ભાગ બાકી રહે તેના પાંચ ભાગ કરવા. તેમાંથી પહેલો ભાગ તે ૯/૧ ગુણઠાણુ, બીજો ભાગ તે ૯/૨ ગુણઠાણુ, ત્રીજો ભાગ તે ૯/૩ ગુણઠાણુ, ચોથો ભાગ તે ૯/૪ ગુણઠાણુ, પાંચમો ભાગ તે ૯/૫ ગુણઠાણુ.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કયા ગુણઢાણા સુધી અવશ્ય બંધાય ?
પ અંતરાય.	૫	દાનાંતરાય, લાભાંતરાય, ભોગાંતરાય, ઉપભોગાંતરાય, વીર્યાંતરાય.	૧૦મા ગુણઢાણા સુધી.
	૪૭		

દ્રાર ૨ - અદ્ધુવબંધી પ્રકૃતિ ૭૩

પોતાના બંધહેતુની હાજરીમાં પણ જે પ્રકૃતિઓ બંધાય અથવા ન પણ બંધાય તે અદ્ધુવબંધી પ્રકૃતિ કહેવાય. અર્થાત્ જે પ્રકૃતિનો જે ગુણઢાણે બંધવિચ્છેદ થતો હોય ત્યાં સુધી તે વિકલ્પે બંધાય તો તે અદ્ધુવબંધી પ્રકૃતિ કહેવાય. અદ્ધુવબંધી પ્રકૃતિ ૭૩ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧ વેદનીય.	૨	સાતા૦, અસાતા૦.
૨ મોહનીય.	૭	હાસ્ય૦, રતિ૦, શોક૦, અરતિ૦, વેદ-૩.
૩ આયુષ્ય.	૪	નરકાયુ૦, તિર્યચાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, દેવાયુ૦.
૪ નામ.	૫૮	ગતિ-૪, જાતિ-૫, શરીર-૩, અંગોપાંગ-૩, સંઘયણ-૬, સંસ્થાન-૬, આનુપૂર્વી-૪, જગતિ-૨, પરાઘાત૦, આતપ૦, ઉદ્યોત૦, ઉચ્છ૦, જિન૦, ત્રસ-૧૦, સ્થાવર-૧૦.
૫ ગોત્ર.	૨	ઉચ્ચ૦, નીચ૦.
	૭૩	

- (૧) પરાઘાત૦ અને ઉચ્છ૦ પર્યાપ્ત૦ સાથે જ બંધાય, અપર્યાપ્ત૦ સાથે ન બંધાય. તેથી અદ્ધુવબંધી છે.
- (૨) આતપ૦ એકે૦ પ્રાયોગ્ય પ્રકૃતિ બાંધતી વખતે બંધાય, એ સિવાય નહીં, તેથી અદ્ધુવબંધી છે.

- (૩) ઉદ્યોત૦ તિર્યગતિ પ્રાયોગ્ય પ્રકૃતિ બાંધતી વખતે બંધાય, એ સિવાય નહીં. તેથી અદ્ધુવબંધી છે.
- (૪) આહારક-૨ સંયમનિમિત્તે જ બંધાય, બીજી રીતે નહીં. તેથી અદ્ધુવબંધી છે.
- (૫) જિન૦ સમ્યક્ત્વનિમિત્તે જ બંધાય, બીજી રીતે નહીં. તેથી અદ્ધુવબંધી છે.
- (૬) શેષ ૬૬ પ્રકૃતિઓ પરસ્પર પ્રતિપક્ષી હોવાથી અદ્ધુવબંધી છે.

દ્રાર ૩ - ધ્રુવોદયી ૨૭

જે પ્રકૃતિનો જે ગુણસ્થાનકે ઉદયવિચ્છેદ થતો હોય ત્યાં સુધી તેનો અવશ્ય ઉદય હોય તો તે ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ કહેવાય. ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ ૨૭ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કયા ગુણઢાણા સુધી અવશ્ય ઉદય હોય ?
૧ જ્ઞાનાવરણીય.	૫	મતિ૦, શ્રુત૦, અવધિ૦, મનઃ૦, કેવળ૦.	૧૨ મા ગુણઢાણા સુધી.
૨ દર્શનાવરણીય.	૪	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦, કેવળ૦.	૧૨ મા ગુણઢાણા સુધી.
૩ મોહનીય.	૧	મિથ્યા૦ મોહ૦.	૧ લા ગુણઢાણા સુધી.
૪ નામ.	૧૨	તૈજસ-કાર્મણ શરીર૦, વર્ણાદિ૦ ૪, નિર્માણ, અગુરુ૦, સ્થિર૦, અસ્થિર૦, શુભ૦, અશુભ૦.	૧૩ મા ગુણઢાણા સુધી.
૫ અંતરાય.	૫	દાનાં૦, લાભાં૦, ભોગાં૦, ઉપભોગાં૦, વીર્યાં૦.	૧૨ મા ગુણઢાણા સુધી.
	૨૭		

દ્રાર ૪ - અધુવોદયી લ્પ

જે પ્રકૃતિનો જે ગુણદાણે ઉદયવિચ્છેદ થતો હોય ત્યાં સુધી તે પ્રકૃતિનો ઉદય હોય અથવા ન પણ હોય તો તે અધુવોદયી પ્રકૃતિ કહેવાય. અધુવોદયી પ્રકૃતિ લ્પ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧ દર્શનાવરણીય.	૫	નિદ્રા-૫.
૨ વેદનીય.	૨	સાતા૦, અસાતા૦.
૩ મોહનીય.	૨૭	મિશ્ર૦, સમ૦, કષાય-૧૬, નોકષાય-૯.
૪ આયુષ્ય.	૪	નરકાયુ૦, તિર્યચાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, દેવાયુ૦.
૫ નામ.	૫૫	ગતિ-૪, જાતિ-૫, શરીર-૩, અંગોપાંગ-૩, સંઘચણ-૬, સંસ્થાન-૬, આનુપૂર્વી-૪, ખગતિ-૨, ઉપઘાત૦, પરાઘાત૦, આતપ૦, ઉઘોત૦, ઉચ્છ૦, જિન૦, સ્થિર-શુભ વિના ત્રસ-૮, અસ્થિર-અશુભ વિના સ્થાવર-૮.
૬ ગોત્ર.	૨	ઉચ્ચ૦, નીચ૦.
	લ્પ	

ધ્રુવબંધી વગેરે પ્રકૃતિઓના અનાદિ-અનંત વગેરે ભાંગાઓ

ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિઓના અનાદિ-અનંત વગેરે ભાંગાઓ-

પ્રકૃતિ	અનાદિ-અનંત	અનાદિ-સાંત	સાદિ-સાંત
૧ જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫ = ૧૪	અભવ્યોને.	પહેલીવાર ૧૦મા ગુણદાણાના ચરમસમયે.	૧૧મા ગુણદાણાથી પડી બંધ શરુ કરી ફરી ૧૦મા ગુણદાણાના ચરમ સમયે.
૨ સંજવલન-૪.	અભવ્યોને.	પહેલીવાર ૯મા ગુણદાણાના તે તે ભાગે બંધવિચ્છેદ	બંધવિચ્છેદ પછી પડી બંધ શરુ કરી ફરી ૯મા ગુણદાણાના તે તે

પ્રકૃતિ	અનાદિ-અનંત	અનાદિ-સાંત	સાદિ-સાંત
૩ નિદ્રા ૨, ભય-જુગુપ્સા, નામ-૯ = ૧૩.	અભવ્યોને.	પહેલીવાર ૮મા ગુણદાણાના તે તે ભાગે બંધવિચ્છેદ સમયે.	ભાગે બંધવિચ્છેદ સમયે. બંધવિચ્છેદ પછી પડી ફરી બંધ શરુ કરી ૮મા ગુણદાણાના તે તે ભાગે બંધવિચ્છેદ સમયે.
૪ પ્રત્યાખ્યાના૦ ૪.	અભવ્યોને.	પહેલીવાર ૫મા ગુણદાણાના ચરમસમયે.	બંધવિચ્છેદ પછી પડી ફરી ૫મા ગુણદાણાના ચરમસમયે.
૫ અપ્રત્યાખ્યાના૦ ૪.	અભવ્યોને.	પહેલીવાર ૪થા ગુણદાણાના ચરમસમયે.	બંધવિચ્છેદ પછી પડી ફરી ૪થા ગુણદાણાના ચરમસમયે.
૬ ધિણદ્ધિ-૩, મિથ્યાત્વ૦, અનંતા૦ ૪ = ૮.	અભવ્યોને.	પહેલીવાર સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે.	સમ્યક્ત્વથી પડી ફરી સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે.

ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિઓના અનાદિ-અનંત વગેરે ભાંગાઓ-

પ્રકૃતિ	અનાદિ-અનંત	અનાદિ-સાંત	સાદિ-સાંત
૧ મિથ્યાત્વ૦.	અભવ્યોને.	પહેલીવાર સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે.	સમ્યક્ત્વથી પડી ફરી સમ્યક્ત્વ પામતી વખતે.
૨ જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫ = ૧૪	અભવ્યોને.	૧૨મા ગુણદાણાના ચરમ સમયે.	—
૩ શેષ નામકર્મની ૧૨.	અભવ્યોને.	૧૩મા ગુણદાણાના ચરમ સમયે.	—

અધ્રુવબંધી અને અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિઓનો સાદિ-સાંત ભાંગો ૧ હોય છે.

દ્રાર ૫ - ધ્રુવસત્તા ૧૩૦

સમ્યક્ત્વ વગેરે ઉત્તર ગુણોને નહિં પામેલા બધા સંસારી જીવોને જે પ્રકૃતિઓની નિરંતર સત્તા હોય તે ધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિઓ છે. ધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિઓ ૧૩૦ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧ જ્ઞાનાવરણ.	૫	મતિ૦, શ્રુત૦, અવધિ૦, મન:પર્યવ૦, કેવળ૦.
૨ દર્શનાવરણ.	૯	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦, કેવળ૦, નિદ્રા-૨, ઘિણદ્ધિ-૩.
૩ વેદનીય.	૨	સાતા૦, અસાતા૦.
૪ મોહનીય.	૨૬	મિથ્યા૦, કષાય-૧૬, નોકષાય-૯.
૫ નામ.	૮૨	તિર્યચ-૨, જાતિ-૫, ઔદા૦ ૭, તૈજસ-કાર્મણ૦ ૭, સંઘયણ-૬, સંસ્થાન-૬, વર્ણાદિ-૨૦, ખગતિ-૨, જિન૦ સિવાયની પ્રત્યેકની ૭, ત્રસ-૧૦, સ્થાવર-૧૦.
૬ ગોત્ર.	૧	નીચગોત્ર.
૭ અંતરાય.	૫	દાનાં૦, લાભાં૦, ભોગાં૦, ઉપભોગાં૦, વીર્યાં૦.
	૧૩૦	

દ્રાર ૬ - અધ્રુવસત્તા ૨૮

સમ્યક્ત્વ વગેરે ઉત્તરગુણોને નહિં પામેલા જીવોને પણ જે પ્રકૃતિઓની સત્તા હોય અથવા ન પણ હોય તે અધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિઓ છે. અધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિઓ ૨૮ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કારણ
૧ મોહનીય.	૨	^૧ મિશ્ર૦, સમ૦	સમ્યક્ત્વ નહિં પામેલા જીવને સત્તામાં ન હોવાથી.

૧. અહીં અધ્રુવસત્તાની વ્યાખ્યા આ પ્રમાણે સમજવી-સમ્યક્ત્વ વગેરે ઉત્તરગુણોને નહિં પામેલા જીવોને જે પ્રકૃતિઓની સત્તા ન હોય તે અધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિઓ.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કારણ
૨ આયુષ્ય.	૪	દેવાયુ૦, નરકાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, તિર્યચાયુ૦.	એકે૦, વિકલે૦ અને નારકીને સત્તામાં ન હોય, બીજાને સંભવે. એકે૦, વિકલે૦ અને દેવોને સત્તામાં ન હોય, બીજાને સંભવે. તેઉ૦, વાઉ૦, ૭મી નરકના નારકીને સત્તામાં ન હોય, બીજાને સંભવે. યુગલિક મનુષ્ય, ૯ થી ૧૨ દેવલોક-ગ્રૈવેયક-૯-અનુત્તર-૫ ના દેવો ને સત્તામાં ન હોય, બીજાને સંભવે.
૩ નામ.	૨૧	મનુ૦૨, વૈક્રિય-૧૧,	તેઉ૦, વાઉ૦ ને ઉદ્દલના કર્યા પછી સત્તામાં ન હોય, બીજાને સંભવે. ત્રસપણુ નહિં પામેલાને સત્તામાં ન હોય, ત્રસપણું પામ્યા બાદ એકે૦માં ગયેલાને ઉદ્દલના કર્યા પછી સત્તામાં ન હોય, બીજાને સંભવે.
૪ ગોત્ર.	૧	આહારક-૭, જિન૦.	સંયમી પણ જે બાંધે તેને સત્તામાં હોય, બીજાને ન હોય. સમ્યક્ત્વી પણ જે બાંધે તેને સત્તામાં હોય, બીજાને ન હોય.
		ઉચ્ચગોત્ર.	ત્રસપણું નહિં પામેલાને સત્તામાં ન હોય. તેઉ૦, વાઉ૦ ને ઉદ્દલના કર્યા પછી સત્તામાં ન હોય. ત્રસપણામાં ઉચ્ચ૦ બાંધીને સ્થાવરમાં ગયેલાને સ્થિતિક્ષય પછી ન હોય. બીજાને સંભવે.
	૨૮		

કેટલિક પ્રકૃતિઓની ગુણધર્મોમાં ધ્રુવસત્તા અને અધ્રુવસત્તા

પ્રકૃતિ	ધ્રુવસત્તા (ગુણધર્મો)	અધ્રુવસત્તા (ગુણધર્મો)
૧ મિથ્યા૦.	૧,૨,૩	૪ થી ૧૧. (ક્ષય કર્યા પછી ન હોય, બીજાને હોય.)
૨ સમ૦.	૨	૨૧ સિવાય ૧ થી ૧૧. (અનાદિ મિથ્યાદષ્ટિને તથા ક્ષય કે ઉદ્ભવના કર્યા પછી ન હોય, બીજાને હોય.)
૩ મિશ્ર૦.	૨,૩	૧ અને ૪ થી ૧૧. (અનાદિ મિથ્યાદષ્ટિને તથા ક્ષય કે ઉદ્ભવના કર્યા પછી ન હોય, બીજાને હોય.)
૪ અનંતા૦ ઠ.	૧,૨	૩ થી ૧૧. (વિસંયોજના કર્યા પછી ન હોય, બીજાને હોય.)
૫ આહારક-૭.	—	૧ થી ૧૪. (જેણે બાંધ્યુ હોય તેને સત્તામાં હોય, બીજાને ન હોય.)
૬ જિન૦.	—	૧ અને ૪ થી ૧૪. (જેણે બાંધ્યુ હોય તેને સત્તામાં હોય, બીજાને ન હોય.)

- + આહારક૦ ૭ અને જિન૦ બંનેની સત્તાવાળો જીવ ૧ લા ગુણધર્મો ન જાય.
- + જિન૦ ની સત્તાવાળો જીવ ૧લા ગુણધર્મો અંતર્મૂર્ત માટે જાય.
- + ૨જે - ૩જે ગુણધર્મો જિન૦ની સત્તા હોતી જ નથી.

દ્રાર ૭ - ઘાતી પ્રકૃતિ ૪૫

આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોનો ઘાત કરે તે ઘાતી પ્રકૃતિઓ. તેના મૂળ બે ભેદ છે.

સર્વઘાતી - આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોનો સર્વથા ઘાત કરે તે

૧. ઉદ્ભવના = એક પ્રકારનો સંક્રમ છે.

સર્વઘાતી પ્રકૃતિઓ. તે ૨૦ છે.

દેશઘાતી - આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોનો દેશથી ઘાત કરે તે દેશઘાતી પ્રકૃતિઓ. તે ૨૫ છે.

કુલ ઘાતી પ્રકૃતિઓ ૪૫ છે.

સર્વઘાતી પ્રકૃતિ - ૨૦

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કયા ગુણનો સર્વથા ઘાત કરે ?
૧ જ્ઞાનાવરણ.	૧	કેવળજ્ઞાના૦.	કેવળજ્ઞાન.
૨ દર્શનાવરણ.	૬	કેવળદર્શના૦, નિદ્રા-૫.	કેવળદર્શન. દર્શનલબ્ધિ.
૩ મોહનીય.	૧૩	મિથ્યા૦, અનંતા૦ ઠ, અપ્રત્યાખ્યાના૦ ઠ, પ્રત્યાખ્યાના૦ ઠ.	સમ્યક્ત્વ. દેશવિરતિ. સર્વવિરતિ.
	૨૦		

દેશઘાતી પ્રકૃતિઓ - ૨૫

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કયા ગુણનો દેશથી ઘાત કરે ?
૧ જ્ઞાનાવરણ.	૪	મતિ૦, શ્રુત૦, અવધિ૦, મન:૦.	જ્ઞાન.
૨ દર્શનાવરણ.	૩	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦	દર્શન.
૩ મોહનીય.	૧૩	સંજ્વલન ઠ, નોકષાય ૯.	ચારિત્ર.
૪ અંતરાય.	૫	દાનાં૦, લાભાં૦, ભોગાં૦, ઉપભોગાં૦,વીર્યાં૦.	દાન, લાભ, ભોગ, ઉપભોગ, વીર્ય.
	૨૫		

દ્રાર ૮ - અઘાતી પ્રકૃતિ ૭૫

જે પ્રકૃતિઓ આત્માના જ્ઞાનાદિ ગુણોનો ઘાત નથી કરતી તે અઘાતી પ્રકૃતિઓ છે. તે ૭૫ છે.

જેમ પોતે ચોર ન હોવા છતા ચોરની સાથે રહેનારો માણસ ચોર જેવો દેખાય છે તેમ સર્વઘાતી પ્રકૃતિ સાથે ઉદયમાં આવતી આ પ્રકૃતિઓ સર્વઘાતી રસવિપાક દેખાડે છે અને દેશઘાતી પ્રકૃતિ સાથે ઉદયમાં આવતી આ પ્રકૃતિઓ દેશઘાતી રસવિપાક દેખાડે છે.

	મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧	વેદનીય.	૨	સાતા૦, અસાતા૦.
૨	આયુષ્ય.	૪	નરકાયુ૦, તિર્યચાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, દેવાયુ૦.
૩	નામ.	૬૭	ગતિ ૪, જાતિ ૫, શરીર ૫, અંગોપાંગ ૩, સંઘચણ ૬, સંસ્થાન ૬, વર્ણાદિ ૪, આનુપૂર્વી ૪, જગતિ ૨, પ્રત્યેક ૮, ત્રસ ૧૦, સ્થાવર ૧૦.
૪	ગોત્ર.	૨	ઉચ્ચ૦, નીચ૦.
		૭૫	

દ્રાર ૯ - પુણ્યપ્રકૃતિ ૪૨

જીવને આનંદ પેદા કરનારી શુભપ્રકૃતિઓ તે પુણ્યપ્રકૃતિઓ. તે ૪૨ છે.

	મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧	વેદનીય.	૧	સાતા૦.
૨	આયુષ્ય.	૩	દેવાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, તિર્યચાયુ૦.
૩	નામ.	૩૭	દેવ-૨, મનુ ૨, પંચેજાતિ, શરીર ૫, અંગોપાંગ ૩, ૧ લુ સંઘચણ, ૧ લુ સંસ્થાન, શુભ વર્ણાદિ ૪, સુખગતિ, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, આતપ, ઉદ્યોત, અગુરુ૦, નિર્માણ૦, જિન૦, ત્રસ ૧૦.
૪	ગોત્ર.	૧	ઉચ્ચ૦.
		૪૨	

દ્રાર ૧૦ - પાપ પ્રકૃતિ ૮૨

કડવા રસવાળી અશુભ પ્રકૃતિઓ તે પાપ પ્રકૃતિઓ. તે ૮૨ છે.

	મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧	જ્ઞાનાવરણ.	૫	મતિ૦, શ્રુત૦, અવધિ૦, મન:૦, કેવળ૦.
૨	દર્શનાવરણ.	૯	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦, કેવળ૦, નિદ્રા-૫.
૩	વેદનીય.	૧	અસાતા.
૪	મોહનીય.	૨૬	મિથ્યા૦, કષાય ૧૬, નોકષાય ૯.
૫	આયુષ્ય.	૧	નરકાયુ૦.
૬	નામ.	૩૪	તિર્યચ ૨, નરક ૨, જાતિ ૪, સંઘચણ ૫, સંસ્થાન ૫, અશુભવર્ણાદિ ૪, કુખગતિ, ઉપઘાત, સ્થાવર ૧૦.
૭	ગોત્ર.	૧	નીચ૦.
૮	અંતરાય.	૫	દાનાં૦, લાભાં૦, ભોગાં૦, ઉપભોગાં૦, વીર્યાં૦.
		૮૨	

દ્રાર ૧૧ - અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ ૨૯

જે પ્રકૃતિઓ અન્ય પ્રકૃતિઓના બંધને, ઉદયને કે બંનેને નિવાર્યા વિના પોતાના બંધને, ઉદયને કે બંનેને દેખાડે તે અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિઓ છે. તે ૨૯ છે.

	મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧	જ્ઞાનાવરણ.	૫	મતિ૦, શ્રુત૦, અવધિ૦, મન:૦, કેવળ૦.
૨	દર્શનાં.	૪	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦, કેવળ૦.
૩	મોહનીય.	૩	મિથ્યા૦, ભય, જુગુપ્સા.
૪	નામ.	૧૨	તૈજસ-કાર્મણ શરીર, વર્ણાદિ ૪, ઉપઘાત, અગુરુ૦, નિર્માણ, ઉચ્છ્વાસ, જિન૦, પરાઘાત.
૫	અંતરાય.	૫	દાનાં૦, લાભાં૦, ભોગાં૦, ઉપભોગાં૦, વીર્યાં૦.
		૨૯	

દ્રાર ૧૨ - પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ ૯૧

જે પ્રકૃતિઓ અન્ય પ્રકૃતિના અંધને, ઉદયને કે બંનેને નિવારીને પોતાના અંધને, ઉદયને કે બંનેને બતાવે તે પરાવર્તમાન પ્રકૃતિઓ છે. તે ૯૧ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	શેમાં પરાવર્તમાન ?
૧ દર્શના૦.	૫	નિદ્રા-૫.	ઉદયમાં.
૨ વેદનીય.	૨	સાતા૦, અસાતા૦.	અંધમાં, ઉદયમાં.
૩ મોહનીય.	૨૩	કષાય-૧૬, હાસ્ય-૪, વેદ-૩.	ઉદયમાં. અંધમાં, ઉદયમાં.
૪ આયુષ્ય.	૪	નરકાયુ૦, તિર્યચાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, દેવાયુ૦.	અંધમાં, ઉદયમાં.
૫ નામ.	૫૫	ગતિ ૪, જાતિ ૫, શરીર ૩, અંગોપાંગ ૩, સંઘયણ ૬, સંસ્થાન ૬, આનુપૂર્વી ૪, ખગતિ ૨, આતપ, ઉદ્યોત, સ્થિર-શુભ વિના ત્રસ ૮, અસ્થિર-અશુભ વિના સ્થાવર ૮, સ્થિર, શુભ, અસ્થિર, અશુભ.	અંધમાં, ઉદયમાં.
૬ ગોત્ર	૨	ઉચ્ચ૦, નીચ૦.	અંધમાં. અંધમાં, ઉદયમાં.
	૯૧		

દ્રાર ૧૩ - ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ ૪

ક્ષેત્ર એટલે આકાશ એટલે કે વિગ્રહગતિ. તેમાં જ જેનો ઉદય થાય તે ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ. તે ૪ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧ નામ.	૪	આનુપૂર્વી ૪.

દ્રાર ૧૪ - જીવવિપાકી પ્રકૃતિ ૭૮

જે પ્રકૃતિઓ જીવને વિષે જ પોતાની શક્તિ બતાવે તે જીવવિપાકી પ્રકૃતિઓ છે. તે ૭૮ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧ જ્ઞાનાવરણ.	૫	મતિ૦, શ્રુત૦, અવધિ૦, મનઃ૦, કેવળ૦.
૨ દર્શનાવરણ.	૯	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦, કેવળ૦, નિદ્રા-૫.
૩ વેદનીય.	૨	સાતા૦, અસાતા૦.
૪ મોહનીય.	૨૮	મિથ્યા૦, મિશ્ર૦, સમ૦, કષાય ૧૬, નોકષાય ૯.
૫ નામ.	૨૭	ગતિ ૪, જાતિ ૫, ખગતિ ૨, ઉચ્ચ૦, જિન૦, ત્રસ ૩, સુભગ ૪, સ્થાવર ૩, દુર્ભગ ૪.
૬ ગોત્ર.	૨	ઉચ્ચ૦, નીચ૦.
૭ અંતરાય.	૫	દાનાં૦, લાભાં૦, ભોગાં૦, ઉપભોગાં૦, વીર્યાં૦.
	૭૮	

જો કે ક્ષેત્રવિપાકી, ભવવિપાકી અને પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિઓ પણ વાસ્તવમાં જીવવિપાકી જ છે, કેમકે પરંપરાએ જીવને જ તેમની અસર થાય છે, છતા પણ ક્ષેત્ર-ભવ-પુદ્ગલ વિષે મુખ્યપણે તેમના ઉદયની વિવક્ષા કરી હોવાથી તેઓ ક્રમશઃ ક્ષેત્રવિપાકી, ભવવિપાકી, પુદ્ગલવિપાકી કહેવાય છે.

દ્રાર ૧૫ - ભવવિપાકી પ્રકૃતિ ૪

નરક વગેરે ભવને વિષે જેમનો ઉદય થાય તે ભવવિપાકી પ્રકૃતિઓ છે. તે ૪ છે.

મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧ આયુષ્ય.	૪	નરકાયુ૦, તિર્યચાયુ૦, મનુષ્યાયુ૦, દેવાયુ૦.

દ્રાર ૧૬ - પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિ ૩૬

પુદ્ગલ એટલે શરીરરૂપે પરિણામેલ પરમાણુઓ. તેમના વિષે જેઓ પોતાની શક્તિ બતાવે છે તે પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિઓ છે. તે ૩૬ છે.

	મૂળપ્રકૃતિ	ભેદ	ઉત્તરપ્રકૃતિ
૧	નામ.	૩૬	શરીર ૫, અંગોપાંગ ૩, સંઘચણ ૬, સંસ્થાન ૬, વર્ણાદિ ૪, ઉપઘાત, પરાઘાત, આતપ, ઉદ્યોત, અગુરુ, નિર્માણ, પ્રત્યેક, સાધારણ, સ્થિર, અસ્થિર, શુભ, અશુભ.

દ્વાર ૧૭-૧૮ - પ્રકૃતિબંધ અને તેના સ્વામી

કર્મ બાંધતી વખતે તેનો જે સ્વભાવ નક્કી થવો તે પ્રકૃતિબંધ અથવા સ્થિતિ-રસ-પ્રદેશોનો જે સમુદાય તે પ્રકૃતિબંધ.

ભૂયસ્કારાદિ બંધો વડે પ્રકૃતિબંધની વિચારણા

એક સાથે બંધાતી પ્રકૃતિઓનો સમુદાય તે બંધસ્થાનક.

- (૧) ઓછી પ્રકૃતિઓ બાંધતો હોય અને પછી વધુ પ્રકૃતિઓ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે ભૂયસ્કારબંધ કહેવાય છે.
- (૨) વધુ પ્રકૃતિઓ બાંધતો હોય અને પછી ઓછી પ્રકૃતિઓ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે અલ્પતરબંધ કહેવાય છે.
- (૩) પૂર્વસમયે જેટલી પ્રકૃતિઓ બાંધી હોય તેટલી જ પ્રકૃતિઓ જ્યાં સુધી બંધાય ત્યાંસુધી અવસ્થિતબંધ કહેવાય છે.
- (૪) સર્વથા અબંધક થઈ પડે અને ફરી બંધ શરુ કરે ત્યારે પહેલા સમયે અવક્તવ્યબંધ કહેવાય છે.

મૂળપ્રકૃતિઓમાં ભૂયસ્કારાદિ બંધની વિચારણા-
મૂળપ્રકૃતિના બંધસ્થાનક ચાર છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિઓ	કોને હોય ?
૧	૮	સર્વ.	સર્વજીવોને આયુષ્ય બાંધતી વખતે.
૨	૭	આયુ ૦ વિના.	૧ થી ૮ ગુણઠાણવાળા જીવોને આયુ ૦ બંધ સિવાયના કાળે.
૩	૬	આયુ ૦, મોહ ૦ વિના.	૧૦ મા ગુણઠાણવાળા જીવોને.
૪	૫	વેદનીય.	૧૧ થી ૧૩ ગુણઠાણવાળા જીવોને.

મૂળપ્રકૃતિના ભૂયસ્કારબંધ ત્રણ છે. તે આ પ્રમાણે-

	ભૂયસ્કારબંધ	કોને હોય ?
૧	૬	૧૧ મા ગુણઠાણથી પડીને ૧૦ મા ગુણઠાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૨	૭	૧૦ મા ગુણઠાણથી નીચે પડે ત્યારે પહેલા સમયે.
૩	૮	૭ ના બંધકને આયુ ૦ બંધ વખતે પહેલા સમયે.

મૂળપ્રકૃતિના અલ્પતરબંધ ત્રણ છે, તે આ પ્રમાણે-

	અલ્પતરબંધ	કોને હોય ?
૧	૭	૮ ના બંધકને આયુ ૦ બાંધ્યા પછી પહેલા સમયે.
૨	૬	૭ ના બંધકને ૧૦ મા ગુણઠાણના પહેલા સમયે.
૩	૫	૬ ના બંધકને ૧૧ મા કે ૧૨ મા ગુણઠાણના પહેલા સમયે.

મૂળપ્રકૃતિના અવસ્થિતબંધ ચાર છે. તે આ પ્રમાણે - ૮, ૭, ૬, ૫. ચારે બંધસ્થાનકે ભૂયસ્કાર, અલ્પતર કે અવક્તવ્ય બંધ થયા પછી બીજા સમયથી અવસ્થિતબંધ હોય છે.

મૂળપ્રકૃતિનો અવક્તવ્યબંધ નથી, કેમકે મૂળપ્રકૃતિનો સર્વથા અબંધક ૧૪ મા ગુણઠાણે થાય છે અને ત્યાંથી પડવાનું નથી.

ઉત્તરપ્રકૃતિઓમાં ભૂયસ્કારાદિ બંધની વિચારણા-

(૧) જ્ઞાનાવરણ-

બંધસ્થાનક ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિઓ	કોને હોય ?
૧	૫	મતિ ૦, શ્રુત ૦, અવધિ ૦, મન ૦, કેવળ ૦.	૧ થી ૧૦ ગુણઠાણ સુધી.

ભૂચસ્કાર-અલ્પતર બંધ ન હોય.

અવસ્થિતબંધ ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-પ. ૧૧ મુ ગુણઠાણુ નહીં પામેલા બધા જીવોને અનાદિકાળથી અને ૧૧ મા ગુણઠાણેથી પડેલાને બીજા સમયથી પનો અવસ્થિતબંધ હોય છે.

અવસ્તવ્યબંધ ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-પ. ૧૧ મા ગુણઠાણેથી પડીને ૫ બાંધનારને પહેલા સમયે પનો અવસ્તવ્યબંધ હોય.

(૨) દર્શનાવરણ-

બંધસ્થાનક ૩ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિઓ	કોને હોય ?
૧	૯	ચક્ષુ૦, અચક્ષુ૦, અવધિ૦, કેવળ૦, નિદ્રા-૫.	૧,૨ ગુણઠાણે.
૨	૬	થિણદિદ્ર-૩ વિના.	૩ થી ૮/૧ ગુણઠાણા સુધી.
૩	૪	નિદ્રા-૨ વિના.	૮/૨ થી ૧૦ ગુણઠાણા સુધી.

ભૂચસ્કારબંધ ૨ છે. તે આ પ્રમાણે-

	ભૂચસ્કારબંધ	કોને હોય ?
૧	૬	૪ નો બંધક પડીને ૬ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૨	૯	૬ નો બંધક પડીને ૯ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.

અલ્પતરબંધ ૨ છે. તે આ પ્રમાણે-

	અલ્પતરબંધ	કોને હોય ?
૧	૬	૯ નો બંધક ૬ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૨	૪	૬ નો બંધક ૮/૨ ગુણઠાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.

અવસ્થિતબંધ ૩ છે. તે આ પ્રમાણે - ૯,૬,૪. ત્રણે બંધસ્થાનકે બીજા સમયથી અવસ્થિતબંધ હોય છે.

અવસ્તવ્યબંધ ૨ છે. તે આ પ્રમાણે-

	અવસ્તવ્યબંધ	કોને હોય ?
૧	૪	૧૧ મા ગુણઠાણેથી કાળક્ષયથી પડી ૧૦ મા ગુણઠાણે આવેલાને પહેલા સમયે.
૨	૬	૧૧ મા ગુણઠાણેથી ભવક્ષયથી પડી ૪ થા ગુણઠાણે આવેલાને પહેલા સમયે.

(૩) વેદનીય-

બંધસ્થાનક ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિઓ	કોને હોય ?
૧	૧	સાતા૦ કે અસાતા૦.	૧ થી ૧૩ ગુણઠાણા સુધી.

ભૂચસ્કાર, અલ્પતર, અવસ્તવ્ય બંધ ન હોય.

સદા ૧ નો અવસ્થિતબંધ હોય.

(૪) મોહનીય-

બંધસ્થાનક ૧૦ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિઓ	કોને હોય ?
૧	૨૨	મિથ્યા૦, કષાય ૧૬, વેદ ૧, યુગલ-૧, ભય, જુગુપ્સા.	૧ લા ગુણઠાણે.
૨	૨૧	૨૨-મિથ્યા૦.	૨ જા ગુણઠાણે.
૩	૧૭	૨૧-અનંતા૦ ઠ.	૩ જા, ૪ થા ગુણઠાણે.
૪	૧૩	૧૭-અપ્રત્યા૦ ઠ.	૫ મા ગુણઠાણે.
૫	૯	૧૩-પ્રત્યા૦ ઠ.	૬,૭,૮ ગુણઠાણે.
૬	૫	૯-હાસ્ય-૪.	૯/૧ ગુણઠાણે.
૭	૪	૫-પુરુષવેદ.	૯/૨ ગુણઠાણે.
૮	૩	૪-સં.ક્રોધ.	૯/૩ ગુણઠાણે.
૯	૨	૩-સં. માન.	૯/૪ ગુણઠાણે.
૧૦	૧	૨-સં. માયા.	૯/૫ ગુણઠાણે.

ભૂયસ્કારબંધ ૯ છે. તે આ પ્રમાણે-

	ભૂયસ્કારબંધ	કોને હોય ?
૧	૨	૧ નો બંધક પડીને ૯/૪ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૨	૩	૨ નો બંધક પડીને ૯/૩ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૩	૪	૩ નો બંધક પડીને ૯/૨ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૪	૫	૪ નો બંધક પડીને ૯/૧ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૫	૯	૫ નો બંધક પડીને ૯ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૬	૧૩	૯ નો બંધક પડીને ૫મા ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૭	૧૭	૧૩,૯,૫,૪,૩,૨ કે ૧ નો બંધક પડીને ૧૭ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૮	૨૧	૧૭,૧૩ કે ૯ નો બંધક પડીને ૨૧ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૯	૨૨	૨૧,૧૭,૧૩ કે ૯ નો બંધક પડીને ૧લા ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.

અલ્પતરબંધ ૮ છે. તે આ પ્રમાણે-

	અલ્પતરબંધ	કોને હોય ?
૧	૧૭	૧ લા ગુણાણેથી ૩ જા કે ૪ થા ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૨	૧૩	૨૨ કે ૧૭ નો બંધક ૫ મા ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.

	અલ્પતરબંધ	કોને હોય ?
૩	૯	૨૨,૧૭ કે ૧૩ નો બંધક ૬ટ્ટા ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૪	૫	૯ નો બંધક ૯/૧ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૫	૪	૫ નો બંધક ૯/૨ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૬	૩	૪ નો બંધક ૯/૩ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૭	૨	૩ નો બંધક ૯/૪ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.
૮	૧	૨ નો બંધક ૯/૫ ગુણાણે આવે ત્યારે પહેલા સમયે.

૧લા ગુણાણેથી બીજા ગુણાણે જવાતુ ન હોવાથી ૨૧ નો અલ્પતરબંધ મળતો નથી.

અવસ્થિતબંધ ૧૦ છે. તે આ પ્રમાણે-૨૨,૨૧,૧૭,૧૩,૯,૫,૪, ૩,૨,૧. દશે બંધસ્થાનકે બીજા સમયથી અવસ્થિતબંધ હોય છે.

અવક્તવ્યબંધ બે છે. તે આ પ્રમાણે-

	અવક્તવ્યબંધ	કોને હોય ?
૧	૧	૧૧મા - ૧૦મા ગુણાણેથી પડીને ૯/૫ ગુણાણે આવેલાને પહેલા સમયે.
૨	૧૭	૧૧મા ગુણાણેથી ભવક્ષયથી પડીને ૪ થા ગુણાણે આવેલાને પહેલા સમયે.

(૫) આયુષ્ય-

બંધસ્થાનક ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૧	૧	૪ માંથી ૧ આયુ.	૩જા સિવાય ૧ થી ૭ ગુણાણા સુધીમાં રહેલા જીવને આયુ બંધ વળતે.

ભૂયસ્કારબંધ - અલ્પતરબંધ ન હોય.

અવસ્થિતબંધ ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-૧. આયુ બાંધે ત્યારે બીજા સમયથી અવસ્થિતબંધ હોય.

અવકતવ્યબંધ ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-૧. આયુ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.

(૬) નામ-

બંધસ્થાનક ૮ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૧	૨૩ (અપર્યાબંધ એકે પ્રાયોગ્ય)	ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યચ ૨, એકે, ઔદા શરીર, હુંડક, સ્થાવર, બાદર-સૂક્ષ્મમાંથી એક, અપર્યાબંધ, પ્રત્યેક-સાધારણમાંથી એક, અસ્થિર, અશુભ, દુર્ભગ, અનાદેય, અચશ.	મિથ્યાદષ્ટિ મનુ અને તિને હોય.
૨	(a)રપ (પર્યાબંધ એકે પ્રાયોગ્ય)	ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યચ ૨, એકે, ઔદા શરીર, હુંડક, પરાઘાત, ઉચ્છ્, સ્થાવર, બાદર-સૂક્ષ્મમાંથી એક, પર્યાબંધ, પ્રત્યેક-સાધારણમાંથી એક, સ્થિર-અસ્થિરમાંથી એક, શુભ-અશુભમાંથી એક, દુર્ભગ, અનાદેય, ચશ-અચશમાંથી એક.	મિથ્યાદષ્ટિ મનુ, તિને અને ઈશાન સુધીના દેવોને હોય.
	(b)રપ (અપર્યાબંધ વિકલેપ્રાયોગ્ય)	ધ્રુવબંધી ૯, તિર્યચ ૨, વિકલેપ, ઔદા, હુંડક,	મિથ્યાદષ્ટિ એકે, વિકલેપ, પંચે તિને કે

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
		સેવાર્ત, ત્રસ, બાદર, અપર્યાબંધ, પ્રત્યેક, અસ્થિર, અશુભ, દુર્ભગ, અનાદેય, અચશ.	મનુને હોય.
	(C)રપ (અપર્યાબંધ પંચે તિને પ્રાયોગ્ય)	(b) પ્રમાણે. વિકલેપ ની બદલે પંચે.	મિથ્યાદષ્ટિ મનુ-તિને હોય.
	(d)રપ (અપર્યાબંધ મનુ પ્રાયોગ્ય)	(C) પ્રમાણે. તિને ૨ ની બદલે મનુ ૨.	મિથ્યાદષ્ટિ મનુ-તિને હોય.
૩	૨૬(પર્યાબંધ એકે પ્રાયોગ્ય)	ધ્રુવબંધી ૯, તિને ૨, એકે, ઔદા શરીર, હુંડક, પરાઘાત, ઉચ્છ્, સ્થાવર, આતપ-ઉદ્યોતમાંથી એક, બાદર, પર્યાબંધ, પ્રત્યેક, સ્થિર-અસ્થિરમાંથી એક, શુભ-અશુભમાંથી એક, દુર્ભગ, અનાદેય, ચશ-અચશ માંથી એક.	મિથ્યાદષ્ટિ મનુ-તિને અને ઈશાન સુધીના દેવોને હોય.
૪	(a)૨૮ (દેવ પ્રાયોગ્ય)	ધ્રુવબંધી ૯, દેવ ૨, પંચે, વૈ ૨, ૧ લુ સંસ્થાન, સુખગતિ, પરાઘાત, ઉચ્છ્, ત્રસ, બાદર, પર્યાબંધ, પ્રત્યેક, સ્થિર-અસ્થિરમાંથી એક, શુભ-અશુભમાંથી એક, સુભગ, સુસ્વર, આદેય, ચશ-અચશમાંથી એક	૧ થી ૮/૬ ગુણઠાણાવાળા જીવોને હોય.

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
	(b)૨૮ (નરક પ્રાયોગ્ય)	દ્યુવબંધી ૯, નરક ૨, પંચે૦, વૈ૦ ૨, હુંડક, કુખગતિ, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, ત્રસ, બાદર, પર્યા૦, પ્રત્યેક, અસ્થિર, અશુભ, દુર્ભગ, દુઃસ્વર, અનાદેય, અચશ.	મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુ૦-તિ૦ ને હોય.
૫	(a)૨૯(પર્યા૦ વિકલે૦ પ્રાયોગ્ય)	દ્યુવબંધી ૯, તિ૦ ૨, વિકલે૦, ઔદા૦ ૨, હુંડક, સેવાર્ત, કુખગતિ, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, ત્રસ, બાદર, પર્યા૦, પ્રત્યેક, સ્થિર-અસ્થિરમાંથી એક, શુભ-અશુભમાંથી એક, દુઃસ્વર, દુર્ભગ, અનાદેય, યશ-અચશમાંથી એક.	મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુ૦-તિ૦ને હોય.
	(b)૨૯(પર્યા૦ પંચે૦ તિ૦ પ્રાયોગ્ય)	દ્યુવબંધી ૯, તિ૦ ૨, પંચે૦, ઔદા૦ ૨, છ માંથી એક સંઘચણ, છ માંથી એક સંસ્થાન, સુખગતિ-કુખગતિ માંથી એક, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, ત્રસ, બાદર, પર્યા૦, પ્રત્યેક, સ્થિર-અસ્થિરમાંથી એક, શુભ-અશુભમાંથી એક, સુભગ-દુર્ભગમાંથી એક, સુસ્વર-દુઃસ્વરમાંથી એક, આદેય-અનાદેયમાંથી એક, યશ-અચશમાંથી એક.	ચારેગતિના ૧લા, ૨જા ગુણઠાણાવાળા જીવોને હોય.

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
	(C)૨૯(પર્યા૦ મનુ૦ પ્રાયોગ્ય)	(b) પ્રમાણે, તિ૦ ૨ની બદલે મનુ૦ ૨.	૧ થી ૪ ગુણઠાણાવાળા જીવોને હોય.
	(D)૨૯(દેવ પ્રાયોગ્ય)	દેવપ્રાયોગ્ય ૨૮ + જિન૦.	૪ થી ૮/૬ ગુણઠાણાવાળા મનુ૦ને હોય.
૬	(A)૩૦(પર્યા૦ વિકલે૦ પ્રાયોગ્ય)	પર્યા૦ વિકલે૦ યોગ્ય ૨૯ + ઉદ્યોત.	મિથ્યાદૃષ્ટિ મનુ૦-તિ૦ ને હોય.
	(b)૩૦(પર્યા૦ પંચે૦ તિ૦ પ્રાયોગ્ય)	પર્યા૦ પંચે૦ તિ૦ યોગ્ય ૨૯ + ઉદ્યોત.	ચારે ગતિના ૧લા, ૨જા ગુણઠાણાવાળા જીવોને હોય.
	(C)૩૦(પર્યા૦ મનુ૦ પ્રાયોગ્ય)	દ્યુવબંધી ૯, મનુ૦ ૨, પંચે૦, ઔદા૦ ૨, ૧લુ સંઘચણ, ૧લુ સંસ્થાન, સુખગતિ, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, જિન૦ ત્રસ, બાદર, પર્યા૦, પ્રત્યેક, સ્થિર-અસ્થિરમાંથી એક, શુભ-અશુભમાંથી એક, સુભગ, સુસ્વર, આદેય, યશ-અચશમાંથી એક.	૪થા ગુણઠાણાવાળા દેવો અને નારકોને હોય.
	(d)૩૦(દેવ પ્રાયોગ્ય)	દ્યુવબંધી ૯, દેવ ૨, પંચે૦, વૈ૦ ૨, આહા૦ ૨, ૧લુ સંસ્થાન, સુખગતિ, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, ત્રસ, બાદર, પર્યા૦, પ્રત્યેક, શુભ, સ્થિર, સુભગ,	૭ થી ૮/૬ ગુણઠાણાવાળા મનુ૦ ને હોય.

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૭	૩૧(દેવ પ્રાયોગ્ય)	સુસ્વર, આદેય, યશ. દેવપ્રાયોગ્ય ૩૦ + જિન૦	૭ થી ૮/૬ ગુણઠાણાવાળા જીવને હોય.
૮	૧(અપ્રાયોગ્ય)	યશ	૮/૭, ૯, ૧૦ ગુણઠાણાવાળા જીવોને હોય.

ભૂયસ્કારબંધ ૬ છે. તે આ પ્રમાણે-

	ભૂયસ્કારબંધ	કોને હોય ?
૧	૨૫	૨૩ ના બંધકને ૨૫ ના બંધના પહેલા સમયે.
૨	૨૬	૨૩ કે ૨૫ ના બંધકને ૨૬ ના બંધના પહેલા સમયે.
૩	૨૮	૨૩,૨૫ કે ૨૬ ના બંધકને ૨૮ ના બંધના પહેલા સમયે.
૪	૨૯	૧,૨૩,૨૫,૨૬ કે ૨૮ ના બંધકને ૨૯ ના બંધના પહેલા સમયે.
૫	૩૦	૧,૨૩,૨૫,૨૬,૨૮ કે ૨૯ ના બંધકને ૩૦ ના બંધના પહેલા સમયે.
૬	૩૧	૧,૨૮,૨૯ કે ૩૦ ના બંધકને ૩૧ ના બંધના પહેલા સમયે.

અલ્પતરબંધ ૭ છે. તે આ પ્રમાણે-

	અલ્પતરબંધ	કોને હોય ?
૧	૧	૮ મા ગુણઠાણે દેવગતિપ્રાયોગ્ય ૨૮,૨૯,૩૦ કે ૩૧ બાંધીને બંધવિસ્થેદ થયા પછી ૧ ના બંધના પહેલા સમયે.
૨	૩૦	૩૧ નો બંધક દેવલોકમાં જઈ મનુઓગ્ય ૩૦ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.

	અલ્પતરબંધ	કોને હોય ?
૩	૧૨૯	મનુ યોગ્ય ૩૦ નો બંધક દેવ મનુષ્યમાં આવી દેવયોગ્ય ૨૯ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૪	૨૮	તિ૦ યોગ્ય ૨૯ ના બંધક મનુ-તિ૦ વિશુદ્ધિને લીધે દેવ યોગ્ય ૨૮ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૫	૨૬	દેવ યોગ્ય ૨૮ નો બંધક સંકલેશને લીધે એકે૦ યોગ્ય ૨૬ બાંધે ત્યારે પહેલા સમયે.
૬	૨૫	૨૬ના બંધકને ૨૫ના બંધના પહેલા સમયે.
૭	૨૩	૨૫ ના બંધકને ૨૩ ના બંધના પહેલા સમયે.

અવસ્થિતબંધ ૮ છે. તે આ પ્રમાણે- ૨૩,૨૫,૨૬,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧,૧.
આઠે બંધસ્થાને બીજા સમયથી અવસ્થિતબંધ હોય છે.

અવકતવ્યબંધ ૩ છે. તે આ પ્રમાણે-

	અવકતવ્યબંધ	કોને હોય ?
૧	૧	૧૧મા ગુણઠાણેથી ૧૦મા ગુણઠાણે આવેલાને પહેલા સમયે.
૨	૩૦	૧૧મા ગુણઠાણેથી ભવક્ષયથી પડીને જ્યા ગુણઠાણે આવેલાને મનુ યોગ્ય જિન સહિત ૩૦ના બંધના પહેલા સમયે.
૩	૨૯	૧૧મા ગુણઠાણેથી ભવક્ષયથી પડીને જ્યા ગુણઠાણે આવેલાને મનુ યોગ્ય ૨૯ના બંધના પહેલા સમયે.

(૭) ગોત્ર-

બંધસ્થાનક એક છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૧	૧	ઉચ્ચ૦ કે નીચ૦	૧ થી ૧૦ ગુણઠાણાવાળા જીવોને.

૧. દેવયોગ્ય ૩૧ બાંધતો હોય અને પછી ૬૨ઠા ગુણઠાણે આવી દેવયોગ્ય ૨૯ બાંધે તે પણ ૨૯ નો અલ્પતર બંધ છે. આ રીતે ૨૮,૨૬,૨૫,૨૩ ના અલ્પતરબંધ પણ વિવિધ રીતે સંભવી શકે છે. તે સ્વયં વિચારી લેવા.

ભૂયસ્કાર-અલ્પતર બંધ ન હોય.

અવસ્થિતબંધ એક છે. તે આ પ્રમાણે-૧. ૧૧મુ ગુણઠાણુ નહીં પામેલા બધા જીવોને અનાદિકાળથી અને ૧૧મા ગુણઠાણેથી પડેલાને બીજા સમયથી ૧નો અવસ્થિતબંધ હોય.

અવક્તવ્યબંધ એક છે. તે આ પ્રમાણે-૧. ૧૧મા ગુણઠાણેથી પડેલાને ૧ના બંધના પહેલા સમયે.

(૮) અંતરાય-

બંધસ્થાનક ૧ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધસ્થાનક	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૧	૫	દાનાં, લાભાં, ભોગાં, ઉપભોગાં, વીર્યાં.	૧ થી ૧૦ ગુણઠાણાવાળા જીવને.

ભૂયસ્કાર-અલ્પતર બંધ ન હોય.

અવસ્થિત બંધ એક છે. તે આ પ્રમાણે-૫. ૧૧મુ ગુણઠાણુ નહીં પામેલા બધા જીવોને અનાદિકાળથી તથા ૧૧મા ગુણઠાણેથી પડેલાને ૫ના બંધના બીજા સમયથી.

અવક્તવ્યબંધ એક છે. તે આ પ્રમાણે-૫. ૧૧મા ગુણઠાણેથી પડેલાને ૫ના બંધના પહેલા સમયે.

સર્વ ઉત્તરપ્રકૃતિઓમાં ભૂયસ્કારાદિ બંધની વિચારણા-
બંધસ્થાનક ૨૯ છે. તે આ પ્રમાણે-

	બંધ	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૧	૧	સાતાં.	૧૧ થી ૧૩ ગુણઠાણે.
૨	૧૭	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, સાતાં, યશં, ઉચ્ચં, અંતરાય ૫.	૧૦મા ગુણઠાણે.
૩	૧૮	૧૭ + સં. લોભ.	૯/૫ ગુણઠાણે.

	બંધ	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૪	૧૯	૧૮ + સં. માયા.	૯/૪ ગુણઠાણે.
૫	૨૦	૧૯ + સં. માન.	૯/૩ ગુણઠાણે.
૬	૨૧	૨૦ + સં. ક્રોધ.	૯/૨ ગુણઠાણે.
૭	૨૨	૨૧ + પું વેદ.	૯/૧ ગુણઠાણે.
૮	૨૬	૨૨ + હાસ્ય ૪.	૮/૭ ગુણઠાણે.
૯	૫૩	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, સાતાં, સં ૪, હાસ્ય ૪, પુંવેદ, દેવયોગ્ય ૨૮, ઉચ્ચં, અંતરાય ૫.	૮/૨ થી ૮/૬ ગુણઠાણે.
૧૦	૫૪	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, સાતાં, સં ૪, હાસ્ય ૪, પું વેદ, દેવયોગ્ય ૨૯, ઉચ્ચં, અંતરાય ૫.	૮/૨ થી ૮/૬ ગુણઠાણે.
૧૧	૫૫	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, સાતાં, સં ૪, હાસ્ય ૪, પું વેદ, દેવયોગ્ય ૩૦, ઉચ્ચં, અંતરાય ૫	૮/૨ થી ૮/૬ ગુણઠાણે.
૧૨	૫૬	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, સાતાં, સં ૪, હાસ્ય ૪, પુંવેદ, દેવ- યોગ્ય ૩૧, ઉચ્ચં, અંતરાય ૫.	૮/૨ થી ૮/૬ ગુણઠાણે.
૧૩	૫૭	૫૫ + નિદ્રા ૨.	૭ થી ૮/૧ ગુણઠાણે.
૧૪	૫૮	૫૬ + નિદ્રા ૨.	૭ થી ૮/૧ ગુણઠાણે.
૧૫	૫૯	૫૮ + દેવાયું.	૭ મા ગુણઠાણે.
૧૬	૬૦	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૬, વેદનીય ૧, પ્રત્યાં ૪, સં ૪, હાસ્ય ૪, પું વેદ, દેવાયું, દેવયોગ્ય ૨૮, ઉચ્ચં, અંતરાય ૫.	૫ મા ગુણઠાણે.

	બંધો	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૧૭	૬૧	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૬, વેદનીય ૧, પ્રત્યા૦ ઠ, સં૦ ઠ, હાસ્ય ઠ, પુ૦ વેદ, દેવાયુ૦, દેવયોગ્ય ૨૯, ઉચ્ચ૦, અંતરાય પ.	પમા ગુણહાણે.
૧૮	૬૩	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૬, વેદનીય ૧, અપ્રત્યા૦ ઠ, પ્રત્યા૦ ઠ, સં૦ ઠ, હાસ્ય ઠ, પુ૦ વેદ, દેવયોગ્ય ૨૮, ઉચ્ચ૦, અંતરાય પ.	ઠથા ગુણહાણે.
૧૯	૬૪	૬૩ + દેવાયુ૦.	ઠથા ગુણહાણે.
૨૦	૬૫	૬૩ + જિન૦ + દેવાયુ૦.	ઠથા ગુણહાણે.
૨૧	૬૬	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૬, વેદનીય ૧, અપ્રત્યા૦ ઠ, પ્રત્યા૦ ઠ, સં૦ ઠ, હાસ્ય ઠ, પુ૦ વેદ, મનુ૦આયુ૦, મનુ૦યોગ્ય ૩૦, ઉચ્ચ૦, અંતરાય પ.	ઠથા ગુણહાણે.
૨૨	૬૭	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૯, વેદનીય ૧, મિથ્યા૦, કષાય ૧૬, હાસ્ય ઠ, વેદ ૧, તિ૦ આયુ૦, એકે૦ યોગ્ય ૨૩, ગોત્ર ૧, અંતરાય પ.	૧લા ગુણહાણે.
૨૩	૬૮	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૯, વેદનીય ૧, મોહ૦ ૨૨, એકે૦યોગ્ય ૨૫, ગોત્ર ૧, અંતરાય પ.	૧લા ગુણહાણે.
૨૪	૬૯	૬૮ + આતપ-ઉદ્યોત માંથી એક.	૧લા ગુણહાણે.
૨૫	૭૦	૬૯ + તિ૦ આયુ૦.	૧લા ગુણહાણે.
૨૬	૭૧	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૯, વેદનીય ૧,	૧લા ગુણહાણે.

	બંધો	પ્રકૃતિ	કોને હોય ?
૨૭	૭૨	મોહ૦ ૨૨, દેવયોગ્ય ૨૮, ગોત્ર ૧, અંતરાય પ.	૧લા ગુણહાણે.
૨૮	૭૩	૭૧ + દેવાયુ૦.	૧લા ગુણહાણે.
૨૯	૭૪	જ્ઞાના૦ પ, દર્શના૦ ૯, વેદનીય ૧, મોહ૦ ૨૨, પંચે૦ તિ૦ યોગ્ય ૩૦, ગોત્ર ૧, અંતરાય પ.	૧લા ગુણહાણે.
		૭૩ + તિ૦ આયુ૦.	૧લા ગુણહાણે.

ભૂચસ્કારબંધ ૨૮ છે. તે આ પ્રમાણે- ૧૭ થી ૭૪. (બંધસ્થાનકની જેમ) ઓછી પ્રકૃતિ બાંધીને તે તે બંધસ્થાનકના પહેલા સમયે.

અલ્પતરબંધ ૨૮ છે. તે આ પ્રમાણે- ૭૩ થી ૧. (બંધસ્થાનકની જેમ) વધુ પ્રકૃતિ બાંધીને તે તે બંધસ્થાનકના પહેલા સમયે.

અવસ્થિતબંધ ૨૯ છે. તે આ પ્રમાણે- ૧ થી ૭૪. (બંધસ્થાનકની જેમ) બધા બંધસ્થાનકે બીજા સમયથી.

અવક્તવ્યબંધ ન હોય.

આમ ભૂચસ્કારાદિ બંધો વડે પ્રકૃતિબંધની વિચારણા કરી.

હવે સ્વામિત્વ દ્વારા પ્રકૃતિબંધની વિચારણા કરવાની છે. તે ૨૧-૩૧ કર્મગ્રંથથી જાણવી.

દ્વાર ૧૯ - સ્થિતિબંધ

કર્મને આત્માની ઉપર રહેવાનો જે કાળ નક્કી થાય તે સ્થિતિબંધ છે. મૂળપ્રકૃતિમાં સ્થિતિબંધ-

	મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા.	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા.
૧	જ્ઞાનાવરણ	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા.	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા.
૨ દર્શનાવરણ	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૩ વેદનીય.	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	૧૨ મુહૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૪ મોહનીય.	૭૦ કોડાકોડી સાગરો.	૭,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૫ આયુષ્ય.	૩૩ સાગરોપમ.	૧/૩ પૂર્વક્રોડ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૬ નામ.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૮ મુહૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૭ ગોત્ર.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૮ મુહૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૮ અંતરાય.	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.

+ વેદનીયની જ૦ સ્થિતિ ૧૨ મુહૂર્તની કહી તે સકષાય વેદનીયની સમજવી. અકષાય વેદનીયની સ્થિતિ બે સમયની છે.

+ અબાધા હીન કર્મસ્થિતિમાં કર્મનિષેકની રચના થાય છે.

+ કર્મનિષેક - પહેલા સમયે ઘણા દલિકો ગોઠવવા, બીજા સમયે તેનાથી વિશેષહીન, ત્રીજા સમયે તેનાથી વિશેષહીન એમ આગળના સમયોમાં પણ જાણવું. કર્મદલિકોની આવી રચનાને નિષેક કહેવાય છે. સ્થાપના- ❖

ઉત્તરપ્રકૃતિમાં સ્થિતિબંધ-

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૧-૫) જ્ઞાના૦ ૫	૩૦ કોડાકોડી સાગરો	૩,૦૦૦ વર્ષ	અંતર્મૂર્ત	અંતર્મૂર્ત

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૬-૯) દર્શના૦ ૪.	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૦-૧૪) નિદ્રા ૫.	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	૩/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૫) અસાતા૦.	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	૩/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૬) સાતા૦.	૧૫ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૫૦૦ વર્ષ.	૧૨ મુહૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૭) મિથ્યા૦.	૭૦ કોડાકોડી સાગરો.	૭,૦૦૦ વર્ષ.	૧ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૮-૨૯) કષાય ૧૨.	૪૦ કોડાકોડી સાગરો.	૪,૦૦૦ વર્ષ.	૪/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૩૦) સં૦ ક્રોધ.	૪૦ કોડાકોડી સાગરો.	૪,૦૦૦ વર્ષ.	૨ માસ.	અંતર્મૂર્ત.
(૩૧) સં૦ માન.	૪૦ કોડાકોડી સાગરો.	૪,૦૦૦ વર્ષ.	૧ માસ.	અંતર્મૂર્ત.
(૩૨) સં૦ માયા.	૪૦ કોડાકોડી સાગરો.	૪,૦૦૦ વર્ષ.	૧૫ દિવસ.	અંતર્મૂર્ત.
(૩૩) સં૦ લોભ.	૪૦ કોડાકોડી સાગરો.	૪,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
(૩૪-૩૫) હાસ્ય, રતિ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૩૬-૩૯) શોક, અરતિ, ભય, જુગુપ્સા.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૪૦) પુ૦ વેદ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૮ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.
(૪૧) સ્ત્રી વેદ.	૧૫ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૫૦૦ વર્ષ.	૩/૧૪ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૪૨) નપું૦ વેદ.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૪૩-૪૪) દેવાયુ૦, નરકાયુ૦.	૩૩ સાગરો.	૧/૩ પૂર્વકોડ વર્ષ.	૧૦,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.
(૪૫-૪૬) મનુ૦ આયુ૦, તિ૦ આયુ૦.	૩ પલ્યો.	૧/૩ પૂર્વકોડ વર્ષ.	ક્ષુલ્લકભવ.	અંતર્મૂર્ત.
(૪૭-૪૮) નરક ર.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨૦૦૦/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં.	અંતર્મૂર્ત.
(૪૯-૫૦) તિ૦ ર.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૫૧-૫૨) મનુ૦ ર.	૧૫ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૫૦૦ વર્ષ.	૩/૧૪ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૫૩-૫૪) દેવ ર.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૨૦૦૦/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં.	અંતર્મૂર્ત.

□ જો કે દેવ ર ની ઉ૦ સ્થિતિ ૧૦ કોડાકોડી સાગરો છે, છતાં તેની જ૦ સ્થિતિ લાવવા તેની ઉ૦ સ્થિતિ ૨૦ કોડાકોડી સાગરો પ્રમાણ વિવક્ષા કરાય છે. તેથી તેની જ૦ સ્થિતિ ૨૦૦૦/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં જેટલી છે. પંચસંગ્રહની ટીકામાં મલયગિરિ મહારાજે કહ્યું છે - 'દેવદ્વિકસ્ય તુ યદ્યપિ દશસાગરોપમકોટીકોટીપ્રમાણસ્તથાપિ તસ્ય જઘન્યસ્થિતિપરિમાણાનયનાય વિંશતિસાગરોપમકોટીપ્રમાણો વિવક્ષ્યતે, નાઙ્ગિષ્ટાર્થા શાસ્ત્રપ્રવૃત્તિરિતિ પૂર્વપુરુષવચનપ્રામાણ્યાત્ ।' - ગા. ૨૫૫ ની ટીકા

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૫૫-૫૬) એકે૦, પંચે૦.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૫૭-૫૮) વિકલે૦.	૧૮ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૮૦૦ વર્ષ.	૮/૩૫ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૬૦-૬૩) ઔદા૦ ર, તે૦કા૦શરીર.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૬૪-૬૫) વૈ૦ ર.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨૦૦૦/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં.	અંતર્મૂર્ત.
(૬૬-૬૭) આહા૦ ર.	અંત:કોડાકોડી સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.	અંત:કોડાકોડી સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૬૮-૬૯) ૧લુ સંઘ૦-૧લુ સંસ્થાન.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૭૦-૭૧) ૨જુ સંઘ૦-૨જુ સંસ્થાન.	૧૨ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૨૦૦ વર્ષ.	૬/૩૫ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૭૨-૭૩) ૩જુ સંઘ૦-૩જુ સંસ્થાન.	૧૪ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૪૦૦ વર્ષ.	૧/૫ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૭૪-૭૫) ૪થુ સંઘ૦-૪થુ સંસ્થાન.	૧૬ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૬૦૦ વર્ષ.	૮/૩૫ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૭૬-૭૭) ૫મુ સંઘ૦-૫મુ સંસ્થાન.	૧૮ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૮૦૦ વર્ષ.	૮/૩૫ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૭૮-૭૯) ૬૨૬ સંઘ-૬૨૬ સંસ્થાન.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૮૦-૮૧) શ્વેતવર્ણ-મધુરસ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૮૨-૮૩) પીતવર્ણ-આમ્લસ.	૧૨.૫ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૨૫૦ વર્ષ.	૫/૨૮ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૮૪-૮૫) રક્તવર્ણ-કષાયરસ.	૧૫ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૫૦૦ વર્ષ.	૩/૧૪ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૮૬-૮૭) નીલવર્ણ-કટુરસ.	૧૭.૫ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૭૫૦ વર્ષ.	૧/૪ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૮૮-૮૯) કૃષ્ણવર્ણ-તિક્તરસ.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૯૦) સુરભિ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૯૧) દુરભિ.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૯૨-૯૫) મૂઢુ, લઘુ, સ્નિગ્ધ, ઉષ્ણ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૯૬-૯૯) ગુરુ, કર્કશ, રક્ષા, શીત.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૦૦) સુખગતિ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૦૧) કુખગતિ.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૦૨) જિન.	અંત:કોડાકોડી સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.	અંત:કોડાકોડી સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૦૩-૧૦૯) પ્રત્યેક ૭.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૧૦-૧૧૪) ત્રસ ૪,સ્થાવર.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૧૫-૧૧૯) સ્થિર ૫.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૧/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૨૦) યશ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૮ મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૨૧-૧૨૩) સૂક્ષ્મ ૩.	૧૮ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૮૦૦ વર્ષ.	૯/૩૫ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૨૪-૧૨૯) અસ્થિર ૬.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૩૦) ઉચ્ચ.	૧૦ કોડાકોડી સાગરો.	૧,૦૦૦ વર્ષ.	૮ મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.

પ્રકૃતિ	ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ	ઉત્કૃષ્ટ અબાધા	જઘન્ય સ્થિતિબંધ	જઘન્ય અબાધા
(૧૩૧) નીચો.	૨૦ કોડાકોડી સાગરો.	૨,૦૦૦ વર્ષ.	૨/૭ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.
(૧૩૨-૧૩૬) ^૧ અંતરાય પ.	૩૦ કોડાકોડી સાગરો.	૩,૦૦૦ વર્ષ.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.

+ જિન૦ અને આહા૦ ૨ નો જ૦ સ્થિતિબંધ ઉ૦ સ્થિતિબંધ કરતા સંખ્યાતગુણન્યૂન છે. મતાંતરે, જિન૦ નો જ૦ સ્થિતિબંધ = ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, આહા૦ ૨ નો જ૦ સ્થિતિબંધ = અંતર્મૂર્ત.

+ જે પ્રકૃતિની જેટલા કોડાકોડી સાગરોપમ ઉ૦ સ્થિતિ કહી હોય તેની તેટલા સો વર્ષ ઉ૦ અબાધા હોય. જિન૦, આહા૦ ૨ની ઉ૦ અબાધા અંતર્મૂર્ત છે.

	આયુ૦ નો ઉ૦ સ્થિતિબંધ	આયુ૦ની ઉ૦ અબાધા
એકે૦, વિકલે૦ ને અસંજી પંચે૦ ને	૧ પૂર્વકોડ વર્ષ. પલ્યો/અસં.	સ્વભવનો ત્રીજો ભાગ. ૧/૩ પૂર્વકોડ વર્ષ.

+ નિરુપક્રમ આયુ૦ વાળા દેવ, નારકી, અસં વર્ષાચુ૦ વાળા મનુ૦-તિ૦ ને આયુ૦ ની ઉ૦ અબાધા છ માસની હોય.

+ સં૦ વર્ષના સોપક્રમ-નિરુક્રમ આયુ૦ વાળા મનુ૦-તિ૦ ને આયુ૦ની ઉત્કૃષ્ટ અબાધા સ્વભવનો ત્રીજો ભાગ હોય છે.

+ જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, સાતા૦, સં૦ ૪, પુ૦વેદ, આયુ૦ ૪, આહા૦ ૨, વૈ૦ ૬, જિન૦, યશ૦, ઉચ્ય૦, અંતરાય ૫ = ૩૫ સિવાયની ૧૦૧ પ્રકૃતિના ઉત્કૃષ્ટસ્થિતિબંધને મિથ્યા૦ના ઉ૦ સ્થિતિબંધથી ભાગવાથી તેમનો જઘન્ય સ્થિતિબંધ આવે છે.

૧. કુલ ૧૫૮ પ્રકૃતિ છે. સમ૦-મિશ્ર૦ ંધાતી નથી. ંધન ૧૫ અને સંઘાતન ૫ નો શરીરમાં સમાવેશ કર્યો છે. તેથી અહીં ૧૫૮-૨૨=૧૩૬ પ્રકૃતિ થઈ.

એકેન્દ્રિયનો જઘન્ય-ઉત્કૃષ્ટ સ્થિતિબંધ-

ઉપર જે ૧૦૧ પ્રકૃતિઓનો જેટલો જ૦ સ્થિતિબંધ કહ્યો છે એકે૦ ને તે પ્રકૃતિઓનો તેટલો જ જ૦ સ્થિતિબંધ થાય છે. શેષ ૩૫ પ્રકૃતિમાંથી દેવાયુ૦, નરકાયુ૦, આહા૦ ૨, વૈ૦ ૬, જિન = ૧૧ પ્રકૃતિ એકે૦ બાંધતા નથી. શેષ ૨૪ માંથી મનુ૦ આયુ૦-તિ૦ આયુ૦ સિવાયની ૨૨ પ્રકૃતિના ઉ૦ સ્થિતિબંધને મિથ્યા૦ ના ઉ૦ સ્થિતિબંધથી ભાગવાથી એકે૦ ને તે ૨૨ પ્રકૃતિનો જ૦ સ્થિતિબંધ આવે. તે આ પ્રમાણે-

જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫ = ૩/૭ સાગરો
 સાતા૦ = ૩/૧૪ સાગરો
 સં૦ ૪ = ૪/૭ સાગરો
 પુ૦ વેદ, યશ૦, ઉચ્ય૦ = ૧/૭ સાગરો

આ ૧૦૧ + ૨૨ = ૧૨૩ પ્રકૃતિના એકે૦ ના જ૦ સ્થિતિબંધમાં પલ્યો/અસં ઉમેરવાથી એકે૦ ને તે પ્રકૃતિઓનો ઉ૦ સ્થિતિબંધ આવે છે. એકે૦ ને મનુ૦ આયુ૦ અને તિ૦ આયુ૦ નો જ૦ સ્થિતિબંધ ક્ષુલ્લકભવ પ્રમાણે છે અને ઉ૦ સ્થિતિબંધ પૂર્વે કહ્યા મુજબ ૧ પૂર્વકોડ વર્ષ છે.

ઉપર કહ્યો એ સર્વપ્રકૃતિઓનો સામાન્યથી જ૦ સ્થિતિબંધ તેમજ એકે૦ ને જ૦-ઉ૦ સ્થિતિબંધ પંચસંગ્રહના મતે જાણવો.

કર્મપ્રકૃતિનો મત આ પ્રમાણે છે-

સર્વપ્રકૃતિઓનો સામાન્યથી જ૦ સ્થિતિબંધ-

જ્ઞાના૦ વગેરે ૩૫ પ્રકૃતિઓનો જ૦ સ્થિતિબંધ પૂર્વે કહ્યા મુજબ. શેષ ૧૦૧ પ્રકૃતિઓનો જ૦ સ્થિતિબંધ =

$$\frac{\text{સ્વ-સ્વ } ^1\text{વર્ગનો ઉ૦ સ્થિતિબંધ}}{\text{મિથ્યા૦ નો ઉ૦ સ્થિતિબંધ}} = \frac{\text{પલ્યો}}{\text{અસં}}$$
 છે.

૧. વર્ગો ૯ છે - જ્ઞાનાવરણવર્ગ, દર્શનાવરણવર્ગ, વેદનીયવર્ગ, દર્શનમોહનીયવર્ગ, કષાયમોહનીયવર્ગ, નોકષાયમોહનીયવર્ગ, નામવર્ગ, ગોત્રવર્ગ, અંતરાયવર્ગ.

તે આ પ્રમાણે-

	પ્રકૃતિ	જો સ્થિતિબંધ.
(૧-૬)	નિદ્રા પ, અસાતાં.	૩/૭ સાગરોપમ - પલ્યો/અસં.
(૭)	મિથ્યાં.	૧ સાગરોપમ - પલ્યો/અસં.
(૮-૧૯)	કષાય ૧૨.	૪/૭ સાગરોપમ - પલ્યો/અસં.
(૨૦-૨૭)	નોકષાય ૮ (પુંવેદ વિના).	૨/૭ સાગરોપમ - પલ્યો/અસં.
(૨૮-૧૦૦)	નામની ૭૩(વૈં ૬, આહાં ૨, જિનં, યશં વિના).	૨/૭ સાગરોપમ - પલ્યો/અસં.
(૧૦૧)	નીચગોત્ર.	૨/૭ સાગરોપમ - પલ્યો/અસં.

એકેં નો જો-ઉં સ્થિતિબંધ-

જોસ્થિતિબંધ - ૧૦૧ પ્રકૃતિઓનો જો સ્થિતિબંધ સામાન્યથી જો સ્થિતિબંધ પ્રમાણે.

શેષ ૩૫ પ્રકૃતિમાંથી એકેં ને દેવાયું, નરકાયું, આહાં ૨, વૈં ૬, જિનં = ૧૧ પ્રકૃતિ ન બંધાય.

મનું આયું - તિં આયું નો જો સ્થિતિબંધ ક્ષુલ્લકભવ પ્રમાણ છે. શેષ ૨૨ પ્રકૃતિનો જો સ્થિતિબંધ =

$$\frac{\text{સ્વવર્ગનો ઉં સ્થિતિબંધ}}{\text{મિથ્યાં નો ઉં સ્થિતિબંધ}} = \frac{\text{પલ્યો}}{\text{અસં}} \text{ છે. તે આ પ્રમાણે-}$$

	પ્રકૃતિ	જો સ્થિતિબંધ
(૧-૧૫)	જ્ઞાનાં પ, દર્શનાં ૪, અંતરાય પ, સાતાં	૩/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં.
(૧૬-૧૯)	સં ૪.	૪/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં.
(૨૦-૨૨)	પું વેદ, યશ, ઉચ્ચં.	૨/૭ સાગરો - પલ્યો/અસં.

ઉં સ્થિતિબંધ- મનું આયું-તિં આયું નો ઉં સ્થિતિબંધ પૂર્વે

૪૦ ————— બેઈં વગેરેનો જો-ઉં સ્થિતિબંધ કહ્યા મુજબ. શેષ ૧૨૩ પ્રકૃતિના જો સ્થિતિબંધમાં પલ્યો/અસં ઉમેરવાથી ઉં સ્થિતિબંધ આવે છે.

બેઈં, તેઈં, ચઉં, અસંજી પંચેં નો જો-ઉં સ્થિતિબંધ-કર્મપ્રકૃતિમતે-

એકેં ના ઉં સ્થિતિબંધને અનુક્રમે ૨૫,૫૦,૧૦૦,૧૦૦૦ થી ગુણવાથી અનુક્રમે બેઈં, તેઈં, ચઉં, અસંજી પંચેં નો ઉં સ્થિતિબંધ આવે. પોતપોતાના ઉં સ્થિતિબંધમાંથી પલ્યો/સં ન્યૂન કરવાથી જો સ્થિતિબંધ આવે છે. વિકલેં ને મનું આયું - તિં આયું નો ઉં સ્થિતિબંધ = ૧ પૂર્વકોડ વર્ષ છે. વિકલેં ને મનું આયું - તિં આયું નો જો સ્થિતિબંધ = ક્ષુલ્લકભવ.

વિકલેં ને દેવાયું-નરકાયું ન બંધાય.

અસંજી પંચેં ને આયું ૪ નો ઉં સ્થિતિબંધ = પલ્યો/અસં.

અસંજી પંચેં ને દેવાયું-નરકાયું નો જો સ્થિતિબંધ = ૧૦,૦૦૦ વર્ષ.

અસંજી પંચેં ને મનું આયું-તિં આયું નો જો સ્થિતિબંધ = ક્ષુલ્લકભવ.

વિકલેં ને આહાં ૨, વૈં ૬, જિનં ન બંધાય.

અસંજી પંચેં ને આહાં ૨, જિનં ન બંધાય.

અસંજી પંચેં ને વૈં ૬ નો જો સ્થિતિબંધ = ૨૦૦૦/૭ સાગરો - પલ્યો/સં

અસંજી પંચેં ને વૈં ૬ નો ઉં સ્થિતિબંધ = ૨૦૦૦/૭ સાગરો પંચસંગ્રહમતે-

એકેં ના ઉં સ્થિતિબંધને અનુક્રમે ૨૫,૫૦,૧૦૦,૧૦૦૦ થી ગુણવાથી અનુક્રમે બેઈં, તેઈં, ચઉં, અસંજી પંચેં નો ઉં સ્થિતિબંધ આવે. એકેં ના જો સ્થિતિબંધને અનુક્રમે ૨૫,૫૦,૧૦૦,૧૦૦૦ થી ગુણવાથી અનુક્રમે બેઈં, તેઈં, ચઉં, અસંજી પંચેંનો જો સ્થિતિબંધ આવે. આયું નો ઉં-જો સ્થિતિબંધ ઉપર મુજબ (કર્મપ્રકૃતિ મુજબ) જાણવો. અસંજી પંચેંને વૈં ૬ નો જો સ્થિતિબંધ = ૨૦૦૦/૭ સાગરો

- પલ્લો/અસંં અને ૭૦ સ્થિતિબંધ = ૨૦૦૦/૭ સાગરોં છે.□

+ ૭૦ સ્થિતિબંધ હોય ત્યારે ૭૦ અબાધા હોય, ૧૦ સ્થિતિબંધ હોય ત્યારે ૧૦ અબાધા હોય. આયું ના ૭૦ સ્થિતિબંધમાં પણ ૧૦ અબાધા હોઈ શકે છે અને ૧૦ સ્થિતિબંધમાં પણ ૭૦ અબાધા હોઈ શકે છે. તેથી ચાર ભાંગા થાય. તે આ પ્રમાણે-

- (૧) ૭૦ સ્થિતિબંધ, ૭૦ અબાધા.
- (૨) ૭૦ સ્થિતિબંધ, ૧૦ અબાધા.
- (૩) ૧૦ સ્થિતિબંધ, ૭૦ અબાધા.
- (૪) ૧૦ સ્થિતિબંધ, ૧૦ અબાધા.

+ સંંફી પંચેં ને ૧૦-૭૦ સ્થિતિબંધ - સંંફી પંચેં નો ૭૦ સ્થિતિબંધ સામાન્યથી ૭૦ સ્થિતિબંધ પ્રમાણે જાણવો. સંંફી પંચેં ને જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, અંતરાય ૫, સંં ૪, પુંવેદ, યશ, ઉચ્ચ, સાતાં, આયું ૪, આહાં ૨, જિનં = ૨૯ નો ૧૦ સ્થિતિબંધ સામાન્યથી ૧૦ સ્થિતિબંધ પ્રમાણે જાણવો. શેષ ૧૦૭ પ્રકૃતિઓનો ૧૦ સ્થિતિબંધ અંતઃકોડાકોડી સાગરોં છે.

+ ક્ષુલ્લકભવનું સ્વરૂપ-

એક મુહૂર્તમાં ૩,૭૭૩ શ્વાસોચ્છ્વાસ છે.

એક મુહૂર્તમાં ૬૫,૫૩૬ ક્ષુલ્લકભવ છે.

એક શ્વાસોચ્છ્વાસમાં ૬૫,૫૩૬/૩,૭૭૩ = ૧૭ $\frac{૧૩૯૫}{૩૭૭૩}$

ક્ષુલ્લકભવ.

એક ક્ષુલ્લકભવ = ૨૫૬ આવલિકા.

□ જે કે પંચસંંગ્રહના નિયમ મુજબ અસંંફી પંચેંને વૈં ૬ નો ૧૦ સ્થિતિબંધ ૨૦૦૦/૭ સાગરોં અને ૭૦ સ્થિતિબંધ (૨/૭ સાગરોં + પલ્લો/અસંં) x ૧૦૦૦ સંંભવે છે, પણ પંચસંંગ્રહની મલયગિરિ મહારાજકૃતટીકામાં વૈં ૬ નો ૧૦ સ્થિતિબંધ ૨૦૦૦/૭ સાગરોં - પલ્લો/અસંં કહ્યો છે. તે પાઠ આ પ્રમાણે છે - તત્સાગરોપમસપ્તભાગદ્વિકરૂપં સદ્ધુચ્ચામાનં સહસ્રતાહિતં સહસ્રગુણિતં ક્રિયતે, તતઃ પલ્લોપમાઽસદ્ધુચ્ચેયાંશોનં પલ્લોપમાઽસદ્ધુચ્ચેયેન ભાગેન ન્યૂનં, ઇવંરૂપં જઘન્યસ્થિતેઃ પરિમાણમ્ । તથા ચોક્તં શતકચૂર્ણોં 'દેવગર્હિતિરિયગર્હિવેઽભિયઅંગોવંગ-દેવાણુપુલ્લીનરયાણુપુલ્લીણં જહન્નઓ ઠિઙ્ઙંધો સાગરોવમસ્સ વે સન્તભાગા સહસ્સગુણિયા પલ્લિઓવમાસંંસ્વેજ્જભાગેણૂણયા ઇતિ ।' - ગા. ૨૫૫ ની ટીકા. તેથી અમે પણ અહીં પંચસંંગ્રહમતે વૈં ૬ નો ૧૦ સ્થિતિબંધ ૨૦૦૦/૭ સાગરોં - પલ્લો/અસંં કહ્યો છે. પંચસંંગ્રહમાં અસંંફી પંચેંને વૈં૬નો ૭૦ સ્થિતિબંધ સ્પષ્ટ રીતે કહ્યો નથી. તેથી પંચસંંગ્રહમતે અસંંફી પંચેંને વૈં ૬ નો ૭૦ સ્થિતિબંધ પણ કર્મપ્રકૃતિમતપ્રમાણે ૨૦૦૦/૭ સાગરોં અમે કહ્યો છે. તત્વ કેવળીગમ્ય છે.

દ્વાર ૨૦ - સ્થિતિબંધના સ્વામી

દેવાયું, મનું આયું, તિં આયું ની ૭૦ સ્થિતિ વિશુદ્ધિથી બંધાય, ૧૦ સ્થિતિ સંકલેશથી બંધાય. શેષ ૧૧૭ પ્રકૃતિની ૭૦ સ્થિતિ સંકલેશથી બંધાય, ૧૦ સ્થિતિ વિશુદ્ધિથી બંધાય.

૭૦ સ્થિતિબંધના સ્વામી

	પ્રકૃતિ	૭૦ સ્થિતિબંધના સ્વામી
(૧)	જિનં.	અનંતરસમયે મિથ્યાત્વ પામનાર અવિરતસમ્યક્ત્વીને સમ્યક્ત્વના છેલ્લા સમયે.
(૨-૩)	આહાં ૨.	પ્રમતસંંચતાભિમુજ અપ્રમતસંંચતને ૭મા ગુણહાણના છેલ્લા સમયે.
(૪)	દેવાયું.	અપ્રમતસંંચતાભિમુજ પ્રમતસંંચતને પૂર્વકોડના સ્વાયું નો ત્રીજો ભાગ બાકી હોય ત્યારે.
	શેષ ૧૧૬.	સામાન્યથી પર્યાં સર્વસંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ જીવો.
(૫-૧૦)	વિકલેં ૩, સૂક્ષ્મ ૩.	તત્પ્રાયોગ્ય સંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ મનું-તિં.
(૧૧-૧૪)	નરક ૨, વૈં ૨.	સર્વસંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ મનું-તિં.
(૧૫-૧૬)	દેવ ૨.	તત્પ્રાયોગ્ય સંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ મનું-તિં.
(૧૭-૧૮)	મનું આયું, તિં આયું.	પૂર્વકોડના આયુવાળા તત્પ્રાયોગ્યવિશુદ્ધ મિથ્યાદષ્ટિ મનું-તિં સ્વાયું નો ત્રીજો ભાગ બાકી હોય ત્યારે.
(૧૯)	નરકાયું.	તત્પ્રાયોગ્ય સંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ મનું-તિં.
(૨૦-૨૨)	એકેં, સ્થાવર, આતપ.	સર્વસંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ ભવનપતિ થી ઈશાન સુધીના દેવો.
(૨૩-૨૬)	તિં ૨, ઔદાં શરીર, ઉદ્યોત	સર્વસંંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ દેવ-નારક.

	પ્રકૃતિ	ઉં સ્થિતિબંધના સ્વામી
(૨૭-૨૮)	ઝોડાં અંગો, સેવાર્ત.	સર્વસંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ સનલ્કુમારાદિ દેવો-નારકી.
(૨૯-૯૫)	ધ્રુવબંધી ૪૭, અસાતા, અરતિ, શોક, નપું, પંચે, હુંડક, પરાઘાત, ઉચ્છૃ, કુખગતિ, ત્રસ-૪, અસ્થિર-૬, નીચાં = ૬૭.	સર્વસંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ ચારે ગતિના જીવો.
(૯૬-૧૨૦)	સાતા, હાસ્ય, રતિ, પુ, સ્ત્રી, મનુ ૨, સંઘ ૫, સંસ્થાન-૫, સુખગતિ, સ્થિર-૬, ઉચ્ચાં = ૨૫.	તત્માયોગ્યસંકલિષ્ટ મિથ્યાદષ્ટિ ચારે ગતિના જીવો.

૪૦ સ્થિતિબંધના સ્વામી-

	પ્રકૃતિ	૪૦ સ્થિતિબંધના સ્વામી
(૧-૩)	આહાર, જિન = ૩.	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૮/૬ ગુણહાણના ચરમસમયે.
(૪)	પુ વેદ.	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૯/૧ ગુણહાણના ચરમસમયે.
(૫)	સં ક્રોધ.	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૯/૨ ગુણહાણના ચરમસમયે.
(૬)	સં. માન.	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૯/૩ ગુણહાણના ચરમસમયે.
(૭)	સં. માયા.	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૯/૪ ગુણહાણના ચરમસમયે.
(૮)	સં. લોભ.	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૯/૫ ગુણહાણના ચરમસમયે.
(૯-૨૫)	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪,	ક્ષપકશ્રેણીમાં ૧૦મા ગુણહાણના

	પ્રકૃતિ	૪૦ સ્થિતિબંધના સ્વામી
	અંતરાય ૫, સાતા, ચશાં, ઉચ્ચાં = ૧૭.	ચરમસમયે.
(૨૬-૩૧)	વૈ ૬.	પર્યાં અસંજી પંચેં તિર્યચ.
(૩૨-૩૩)	દેવાયુ, નરકાયુ.	પર્યાં સંજી-અસંજી મનુ અને પંચેં તિ.
(૩૪-૩૫)	મનુ આયુ, તિ આયુ.	પર્યાં સંજી-અસંજી મનુ અને તિ.
(૩૬-૧૨૦)	શેષ ૮૫.	પર્યાં બાદર સર્વવિશુદ્ધ એકેં.

સ્થિતિબંધના સાધાદિ ભાંગા-

મૂળપ્રકૃતિમાં-

(૧) મોહનીય -

- (a) અજઘન્ય (૧) સાદિ - ઉપશમશ્રેણીથી પડીને ૯મા ગુણહાણે આવેલાને પહેલા સમયે.
- (૨) અનાદિ - ૧૦મુ વગેરે ગુણહાણુ નહીં પામેલા જીવોને.
- (૩) ધ્રુવ - અભવ્યને
- (૪) અધ્રુવ - ભવ્યને શ્રેણીમાં.
- (b) જઘન્ય (૧) સાદિ - ક્ષપકને ૯મા ગુણહાણના ચરમસમયે.
- (૨) અધ્રુવ - ક્ષપકને ૧૦મા ગુણહાણે ન હોવાથી.
- (c) ઉત્કૃષ્ટ (૧) સાદિ - અનુત્કૃષ્ટથી ઉતરીને ઉં બાંધે ત્યારે.
- (૨) અધ્રુવ - અંતમુહૂર્ત બાદ ફરી અનુ બાંધે ત્યારે.
- (d) અનુત્કૃષ્ટ (૧) સાદિ - ઉં થી પડીને જ્યારે અનુ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧૦ થી અંતર્મૂર્ત બાદ અને ઉ૦ થી અનંત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી બાદ ફરી ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨-૭) જ્ઞાના૦, દર્શના૦, વેદનીય, નામ, ગોત્ર, અંતરાય-

(a) અજઘન્ય (૧) સાદિ - ૧૧મા ગુણઠાણેથી પડીને ૧૦મા ગુણઠાણે આવેલાને.

(૨) અનાદિ - ૧૧મુ ગુણઠાણુ નહી પામેલાને.

(૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.

(૪) અધુવ - ભવ્યને શ્રેણીમાં.

(b) જઘન્ય (૧) સાદિ - ક્ષપકને ૧૦મા ગુણઠાણાના ચરમસમયે.

(૨) અધુવ - ક્ષપકને ૧૧મા ગુણઠાણે ન હોવાથી.

(c) ઉત્કૃષ્ટ - (d) અનુત્કૃષ્ટ મોહનીયની જેમ.

(૮) આયુષ્ય

(a) જઘન્ય

(b) અજઘન્ય

(c) ઉત્કૃષ્ટ

(d) અનુત્કૃષ્ટ

(૧) સાદિ - બંધ શરુ કરે ત્યારે.

(૨) અધુવ - અંતર્મૂર્ત બાદ બંધ અટકે

ત્યારે.

	પ્રકૃતિ	જઘન્ય ભાંગા	અજ૦ ભાંગા	ઉ૦ ભાંગા	અનુ૦ ભાંગા	કુલ
(૧)	મોહનીય.	૨	૪	૨	૨	૧૦
(૨-૭)	જ્ઞાના૦, દર્શના૦, વેદનીય, નામ૦, ગોત્ર, અંતરાય.	૨	૪	૨	૨	૬૦
(૮)	આયુષ્ય.	૨	૨	૨	૨	૮
						૭૮

ઉત્તરપ્રકૃતિમાં-

(૧-૪) સં૦ ૪ :- મોહનીયની જેમ.

(૫-૧૮) જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય-૫ = ૧૪ :- જ્ઞાના૦, દર્શના૦, અંતરાય ની જેમ.

(૧૯-૪૭) નિદ્રા-૫, મિથ્યા૦, કષાય ૧૨, ભય, જુગુપ્સા, તૈ૦, ક્રા૦, વર્ણાદિ૦ ૪, અગુરુ૦, ઉપઘાત, નિર્માણ = ૨૯ :- ૧૦ સ્થિતિબંધ સર્વવિશુદ્ધ બા.પર્યા. એકે૦ કરે. અંતર્મૂર્ત બાદ અજઘન્ય બાંધે. ફરી કાલાંતરે કે ભવાંતરે ૧૦ બાંધે. આમ ૧૦-અજ૦ની પરાવૃત્તિ થાય. તેથી ૧૦-અજ૦ બન્ને સાદિ-અધુવ છે. ઉ૦ સ્થિતિબંધ સર્વસંકલિષ્ટ પંચે૦ કરે. અંતર્મૂર્ત પછી અનુ૦ કરે. ફરી ક્યારેક ઉ૦ બાંધે. આમ પરાવૃત્તિ થતી હોવાથી ઉ૦-અનુ૦ બન્ને સાદિ-અધુવ છે.

(૪૮-૧૨૦) અધુવબંધી ૭૩ :- અધુવબંધી હોવાથી ૧૦, અજ૦, ઉ૦, અનુ૦ ચારે સાદિ-અધુવ ભાંગે હોય.

	પ્રકૃતિ	જઘન્ય ભાંગા	અજ૦ ભાંગા	ઉ૦ ભાંગા	અનુ૦ ભાંગા	કુલ
(૧-૧૮)	સં૦ ૪, જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫.	૨	૪	૨	૨	૧૮૦
(૧૯-૧૨૦)	શેષ ૧૦૨.	૨	૨	૨	૨	૮૧૬
						૯૯૬

સ્થિતિબંધના કુલ સાધાદિ ભાંગા = ૭૮ + ૯૯૬ = ૧,૦૭૪ ભાંગા.

ગુણઠાણે સ્થિતિબંધ-

(૧) ૧લા ગુણઠાણે, ભવ્યસંજ્ઞી અંતઃકોડાકોડી સાગરો૦ થી ઓછો અને અભવ્યસંજ્ઞી - ન હોય.

(૨) ૨ થી ૮ ગુણઠાણા - અંત:કોડાકોડી સાગરોં થી વધુ નહીં અને ઓછો નહીં. (૨૧ ગુણઠાણે રહેલ એકેં ને અંત:કોડાકોડીસાગરોં થી ઓછો સ્થિતિબંધ થાય છે. પણ તે ક્યારેક થાય છે, હંમેશા નહીં, તેથી તેની અહીં વિવક્ષા નથી કરી.)

(૩) ૯ થી ૧૩ ગુણઠાણા - અંત:કોડાકોડી સાગરોં થી ઓછો સ્થિતિબંધ હોય.

સ્થિતિબંધનું અલ્પબહુત્વ-

	સ્થિતિબંધ	અલ્પબહુત્વ	હેતુ
૧	સાધુનો ૧૦.	સૌથી થોડો.	૧૦મા ગુણઠાણે અંતર્મૂર્તપ્રમાણ થતો હોવાથી.
૨	બા.પર્યા.એકે.૧૦.	અસંગુણ.	૨/૭ સાગરોં હોવાથી.
૩	સૂ.પર્યા.એકે.૧૦.	વિશેષાં.	-
૪	બા.અપર્યા.એકે.૧૦.	વિશેષાં.	-
૫	સૂ.અપર્યા.એકે.૧૦.	વિશેષાં.	-
૬	સૂ.અપર્યા.એકે.૭૦.	વિશેષાં.	-
૭	બા.અપર્યા.એકે.૭૦.	વિશેષાં.	-
૮	સૂ.પર્યા.એકે.૭૦.	વિશેષાં.	-
૯	બા.પર્યા.એકે.૭૦.	વિશેષાં.	-
૧૦	બેઈંપર્યા.૧૦.	સંગુણ.	૨૫ ગુણો હોવાથી.
૧૧	બેઈંઅપર્યા.૧૦.	વિશેષાં.	-
૧૨	બેઈંઅપર્યા.૭૦.	વિશેષાં.	-
૧૩	બેઈંપર્યા.૭૦.	વિશેષાં.	-

	સ્થિતિબંધ	અલ્પબહુત્વ	હેતુ
૧૪	તેઈંપર્યા.૧૦.	વિશેષાં.	-
૧૫	તેઈંઅપર્યા.૧૦.	વિશેષાં.	-
૧૬	તેઈંઅપર્યા.૭૦.	વિશેષાં.	-
૧૭	તેઈંપર્યા.૭૦.	વિશેષાં.	-
૧૮	ચઉં પર્યા. ૧૦.	વિશેષાં.	-
૧૯	ચઉં અપર્યા. ૧૦.	વિશેષાં.	-
૨૦	ચઉં અપર્યા. ૭૦.	વિશેષાં.	-
૨૧	ચઉં પર્યા. ૭૦.	વિશેષાં.	-
૨૨	અસંજી પંચેં પર્યા.૧૦.	સંગુણ.	૧૦ ગુણો હોવાથી.
૨૩	અસંજી પંચેં અપર્યા. ૧૦.	વિશેષાં.	-
૨૪	અસંજી પંચેં અપર્યા. ૭૦.	વિશેષાં.	-
૨૫	અસંજી પંચેં પર્યા.૭૦.	વિશેષાં.	-
૨૬	સાધુનો ૭૦.	સંગુણ.	અંત:કોડાકોડી સાગરોં હોવાથી.
૨૭	દેશવિરત ૧૦.	સંગુણ.	-
૨૮	દેશવિરત ૭૦.	સંગુણ.	-
૨૯	અવિરત અપર્યા. ૧૦.	સંગુણ.	-
૩૦	અવિરત પર્યા. ૧૦.	સંગુણ.	-
૩૧	અવિરત અપર્યા. ૭૦.	સંગુણ.	-
૩૨	અવિરત પર્યા. ૭૦.	સંગુણ.	-
૩૩	મિથ્યાં સંજી પંચેં અપર્યા. ૧૦.	સંગુણ.	-

	સ્થિતિબંધ	અલ્પબહુત્વ	હેતુ
૩૪	મિથ્યા૦ સંજ્ઞી પંચે૦ પર્યા૦ ૧૦.	સંગુણ.	-
૩૫	મિથ્યા૦ સંજ્ઞી પંચે૦ અપર્યા૦ ઉ૦.	સંગુણ.	-
૩૬	મિથ્યા૦ સંજ્ઞી પંચે૦ પર્યા૦ ઉ૦.	સંગુણ.	૭૦ કોડાકોડી સાગરો૦ હોવાથી.

+ દેવાયુ૦, મનુ૦ આયુ૦, તિ૦આયુ૦ - વિશુદ્ધિ વધે તો સ્થિતિબંધ વધે. સંકલેશ વધે તો સ્થિતિબંધ ઘટે.

શેષ ૧૧૭ પ્રકૃતિ - સંકલેશ વધે તો સ્થિતિબંધ વધે. વિશુદ્ધિ વધે તો સ્થિતિબંધ ઘટે.

+ શુભ પ્રકૃતિ - વિશુદ્ધિ વધે તો રસબંધ વધે, સંકલેશ વધે તો રસબંધ ઘટે.

અશુભ પ્રકૃતિ - વિશુદ્ધિ વધે તો રસબંધ ઘટે, સંકલેશ વધે તો રસબંધ વધે.

યોગનું અલ્પબહુત્વ -

સ્થિતિ માત્ર કષાયથી નથી બંધાતી, પણ યોગ સહચરિત કષાયથી બંધાય છે. માટે યોગનું અલ્પબહુત્વ જણાવે છે. યોગ એટલે વીર્ય. યોગથી ઔદા૦ વગેરે શરીર યોગ્ય પુદ્ગલોને ગ્રહણ કરે, પરિણામે, અવલંબે અને વિસર્જે.

	યોગ	અલ્પબહુત્વ
૧	લબ્ધિ અપર્યા.સૂ.નિગોદ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	સૌથી થોડો.
૨	લબ્ધિ અપર્યા.બા. એકે૦ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૩	લબ્ધિ અપર્યા.બેઈ૦ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૪	લબ્ધિ અપર્યા.તેઈ૦ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૫	લબ્ધિ અપર્યા.ચઉ૦ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.

	યોગ	અલ્પબહુત્વ
૬	લબ્ધિ અપર્યા.અસંજ્ઞી પંચે૦ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૭	લબ્ધિ અપર્યા.સંજ્ઞી પંચે૦ પહેલા સમયે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૮	લબ્ધિ અપર્યા.સૂ.નિગોદ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૯	લબ્ધિ અપર્યા.બા૦ એકે ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૦	પર્યા૦ સૂ.નિગોદ ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૧	પર્યા૦ બા. એકે ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૨	પર્યા૦ સૂ.નિગોદ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૩	પર્યા૦ બા. એકે ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૪	લબ્ધિ અપર્યા.બેઈ૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૫	લબ્ધિ અપર્યા.તેઈ૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૬	લબ્ધિ અપર્યા.ચઉ૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૭	લબ્ધિ અપર્યા.અસંજ્ઞી પંચે૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૮	લબ્ધિ અપર્યા.સંજ્ઞી પંચે૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૧૯	પર્યા૦ બેઈ૦ ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૦	પર્યા૦ તેઈ૦ ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૧	પર્યા૦ ચઉ૦ ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૨	પર્યા૦ અસંજ્ઞી પંચે૦ ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૩	પર્યા૦ સંજ્ઞી ૧૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૪	પર્યા૦ બેઈ૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૫	પર્યા૦ તેઈ૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૬	પર્યા૦ ચઉ૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૭	પર્યા૦ અસંજ્ઞી પંચે૦ ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૮	પર્યા૦ સંજ્ઞી ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૨૯	અનુત્તરવાસી દેવોનો ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૩૦	ઐવેચકદેવોનો ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૩૧	અકર્મભૂમીના મનુ૦-તિ૦નો ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.

	યોગ	અલ્પબહુત્વ
૩૨	આહારકશરીરીનો ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.
૩૩	શેષ દેવ-નારક-તિ૦-મનુ૦ નો ઉ૦ યોગ.	અસં.ગુણ.

અહીં ગુણકાર સૂક્ષ્મક્ષેત્રપલ્લોનો અસંમો ભાગ સમજવો.

સ્થિતિસ્થાનોનું અલ્પબહુત્વ -

જ૦ સ્થિતિથી માંડી એક-એક સમયની વૃદ્ધિથી ઉ૦ સ્થિતિ સુધી જે સ્થિતિભેદો છે તે સ્થિતિસ્થાન કહેવાય.

	સ્થિતિસ્થાન	અલ્પબહુત્વ	હેતુ
૧	અપર્યા. સૂ. એકે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સૌથી થોડા.	પલ્લો૦ ના અસં. મા ભાગના સમય તુલ્ય હોવાથી.
૨	અપર્યા. બા. એકે૦ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	
૩	પર્યા. સૂ. એકે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	
૪	પર્યા. બા. એકે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	
૫	અપર્યા. બેઈ૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	અસં.ગુણ.	
૬	પર્યા. બેઈ૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૭	અપર્યા. તેઈ૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૮	પર્યા. તેઈ૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૯	અપર્યા. ચઉ૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૧૦	પર્યા. ચઉ૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૧૧	અપર્યા. અસંજી પંચે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૧૨	પર્યા. અસંજી પંચે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૧૩	અપર્યા. સંજી પંચે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-
૧૪	પર્યા. સંજી પંચે૦ ના સ્થિતિસ્થાન.	સં.ગુણ.	-

યોગવૃદ્ધિ-

અપર્યા૦ જીવોને પ્રતિસમય અસંગુણ યોગવૃદ્ધિ હોય. પર્યા૦ જીવોને પ્રતિસમય યોગની વૃદ્ધિ, હાની કે અવસ્થિતિ હોય. વૃદ્ધિ-હાનિ હોય તો અસં ભાગ, સં ભાગ, સં ગુણ, કે અસં ગુણ હોય.

આઠે કર્મોની જ૦ સ્થિતિમાં અસં લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાય હોય. આયુ૦ સિવાય સાતે કર્મોમાં ઉત્તરોત્તર સ્થિતિમાં વિશેષા૦ અધ્યવસાય હોય. આયુ૦ માં ઉત્તરોત્તર સ્થિતિમાં અસં ગુણ અધ્યવસાય હોય.

૪૧ પ્રકૃતિઓનો અબંધકાળ-

(૧-૭) નરક ૩, તિ૦ ૩, ઉદ્યોત = ૭ :- ૧૬૩ સાગરો૦ + ૪ પલ્લો૦ + મનુ૦ ભવો.

કોઈ જીવ ૩ પલ્લો૦ આયુ૦ વાળો યુગલિક થાય. આ ૭ પ્રકૃતિઓ નરક અને તિ૦ પ્રાયોગ્ય છે. તેથી યુગલિક ન બાંધે. ત્યાં છેલ્લા અંતર્મૂર્તમાં સમ્યક્ત્વ પામી પલ્લો૦ આયુ૦ વાળા દેવમાં ઉત્પન્ન થાય. ત્યાં સમ્યક્ત્વના કારણે આ પ્રકૃતિ ન બંધાય. ત્યાંથી સમ્યક્ત્વથી પડ્યા વિના મનુ૦ માં આવે. ત્યાં દીક્ષા પાળી ૯ મા ગ્રૈવેચકમાં ૩૧ સાગરો૦ આયુ૦ વાળો દેવ થાય. ત્યાં અંતર્મૂર્ત બાદ મિથ્યાત્વ પામે. ત્યાં ભવને લીધે જ આ પ્રકૃતિ ન બાંધે. ત્યાં છેલ્લા અંતર્મૂર્તમાં સમ્યક્ત્વ પામી તેની સાથે મનુ૦ માં આવે. ત્યાં દીક્ષા પાળી વિજયાદિ વિમાનમાં બે વાર ૧૪ ૬૬ સાગરો૦ પૂરા કરે. પછી મનુ૦ માં અંતર્મૂર્ત સુધી ૩ જુ ગુણદાણુ અનુભવે. પછી ૩ વાર અચ્યુતદેવલોકમાં ૧૪ ૬૬ સાગરો૦ પૂરા કરે. ત્યાં સુધી ન બાંધે. પછી બાંધે.

(૮-૧૬) સ્થાવર-૪, જાતિ-૪, આતપ = ૯ :- ૧૮૫ સાગરો૦ + ૪ પલ્લો૦ + મનુ૦ ભવો.

કોઈ જીવ ૬૮૬ નરકમાં ભવને લીધે આ ૯ પ્રકૃતિ ન બાંધે. છેલ્લા અંતર્મૂર્તમાં સમ્યક્ત્વ પામી મનુ૦ માં આવી દેશવિરતિ

પામી ૪ પલ્ચો આયુ વાળો દેવ થાય. ત્યાંથી સમ્યક્ત્વથી પડ્યા વિના મનુમાં આવી દીક્ષા પાળી ૮મા ગ્રૈવેયક્રમાં ૩૧ સાગરો આયુ વાળો દેવ થાય. અંતર્મૂર્ત બાદ મિથ્યાત્વ પામે. ત્યાં ભવને લીધે આ પ્રકૃતિ ન બાંધે. છેલ્લા અંતર્મૂર્તમાં સમ્યક્ત્વ પામી મનુમાં આવી દીક્ષા પાળી બે વાર વિજ્યાદિ વિમાનમાં ૧૪ ૬૬ સાગરો પૂરા કરે. પછી મનુ માં આવી અંતર્મૂર્ત સુધી ૩૧ ગુણાણુ અનુભવી ૩ વાર અચ્યુતમાં ૧૪ ૬૬ સાગરો પૂરા કરે. ત્યાં સુધી ન બાંધે. પછી બાંધે.

(૧૭-૪૧) પહેલા વિના પાંચ સંઘ, પહેલા વિના પાંચ સંસ્થાન, કુખગતિ, અનંતા ૪, મિથ્યા, દુર્ભગ-૩, ધિણદ્વિ-૩, નીચ, નપું, સ્ત્રી = ૨૫ :- ૧૩૨ સાગરો

કોઈ જીવ દીક્ષા પાળી બે વાર વિજ્યાદિ વિમાનમાં ૧૪ ૬૬ સાગરો પૂરા કરે. પછી મનુમાં અંતર્મૂર્ત સુધી ૩૧ ગુણાણુ અનુભવે. પછી ૩ વાર અચ્યુતમાં ૧૪ ૬૬ સાગરો પૂરા કરે. ત્યાં સુધી ન બાંધે. પછી બાંધે.

૭૩ અધ્વબંધી પ્રકૃતિઓનો ૧૦-૭૦ સતત બંધકાળ-

	પ્રકૃતિઓ	૭૦ સતત બંધકાળ	૧૦ સતત બંધકાળ
૧-૪	દેવ ૨, વૈ ૨ = ૪.	૩ પલ્ચો સુધી યુગલિકને.	૧ સમય. (પરાવર્તમાન હોવાથી)
૫-૭	તિ ૨, નીચ = ૩.	તેઉ વાઉની કાયસ્થિતિ પ્રમાણ અસંખ્યકાળ.	૧ સમય. (પરાવર્તમાન હોવાથી)
૮-૧૧	આયુ ૪ = ૪.	અંતર્મૂર્ત.	અંતર્મૂર્ત.
૧૨	ઔદા ૧ શરીર = ૧.	અસં પુદ્ગલ પરાવર્ત.	૧ સમય. (પરાવર્તમાન હોવાથી)
૧૩	સાતા = ૧.	દેશોન પૂર્વ ક્રોડ વર્ષ.	૧ સમય. (પરાવર્તમાન હોવાથી)
૧૪-૨૦	પરા, ઉચ્છ, ૦,	૧૮૫ સાગરો + ૪	૧ સમય. (પરાવર્તમાન

	પ્રકૃતિઓ	૭૦ સતત બંધકાળ	૧૦ સતત બંધકાળ
૨૧-૨૭	પંચે, ત્રસ ૪ = ૭. સુખગતિ, પુવેદ, સુભગ ૩, ઉચ્ચ, ૦, ૧લુ સંસ્થાન = ૭.	પલ્ચો + મનુ ભવો (સ્થાવર-૪ વગેરેના અબંધકાળની જેમ) ૧૩૨ સાગરો. (દુર્ભગ-૩ વગેરેના અબંધકાળની જેમ)	હોવાથી) ૧ સમય. (પરાવર્તમાન હોવાથી)
૨૮-૬૮	કુખગતિ, જાતિ ૪, પહેલા સિવાયના ૫ સંઘ, પહેલા સિવાયના ૫ સંસ્થાન, આહા ૨, નરક ૨, ઉધોત ૨, સ્થિર, શુભ, યશ, સ્થાવર-૧૦, નપુ, ૦, સ્ત્રી, હાસ્ય, રતિ, શોક, અરતિ, અસાતા = ૪૧	અંતર્મૂર્ત.	૧ સમય.
૬૯-૭૩	મનુ ૨, ૧લુ સંઘ, ઔદા અંગો, જિન = ૫.	૩૩ સાગરો.	અંતર્મૂર્ત.

દ્વાર ૨૧ - રસબંધ

આત્મા ઉપર લાગેલા કર્મના દરેક પરમાણુમાં રહેલા રસને કેવળજ્ઞાનથી છેદતા જેના બે વિભાગ ન થાય તેવો જે રસનો અંશ તે રસનો અવિભાગ કે રસાણુ કહેવાય. સર્વજઘન્યરસવાળા પરમાણુમાં પણ આવા સર્વ જીવ કરતા અનંતગુણ રસના અવિભાગ હોય છે. તેટલા રસના અવિભાગવાળા બધા પરમાણુની એક વર્ગણા. તેના કરતા ૧ રસનો અવિભાગ અધિક

હોય તેવા બધા પરમાણુની બીજી વર્ગણા. તેના કરતા ૨ રસના અવિભાગ અધિક હોય તેવા બધા પરમાણુની ત્રીજી વર્ગણા. એમ નિરંતર ૧-૧ રસના અવિભાગ ની વૃદ્ધિ સિદ્ધના અનંતમા ભાગ અને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ રસના અવિભાગ સુધી જાણવી. તેટલા તેટલા રસના અવિભાગવાળા બધા પરમાણુની તે તે વર્ગણા જાણવી. આ બધી વર્ગણાના સમુદાયને ૧ સ્પર્ધક કહેવાય. ત્યાર પછી સર્વજીવ કરતા અનંતગુણ રસના અવિભાગનું અંતર પડે. પછી ૨જુ સ્પર્ધક શરુ થાય. ૨જા સ્પર્ધકની જઘન્ય વર્ગણામાં ૧લા સ્પર્ધકની ઉવર્ગણાના રસના અવિભાગ + સર્વ જીવ કરતા અનંતગુણ રસના અવિભાગ હોય. પછી રસના અવિભાગની એકોત્તર વૃદ્ધિ કહેવી. યાવત્ સિદ્ધનો અનંતમો ભાગ અને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ. આ બધી વર્ગણાઓનો સમુદાય તે બીજુ સ્પર્ધક. ત્યાર પછી સર્વ જીવ કરતા અનંતગુણ રસના અવિભાગનું અંતર પડે. પછી ત્રીજુ સ્પર્ધક શરુ થાય. આમ અનંતા રસસ્પર્ધક થાય.

શુભ-અશુભ પ્રકૃતિઓનો ૧ ઠાણે થી ૪ ઠાણે રસ

	લીંમડાનો / શેરડીનો રસ	અશુભ પ્રકૃતિનો રસ	શુભ પ્રકૃતિનો રસ
૧	સહજ.	૧ ઠાણીયો.	૧ ઠાણીયો.
૨	બે ભાગ કરી એક ભાગ ઉકાળે અને એક ભાગ રહે તે.	૨ ઠાણીયો.	૨ ઠાણીયો.
૩	ત્રણ ભાગ કરી બે ભાગ ઉકાળે અને એક ભાગ રહે તે.	૩ ઠાણીયો.	૩ ઠાણીયો.
૪	ચાર ભાગ કરી ત્રણ ભાગ ઉકાળે અને એક ભાગ રહે તે.	૪ ઠાણીયો.	૪ ઠાણીયો.

લીંમડાના ૪ પ્રકારના રસની જેમ અશુભ પ્રકૃતિઓનો ૧ થી ૪ ઠાણે રસ હોય છે.

શેરડીના ૪ પ્રકારના રસની જેમ શુભ પ્રકૃતિઓનો ૧ થી ૪ ઠાણે

રસ હોય છે.

શુભ પ્રકૃતિઓનો એક ઠાણે રસ ન બંધાય.

કેવળજ્ઞાનાં સિવાય જ્ઞાનાં ૪, કેવળદર્શનાં સિવાય દર્શનાં ૩, સંઠ ૪, પુઠ વેદ, અંતરાય ૫ = ૧૭ પ્રકૃતિઓનો ૧,૨,૩,૪ ઠાણે રસ બંધાય.

શેષ ૧૦૩ પ્રકૃતિઓનો ૨,૩,૪ ઠાણે રસ બંધાય.

	કષાય	અશુભપ્રકૃતિનો રસબંધ	શુભપ્રકૃતિનો રસબંધ
૧	પર્વતમાં રેખા સમાન અનંતાં કષાયથી.	૪ ઠાણે.	૨ ઠાણે.
૨	ભૂમિમાં રેખા સમાન અપ્રત્યાં કષાયથી.	૩ ઠાણે.	૩ ઠાણે.
૩	રેતીમાં રેખા સમાન પ્રત્યાં કષાયથી.	૨ ઠાણે.	૪ ઠાણે.
૪	પાણીમાં રેખા સમાન સંઠ કષાયથી.	૧૭ પ્રકૃતિનો ૧ ઠાણે, શેષ પ્રકૃતિનો ૨ ઠાણે.	૪ ઠાણે.

	પ્રકૃતિ	તીવ્ર રસબંધ	મંદ રસબંધ
૧	૮૨ અશુભ પ્રકૃતિઓનો.	સંકલેશથી.	વિશુદ્ધિથી.
૨	૪૨ શુભ પ્રકૃતિઓનો.	વિશુદ્ધિથી.	સંકલેશથી.

સંકલેશ = કષાયોનો તીવ્ર ઉદય, વિશુદ્ધિ = કષાયોની મંદતા.

+ સર્વઘાતી ૨૦ પ્રકૃતિના ૨,૩,૪ ઠાણે રસવાળા રસસ્પર્ધકો સર્વઘાતી છે. દેશઘાતી ૨૫ પ્રકૃતિના ૧ ઠાણે રસવાળા રસસ્પર્ધકો બધા દેશઘાતી છે, ૨ ઠાણે રસવાળા રસસ્પર્ધકો કેટલાક દેશઘાતી છે અને કેટલાક સર્વઘાતી છે, ૩,૪ ઠાણે રસવાળા રસસ્પર્ધકો બધા સર્વઘાતી છે.

+ સર્વઘાતી રસસ્પર્ધકો સ્વરૂપથી તાંબાના વાસણની જેમ છિદ્રરહિત હોય છે, ઘીની જેમ અતિસ્નિગ્ધ હોય છે, દ્રાક્ષની જેમ પાતળા પ્રદેશોથી પુષ્ટ હોય છે અને સ્ફટિકની જેમ અતિનિર્મળ હોય છે. દેશઘાતી

રસસ્પર્ધકો સ્વરૂપથી છિદ્રવાળા હોય છે, થોડા સ્નેહવાળા હોય છે, નિર્મળતા રહિત હોય છે.

દ્રાર ૨૨ - રસબંધના સ્વામી

ઉત્કૃષ્ટ રસબંધના સ્વામી -

	પ્રકૃતિઓ	ઉ૦ રસબંધના સ્વામી
૧-૩	એક૦, સ્થાવર, આતપ = ૩.	ભવનપતિ થી ઈશાન સુધીના મિથ્યાદષ્ટિ દેવો. એકે૦ - સ્થાવર માટે સર્વસંકલિષ્ટ અને આતપ માટે તત્પ્રાયોગ્યવિશુદ્ધ.
૪-૧૪	નરક ૩, વિકલે૦ ૩, સૂક્ષ્મ ૩, તિ૦ આયુ૦, મનુ૦ આયુ૦ = ૧૧.	મિથ્યાદષ્ટિ મનુ૦ - તિ૦. તિ૦ આયુ૦, મનુ૦ આયુ૦ માટે તત્પ્રાયોગ્યવિશુદ્ધ. વિકલે ૩, સૂક્ષ્મ૦ ૩, નરકાયુ૦ માટે તત્પ્રાયોગ્યસંકલિષ્ટ. નરક ૨ માટે સર્વસંકલિષ્ટ.
૧૫-૧૭	તિ૦ ૨, સેવાર્ત = ૩.	સર્વસંકલિષ્ટ દેવ-નારકો. સેવાર્ત માટે સનલ્કુમારથી ઉપરના દેવ-નારક.
૧૮-૪૬	વૈ૦ ૨, દેવ-૨, આહા૦ ૨, સુખગતિ, વર્ણાદિ૦ ૪, તૈ૦, કા૦, અગુરુ૦, નિર્માણ, જિન૦, ૧લુ સંસ્થાન, પરાઘાત, ત્રસ-૯, પંચે૦, ઉચ્છ૦ = ૨૯.	ક્ષપકને ૮/૬ ગુણહાણાના ચરમ સમયે.
૪૭-૪૯	સાતા૦, યશ૦, ઉચ્ચ૦ = ૩.	ક્ષપકને ૧૦મા ગુણહાણાના ચરમસમયે.
૫૦	ઉદ્યોત.	૭મી નરકના નારકને સમ્યક્ત્વ પામતા પૂર્વ મિથ્યાત્વના ચરમસમયે.

	પ્રકૃતિઓ	ઉ૦ રસબંધના સ્વામી
૫૧-૫૫	મનુ૦ ૨, ઔદા૦ ૨, ૧લુ સંઘ૦ = ૫.	સમ્યગ્દષ્ટિ દેવો.
૫૬	દેવાયુ૦.	અપ્રમત સાધુ.
૫૭-૬૮	હાસ્ય, રતિ, સ્ત્રી૦, પુ૦, મધ્યમ સંઘ૦ ૪, મધ્યમ સંસ્થાન-૪ = ૧૨.	તત્પ્રાયોગ્ય સંકલિષ્ટ ચારે ગતિના મિથ્યાદષ્ટિ જીવો.
૬૯-૧૨૪	શેષ ૫૬.	સર્વસંકલિષ્ટ ચારે ગતિના મિથ્યાદષ્ટિ જીવો.

જઘન્ય રસબંધના સ્વામી-

	પ્રકૃતિઓ	૧૦ રસબંધના સ્વામી
૧-૮	થિણદ્વિ-૩, અનંતા૦ ૪, મિથ્યા૦ = ૮.	સંચમાભિમુખ મિથ્યાત્વીને ૧લા ગુણ૦ના ચરમસમયે.
૯-૧૨	અપ્રત્યા૦ ૪.	સંચમાભિમુખ અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિને ૪થા ગુણ૦ના ચરમસમયે.
૧૩-૧૬	પ્રત્યા૦ ૪.	સર્વવિરતિને અભિમુખ દેશવિરતને ૫મા ગુણ૦ ના ચરમસમયે.
૧૭-૧૮	અરતિ, શોક = ૨.	અપ્રમતાભિમુખ પ્રમતસંચતને
૧૯-૨૦	આહા૦ ૨.	પ્રમતાભિમુખ અપ્રમતસંચતને.
૨૧-૩૧	નિદ્રા-૨, અશુભવર્ણાદિ ૪, હાસ્ય-૪, ઉપઘાત = ૧૧.	ક્ષપકને ૮મા ગુણહાણે પોતપોતાના બંધવિચ્છેદ સમયે.
૩૨-૩૬	સં૦ ૪, પુ૦ = ૫.	ક્ષપકને ૯મા ગુણહાણે પોતપોતાના બંધવિચ્છેદ સમયે.
૩૭-૫૦	જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫ = ૧૪.	ક્ષપકને ૧૦ મા ગુણહાણાના ચરમસમયે.
૫૧-૫૩	નરક ૩.	તત્પ્રાયોગ્યવિશુદ્ધ મનુ૦-તિ૦.

પ્રકૃતિઓ	૪૦ રસબંધના સ્વામી	
૫૪-૫૮ ૫૯-૬૦ ૬૧-૬૬ ૬૭-૬૯	દેવ ૩, શેષ આયુ ૨ = ૫. વૈ ૨. વિકલે ૩, સૂક્ષ્મ ૩ = ૬. ઉદ્યોત, ઔદા ૨ = ૩.	તત્પ્રાયોગ્યસંકલિષ્ટ મનુ-તિ ૦ સર્વસંકલિષ્ટ મનુ-તિ ૦. તત્પ્રાયોગ્યવિશુદ્ધ મનુ-તિ ૦. સર્વસંકલિષ્ટ દેવ-નારકો. ઔદા ૦ અંગો ૦ માટે સનત્કુમારાદિ દેવ-નારક.
૭૦-૭૨	તિ ૨, નીચ ૦ = ૩.	સમ્યક્ત્વાભિમુખ ૭મી નરકના નારકને ૧લા ગુણ ૦ ના ચરમસમયે.
૭૩	જિન ૦.	પૂર્વબદ્ધનરકાયુ ૦ નરકાભિમુખ મિથ્યાત્વાભિમુખ બદ્ધજિનનામ ૦ અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ મનુ ૦ને સમ્યક્ત્વના ચરમસમયે.
૭૪-૭૫	એકે ૦, સ્થાવર = ૨.	નરક સિવાયના ત્રણ ગતિના પરાવર્તમાન પરિણામી જીવો.
૭૬	આતપ.	સર્વસંકલિષ્ટ ભવન ૦ થી ઈશાન ૦ સુધીના દેવો.
૭૭-૮૪	સાતા, અસાતા ૦, સ્થિર ૦, અસ્થિર ૦, શુભ ૦, અશુભ ૦, ચશ ૦, અચશ ૦ = ૮.	પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામી ૧ થી ૬ ગુણ ૦વાળા જીવો.
૮૫-૯૯	પંચે ૦, તૈ ૦, કા ૦, શુભ વર્ણાદિ ૪, અગુરુ ૦, પરાઘાત, ઉચ્છ્વ ૦, ત્રસ-૪, નિર્માણ = ૧૫.	સર્વસંકલિષ્ટ ચારે ગતિના મિથ્યા ૦ જીવો.
૧૦૦-૧૦૧	સ્ત્રી ૦, નપું ૦ = ૨.	તત્પ્રાયોગ્યવિશુદ્ધ ચારે ગતિના મિથ્યા ૦ જીવો.
૧૦૨-૧૨૪	મનુ ૨, સંઘ ૬, સંસ્થાન ૬, ખગતિ ૨, સુભગ-૩, દુર્ભગ-૩, ઉચ્ચ ૦ = ૨૩.	પરાવર્તમાન મધ્યમ પરિણામી ચારે ગતિના મિથ્યાત્વી જીવો.

રસબંધના સાધાદિ ભાંગા-

મૂળપ્રકૃતિમાં-

(૧-૩) જ્ઞાના ૦, દર્શના ૦, અંતરાય-

(a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - ક્ષપકને ૧૦ મા ગુણાણાના
ચરમસમયે.

(૨) અધુવ - ક્ષપકને ૧૨મા ગુણાણે ન હોવાથી.

(b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ૧૧મા ગુણાણેથી પડી ૧૦મા
ગુણા ૦ના પહેલા સમયે.

(૨) અનાદિ - ૧૧મુ-૧૨મુ ગુણ ૦ નહીં પામેલાને.

(૩) ધુવ - અભવ્યને

(૪) અધુવ - ભવ્યને ૪૦ બાંધે ત્યારે.

(c) ઉત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - સર્વસંકલિષ્ટ મિથ્યા ૦ પર્યા ૦ સંજી
પંચે ૦ ને.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુત્કૃષ્ટ
બાંધે ત્યારે.

(d) અનુત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ૧ કે ૨ સમય ઉ ૦ બાંધ્યા બાદ
અનુત્કૃષ્ટ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૪૦ થી અંતર્મૂર્ત ઉ ૦ થી
અનંત ઉત્સર્પિણી - અવસર્પિણી બાદ ફરી ઉ ૦
બાંધે ત્યારે.

(૪) મોહ ૦ -

(a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - ક્ષપકને ૯મા ગુણા ૦ના ચરમસમયે.
(૨) અધુવ - ક્ષપકને ૧૦મા ગુણાણે ન હોવાથી.

(b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ઉપશમશ્રેણીથી પડી ૯મા ગુણ ૦
ના પહેલા સમયે.

(૨) અનાદિ - ૧૦મુ ગુણ ૦ નહીં પામેલાને.

(૩) ધુવ - અભવ્યને.

(ઠ) અધુવ - ભવ્યને ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d) ઉત્કૃષ્ટ- અનુત્કૃષ્ટ - જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૫-૬) વેદનીય, નામ૦-

(a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - અજ૦ થી ઉતરી ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧૦ થી ૧ સમય ઉ૦ થી ૪ સમય બાદ અજ૦ બાંધે ત્યારે.

(b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ૧૦ થી ૧ સમય ઉ૦ થી ૪ સમય સુધી ૧૦ બાંધ્યા બાદ અજ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ફરી તે ૧ ભવમાં કે ભવાંતરમાં ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(c) ઉત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ક્ષપકને ૧૦મા ગુણ૦ના ચરમસમયે.

(૨) અધુવ - ૧૧મા ગુણાણે ન હોવાથી.

(d) અનુત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ૧૧મા ગુણ૦ થી પડીને ૧૦મા ગુણ૦ના ૧લા સમયે.

(૨) અનાદિ - ૧૧મુ ગુણ૦ નહી પામેલાને.

(૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.

(૪) અધુવ - ભવ્યને ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(૭) ગોત્ર -

(a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - સમ્યક્ત્વાભિમુખ ઊમી નારકીનો જીવ ૧લા ગુણ૦ના ચરમસમયે નીચ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - સમ્યક્ત્વ પામ્યા પછી ન હોવાથી.

(b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ૧૦ થી ઉતરી અજ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અનાદિ - તે સ્થાનને પૂર્વે નહીં પામેલાને.

(૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.

(૪) અધુવ - ભવ્યને ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d) ઉત્કૃષ્ટ-અનુત્કૃષ્ટ - નામ૦ ની જેમ.

૮ આયુ૦-

(a)(b)(c)(d) ૧૦, અજ૦, ઉ૦, અનુ૦ -

(૧) સાદિ - બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - અંતર્મૂર્ત્ત બાદ ન બાંધતો હોવાથી.

	મૂળપ્રકૃતિ	જઘન્ય ભાંગા	અજ૦ ભાંગા	ઉ૦ ભાંગા	અનુ૦ ભાંગા	કુલ
(૧-૪)	જ્ઞાના૦, દર્શના૦, અંતરાય, મોહ૦.	૨	૪	૨	૨	૧૦X૪=૪૦
(૫-૬)	વેદનીય, નામ.	૨	૨	૨	૪	૧૦X૨=૨૦
(૭)	આયુ૦.	૨	૨	૨	૨	= ૮
(૮)	ગોત્ર.	૨	૪	૨	૪	= ૧૨
						૮૦

ઉત્તરપ્રકૃતિમાં-

(૧-૮) તૈ૦, કા૦, અગુટ૦, નિર્માણ, શુભ વર્ણાદિ ૪ = ૮ :-

(a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - સર્વસંકલિષ્ટ મિથ્યા૦ પર્યા૦ સંજ્ઞી પંચે૦, બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અજ૦ બાંધે ત્યારે.

(b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ૧૦ થી ઉતરી અજ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ફરી ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(c) ઉત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ક્ષપકને ૮/૬ ગુણ૦ ના ચરમસમયે.

(૨) અધુવ - ક્ષપકને ૮/૭ ગુણાણે ન બંધાવાથી.

(d) અનુત્કૃષ્ટ (૧) સાદિ - ૧૧મા ગુણ૦ થી પડી ૮/૬ ગુણાણાના પહેલા સમયે.

- (૨) અનાદિ - ૧૧મુ ગુણ૦ નહી પામેલાને.
 (૩) ધ્રુવ - અભવ્યને
 (૪) અધ્રુવ - ભવ્યને ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(૯-૨૨) જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫ = ૧૪ :- જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૨૩-૨૬) સં૦ ૪ :- મોહ૦ ની જેમ

(૨૭-૩૫) નિદ્રા ૨, અશુભ વર્ણાદિ ૪, ઉપઘાત, ભય, જુગુપ્સા = ૯ :-

- (a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - ક્ષપકને પોતપોતાના બંધવિચ્છેદસમયે.
 (૨) અધ્રુવ - બંધવિચ્છેદ બાદ ન બંધાવાથી.
 (b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ૧૧મા ગુણાણેથી પડી ૮ મા ગુણાણે આવેલાને પોતપોતાના બંધના પહેલા સમયે.
 (૨) અનાદિ - બંધવિચ્છેદસ્થાન નહીં પામેલાને.
 (૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.
 (૪) અધ્રુવ - ભવ્યને ૧૦ બાંધે ત્યારે.

- (c) ઉત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - સર્વસંકિલ્પ મિથ્યા૦ પર્યા૦ સંજ્ઞી પંચે૦ બાંધે ત્યારે.
 (૨) અધ્રુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુત્કૃષ્ટ બાંધે ત્યારે.

- (d) અનુત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ઉ૦ થી ઉતરી અનુ૦ બાંધે ત્યારે.
 (૨) અધ્રુવ - ફરી ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(૩૬-૩૯) પ્રત્યા૦ ૪ :-

- (a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - સંયમાભિમુખ સર્વવિશુદ્ધ દેશવિરતને પમા ગુણ૦ ના ચરમસમયે.
 (૨) અધ્રુવ - ૬ટ્ટા ગુણાણે ન બંધાવાથી.
 (b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ૬ટ્ટા ગુણાણેથી પડી પમા ગુણ૦ના પહેલા સમયે.
 (૨) અનાદિ - પૂર્વે સંયમ નહીં પામેલાને.

- (૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.
 (૪) અધ્રુવ - ભવ્યને ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d) ઉ૦-અનુ૦ - નિદ્રા-૨ ની જેમ.

(૪૦-૪૩) અપ્રત્યા૦ ૪ :-

- (a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - ક્ષાયિકસમ્યક્ત્વ સહિત સંયમ પામવાને અભિમુખ સર્વવિશુદ્ધ અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિને ઠથા ગુણ૦ ના ચરમસમયે.
 (૨) અધ્રુવ - ૧ સમય બાદ ન બંધાવાથી.
 (b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - પમા ગુણ૦ થી પડી ઠથા ગુણાણે આવેલાને પહેલા સમયે.
 (૨) અનાદિ - ૫મુ ગુણ૦ નહીં પામેલાને.
 (૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.
 (૪) અધ્રુવ - ભવ્યને ૧૦ બાંધે ત્યારે.
 (c)(d) ઉ૦-અનુ૦ - નિદ્રા-૨ ની જેમ.

(૪૪-૫૧) ચિણદ્ધિ-૩, મિથ્યા૦, અનંતા૦ ૪ = ૮ :-

- (a) જઘન્ય - (૧) સાદિ - સંયમાભિમુખ સર્વવિશુદ્ધ મિથ્યાદષ્ટિને ૧લા ગુણ૦ના ચરમસમયે.
 (૨) અધ્રુવ - ૧ સમય બાદ ન બંધાવાથી.
 (b) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - ઉપરના ગુણ૦થી પડી ૧લા ગુણ૦ના પહેલા સમયે.
 (૨) અનાદિ - સમ્યક્ત્વાદિ નહીં પામેલાને.
 (૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.
 (૪) અધ્રુવ - ભવ્યને ૧૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d) ઉ૦-અનુ૦ - નિદ્રા-૨ ની જેમ.

(૫૨-૧૨૪) અધ્રુવબંધી ૭૩ :-

- (a)(b)(c)(d) - ૧૦, અજ૦, ઉ૦, અનુ૦ -
 (૧) સાદિ (૨) અધ્રુવ - અધ્રુવબંધી હોવાથી.

	પ્રકૃતિઓ	જ૦ ભાંગા	અજ૦ ભાંગા	ઉ૦ ભાંગા	અનુ૦ ભાંગા	કુલ
(૧-૮)	તૈ૦, કા૦, અગુરુ૦, નિર્માણ, શુભવર્ણાદિ-૪.	૨	૨	૨	૪	૧૦X૮=૮૦
(૯-૫૧)	શેષ ધ્રુવબંધી ૪૩.	૨	૪	૨	૨	૧૦X૪૩=૪૩૦
(૫૨-૧૨૪)	અધ્રુવબંધી ૭૩.	૨	૨	૨	૨	૮X૭૩=૫૮૪
						૧,૦૯૪

રસબંધના કુલ સાધાદિ ભાંગા = ૮૦ + ૧,૦૯૪ = ૧,૧૭૪

દ્વાર ૨૩ - પ્રદેશબંધ

પ્રદેશ એટલે જીવ વડે ગ્રહણ કરતા કાર્મણવર્ગણાના રક્ષોના પ્રદેશ. અહીં કાર્મણવર્ગણાનું સ્વરૂપ જણાવવા માટે ઔદા૦ થી કાર્મણ સુધીની ગ્રહણયોગ્ય - અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓનું સ્વરૂપ જણાવાય છે.

વર્ગણાઓનું સ્વરૂપ -

લોકાકાશમાં જેટલા ૧-૧ પરમાણુ છે તે અનંતા પરમાણુઓની ૧ વર્ગણા છે.

૨-૨ પ્રદેશવાળા અનંતા રક્ષોની બીજી વર્ગણા છે.

૩-૩ પ્રદેશવાળા અનંતા રક્ષોની ત્રીજી વર્ગણા છે.

એમ ૧-૧ પ્રદેશની વૃદ્ધિ કરતા સં૦ પ્રદેશવાળા અનંતા રક્ષોની સંખ્યાતી વર્ગણા છે.

અસં૦ પ્રદેશવાળા અનંતા રક્ષોની અસંખ્યાતી વર્ગણા છે.

અનંતા પ્રદેશવાળા અનંતા રક્ષોની અનંતી વર્ગણા છે.

અનંતાનંત પ્રદેશવાળા અનંતા રક્ષોની અનંતાનંત વર્ગણા છે.

આ બધી વર્ગણાઓ અલ્પપ્રદેશવાળી અને સ્થૂલ હોવાથી ઔદા૦ માટે અગ્રહણયોગ્ય છે. આ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓને ઓળંગીને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગ જેટલા પ્રદેશવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે ઔદા૦ની જ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે.

ઔદા૦ની જ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં તેનો અનંતમો ભાગ ઉમેરતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોના રક્ષોની વર્ગણા તે ઔદા૦ની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. જ૦ અને ઉ૦ વચ્ચેની એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની ઔદા૦ની મધ્યમ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. ઔદા૦ની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં ૧ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે વૈ૦ ની જ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. તેના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યાને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગથી ગુણતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે વૈ૦ ની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. જ૦ અને ઉ૦ વચ્ચેની એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વૈ૦ની મધ્યમ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. આ વર્ગણાઓ વધુ પ્રદેશવાળી અને સૂક્ષ્મ હોવાથી ઔદા૦ માટે અગ્રહણયોગ્ય છે અને અલ્પ પ્રદેશવાળી અને સ્થૂલ હોવાથી વૈ૦ માટે પણ અગ્રહણયોગ્ય છે.

વૈ૦ ની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં ૧ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે વૈ૦ ની જ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. તેના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં તેનો અનંતમો ભાગ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે વૈ૦ ની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. જ૦ અને ઉ૦ વચ્ચે એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વૈ૦ ની મધ્યમ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. વૈ૦ ની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં ૧ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે આઠા૦ ની જ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. તેના રક્ષોના પ્રદેશોની સંખ્યાને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગથી ગુણતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની વર્ગણા તે આઠા૦ની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. જ૦ અને ઉ૦ વચ્ચે એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા રક્ષોની આઠા૦ ની મધ્યમ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. આ વર્ગણાઓ વધુ પ્રદેશોવાળી અને સૂક્ષ્મ હોવાથી વૈ૦ માટે અગ્રહણયોગ્ય છે અને અલ્પ પ્રદેશવાળી અને સ્થૂલ

મન૦ ની ૧૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. તેના સ્કંધના પ્રદેશોની સંખ્યાને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગથી ગુણતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે મનની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. ૧૦ અને ઉ૦ વચ્ચે એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની મનની મધ્યમ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. આ વર્ગણાઓ વધુ પ્રદેશવાળી અને સૂક્ષ્મ હોવાથી શ્વાસો૦ માટે અગ્રહણયોગ્ય છે અને અલ્પ પ્રદેશવાળી અને સ્થૂલ હોવાથી મન માટે પણ અગ્રહણયોગ્ય છે.

મન૦ ની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાના સ્કંધોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં ૧ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે મનની ૧૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. તેના સ્કંધના પ્રદેશોની સંખ્યામાં તેનો અનંતમો ભાગ ઉમેરતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે મનની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. ૧૦ અને ઉ૦ વચ્ચે એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની મનની મધ્યમ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. મનની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્યવર્ગણાના સ્કંધના પ્રદેશોની સંખ્યામાં ૧ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે કર્મની ૧૦ અગ્રહણયોગ્યવર્ગણા છે. તેના સ્કંધના પ્રદેશોની સંખ્યાને અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગથી ગુણતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે કર્મની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. ૧૦ અને ઉ૦ વચ્ચે એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની કર્મની મધ્યમ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. આ વર્ગણાઓ વધુ પ્રદેશવાળી અને સૂક્ષ્મ હોવાથી મન માટે અગ્રહણયોગ્ય છે અને અલ્પ પ્રદેશવાળી અને સ્થૂલ હોવાથી કર્મ માટે પણ અગ્રહણયોગ્ય છે.

કર્મની ઉ૦ અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાના સ્કંધોના પ્રદેશોની સંખ્યામાં ૧ ઉમેરવાથી જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે કર્મની ૧૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. તેના સ્કંધના પ્રદેશોની સંખ્યામાં તેનો અનંતમો ભાગ ઉમેરતા જે આવે તેટલા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની વર્ગણા તે કર્મની ઉ૦

ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા છે. ૧૦ અને ઉ૦ વચ્ચે એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા પ્રદેશોવાળા સ્કંધોની કર્મની મધ્યમ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. કર્મની ઉ૦ ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા પછી પણ ધ્રુવ-અચિત વગેરે વર્ગણાઓ આવેલી છે. તે ‘કર્મપ્રકૃતિ’ વગેરેમાંથી જાણી લેવી.

	વર્ગણા	સૂક્ષ્મતા	અવગાહના
૧	ઔદા૦ અગ્રહણયોગ્ય.	સૂક્ષ્મ.	અંગુલ/અસં૦.
૨	ઔદા૦ ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૩	વૈ૦ અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૪	વૈ૦ ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૫	આહા૦ અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૬	આહા૦ ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૭	તૈ૦ અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૮	તૈ૦ ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૯	ભાષા અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૦	ભાષા ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૧	શ્વાસો૦ અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૨	શ્વાસો૦ ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૩	મન અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૪	મન ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૫	કર્મ અગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.
૧૬	કર્મ ગ્રહણયોગ્ય.	તેનાથી સૂક્ષ્મ.	તેનાથી ન્યૂન.

૧ પરમાણુમાં ૫ માંથી ૧ વર્ણ, ૨ માંથી ૧ ગંધ, ૫ માંથી ૧ રસ અને સ્નિગ્ધ-ઉષ્ણ, સ્નિગ્ધ-શીત, રુક્ષ-ઉષ્ણ, રુક્ષ-શીત - આ ૪ માંથી ૧ જોડકુ સ્પર્શનું હોય છે. ગુરુ, લઘુ, મૃદુ, કઠિન આ ચાર સ્પર્શ પરમાણુમાં ન હોય.

ઔદા૦, વૈ૦, આહા૦ ના સ્કંધ ૫ વર્ણવાળા, ૨ ગંધવાળા, ૫ રસવાળા અને ૮ સ્પર્શવાળા હોય છે. તૈ૦ થી કાર્મણવર્ગણાના સ્કંધો ૫

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કર્મપ્રદેશોનુ અલ્પબહુત્વ	હેતુ
	અનંતા૦ માન. અનંતા૦ ક્રોધ. અનંતા૦ માયા. અનંતા૦ લોભ. મિથ્યા૦. જુગુપ્સા. ભય. હાસ્ય-શોક. રતિ-અરતિ. સ્ત્રી૦-નપું૦. સં૦ ક્રોધ. સં૦ માન. પુ૦ વેદ. સં૦ માયા. સં૦ લોભ.	વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. અનંતગુણ. વિશેષા૦. વિશેષા૦.(પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦.(પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦.(પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. અસં૦ગુણ.	દેશઘાતી હોવાથી.
આયુ૦.	ચારે આયુ૦.	પરસ્પર તુલ્ય.	
નામ.			
ગતિ,આનુ૦.	દેવ૦, નરક૦. મનુ૦. તિ૦.	સૌથી થોડુ.(પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. વિશેષા૦.	
જાતિ.	બેઈ૦ થી પંચે૦. એકે૦.	સૌથી થોડુ.(પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦.	
શરીર, સંઘાતન.	આહા૦. વૈ૦. ઔદા૦. તૈ૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦.	

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કર્મપ્રદેશોનુ અલ્પબહુત્વ
	કા૦.	વિશેષા૦.
અંગો.	આહા૦. વૈ૦. ઔદા૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦. વિશેષા૦.
બંધન.	આહા૦ આહા૦. આહા૦ તૈ૦. આહા૦ કા૦. આહા૦ તૈ૦ કા૦. વૈ૦ વૈ૦. વૈ૦ તૈ૦. વૈ૦ કા૦. વૈ૦ તૈ૦ કા૦. ઔદા૦ ઔદા૦. ઔદા૦ તૈ૦. ઔદા૦ કા૦. ઔદા૦ તૈ૦ કા૦. તૈ૦ તૈ૦. તૈ૦ કા૦. કા૦ કા૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦.
સંસ્થાન.	મધ્યમ ઠ. ૧લુ. છેલ્લુ.	સૌથી થોડુ. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. વિશેષા૦.
સંઘચણ.	૧ થી ૫. છેલ્લુ.	સૌથી થોડુ. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦.
વર્ણ.	કૃષ્ણ૦. નીલ૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કર્મપ્રદેશોનુ અલ્પબહુત્વ
	રક્ત૦. પીત૦. શુક્લ૦.	વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦.
ગંધ.	સુરભિ૦. દુરભિ૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.
રસ.	કટુ. તિક્ત. કષાય. અમ્લ. મધુર.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦.
સ્પર્શ.	કર્કશ૦-ગુરુ૦. મૃદુ-લઘુ૦. ઠક્ષ૦-શીત૦. સ્નિગ્ધ૦-ઉષ્ણ૦.	સૌથી થોડુ. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. (પરસ્પર તુલ્ય)
ખગતિ.	સુખગતિ. કુખગતિ.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.
ત્રસ ૧૦, સ્થાવર ૧૦.	ત્રસ૦. સ્થાવર૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.

એમ બાદર-સૂક્ષ્મ, પર્યા૦-અપર્યા૦ વગેરેમાં પણ જાણવું.

આતપ-ઉદ્યોતને પરસ્પર તુલ્ય.

શેષ પ્રત્યેક ૬માં અલ્પબહુત્વ નથી, એમની કોઈ સજાતીય કે પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિ ન હોવાથી.

ગોત્ર.	નીચ૦. ઉચ્ચ૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.
અંતરાય.	દાનાં૦. લાભાં૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કર્મપ્રદેશોનુ અલ્પબહુત્વ
	ભોગાં૦. ઉપભોગાં૦. વીર્યાં૦.	વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦.

જઘન્ય પદે - જીવ જ૦ યોગવાળો હોય અને ઘણી પ્રકૃતિ બાંધતો હોય ત્યારે

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કર્મપ્રદેશોનુ અલ્પબહુત્વ
જ્ઞાના૦.	ઉ૦ ની જેમ.	
દર્શના૦.	નિદ્રા. પ્રચલા. નિદ્રાનિદ્રા. પ્રચલાપ્રચલા. થિણદ્વિ. કેવળદર્શના૦. અવધિદર્શના૦. અચક્ષુ૦. ચક્ષુ૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦. અનંત૦. (દેશઘાતી હોવાથી) વિશેષા૦. વિશેષા૦.
મોહનીય.	અપ્રત્યા૦ માન થી રતિ-અરતિ સુધી. પછી ૩ વેદ. સં૦ માન. સં૦ ક્રોધ. સં૦ માયા. સં૦ લોભ.	ઉ૦ ની જેમ. વિશેષા૦. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. વિશેષા૦. વિશેષા૦.
આયુ૦.	તિ૦, મનુ૦. દેવ૦, નરક૦.	સૌથી થોડુ. (પરસ્પર તુલ્ય) અસં૦ગુણ. (પરસ્પર તુલ્ય)
નામ		
ગતિ.	તિ૦. મનુ૦.	સૌથી થોડુ. વિશેષા૦.

મૂળપ્રકૃતિ	ઉત્તરપ્રકૃતિ	કર્મપ્રદેશોનું અલ્પબહુત્વ
	દેવો નરકો	અસંગુણ. અસંગુણ.
જાતિ.	ઉ૦ ની જેમ.	
શરીર, સંઘાતન.	ઔદા૦. તૈ૦. કા૦. વૈ૦. આહા૦.	સૌથી થોડું. વિશેષા૦. વિશેષા૦. અસંગુણ. અસંગુણ.
અંગો.	ઔદા૦. વૈ૦. આહા૦.	સૌથી થોડું. અસંગુણ. અસંગુણ.
આનુ૦.	નરકાનુ૦ દેવાનુ૦. મનુ૦ આનુ૦. તિ૦ આનુ૦.	સૌથી થોડું. (પરસ્પર તુલ્ય) વિશેષા૦. વિશેષા૦.
	ત્રસ. સ્થાવર.	સૌથી થોડું. વિશેષા૦.
અંતરાય.	ઉ૦ ની જેમ.	

ત્રસ-સ્થાવરની જેમ બાદર-સૂક્ષ્મ, પર્યા૦-અપર્યા૦, પ્રત્યેક-સાધારણમાં પણ જાણવું. નામની શેષ પ્રકૃતિ તથા વેદનીય અને ગોત્રમાં અલ્પબહુત્વ નથી.

ગુણશ્રેણીનું સ્વરૂપ

ભાગમાં મળેલું મોટા ભાગનું દલિક જીવ ગુણશ્રેણીરચના વડે જ ખપાવે છે. તેથી ગુણશ્રેણીનું સ્વરૂપ જણાવાય છે. ગુણશ્રેણી ૧૧ છે. ઉપરની સ્થિતિમાંથી ઉતારેલું દલિક ઉદયસમયમાં થોડું ગોઠવે. ત્યારપછીના સમયે અસંગુણ ગોઠવે. ત્યારપછીના સમયે અસંગુણ ગોઠવે. એમ પછી-પછીના સમયોમાં અસંગુણ દલિકો ગોઠવે. કર્મદલિકોની આવી રચનાને ગુણશ્રેણી કહેવાય. આ રચના ગુણશ્રેણીશીર્ષ સુધી જાણવી. ઉપરની સ્થિતિમાંથી પ્રતિસમય અસંગુણ અસંગુણ દલિક ઉતારે છે.

ગુણ- શ્રેણી	નામ	વેદનકાળ	પ્રદેશ	નિર્જરા
૧	સમ્યક્ત્વ નિમિત્તક.	મોટું અંતર્મૂર્ત.	થોડા.	થોડી.
૨	દેશવિરતિ નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૩	સર્વવિરતિ નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૪	અનંતા૦ વિસંયોજના નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૫	દર્શનમોહ૦ ક્ષપક નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૬	ચારિત્રમોહ૦ ઉપશામક નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૭	ઉપશાંતમોહ૦ ગુણ૦ નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૮	ચારિત્રમોહ૦ ક્ષપક નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૯	ક્ષીણમોહ૦ ગુણ૦ નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૧૦	સયોગી કેવલી ગુણ૦ નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.
૧૧	અયોગી કેવલી ગુણ૦ નિમિત્તક.	સંગુણહીન.	અસંગુણ.	અસંગુણ.

ગુણઠાણાનું આંતર-

ગુણઠાણુ	જઘન્ય અંતર	હેતુ
૧	અંતર્મૂ૦.	મિથ્યાત્વી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામી ફરી અંતર્મૂર્ત બાદ ૧લા ગુણઠાણે આવે ત્યારે.
૨	પલ્યો/અસં૦.	ઉપશમ સમ્યક્ત્વથી પડી જીવ ૨જા ગુણઠાણે આવે. ત્યાંથી ૧લા ગુણઠાણે જઈ

ગુણઠાણ	જઘન્ય અંતર	હેતુ
૩	અંતર્મું.	પલ્ચો/અસં કાળે મિશ્ર-સમ ની ઉદ્ભવના કરે. પછી ફરી ઉપશમ સમ્યક્ત્વ પામીને પડીને રજા ગુણઠાણે આવે.
૪ થી ૧૧	અંતર્મું.	૩જા ગુણ ૦ થી ૧ લા કે ૪ થા ગુણઠાણે અંતર્મું માટે જઈ ફરી ૩ જે આવે ત્યારે. ૧૧મા ગુણ ૦ થી પડી તે તે ગુણ ૦ પામી મિથ્યાત્વે જઈ અંતર્મું બાદ ફરી ઉપશમશ્રેણી માંડી તે તે ગુણઠાણે આવે ત્યારે.
૧૨,૧૩,૧૪	અંતર નથી.	એક જ વાર મળતુ હોવાથી.
ગુણઠાણ	ઉં અંતર	હેતુ
૧	સાધિક ૧૩૨ સાગરોં.	કોઈ મિથ્યાત્વી સમ્યક્ત્વ પામી ૬૬ સાગરોં પાળી ૩જા ગુણઠાણે આવી ફરી સમ્યક્ત્વ પામી ૬૬ સાગરોં પાળે. તે પછી તે મોક્ષે ન જાય તો અવશ્ય ૧લા ગુણઠાણે આવે.
૨ થી ૧૧	દેશોન અર્ધ-પુદ્ગલપરાવર્ત.	તે તે ગુણઠાણેથી પડી ૧લા ગુણઠાણે જઈ દેશોન અર્ધ પુદ્ગલપરાવર્ત કાળ બાદ ફરી તે તે ગુણઠાણુ પામે ત્યારે.
૧૨,૧૩,૧૪	અંતર નથી.	એક જ વાર મળતુ હોવાથી.

પલ્ચોપમનું સ્વરૂપ

અહીં સુધી ઘણીવાર પલ્ચોપમ-સાગરોપમની વાત આવી, તેથી હવે તેનું સ્વરૂપ જણાવાય છે.

પલ્ચોપમ ૩ પ્રકારે છે. તે આ પ્રમાણે - ઉદ્ધાર પલ્ચોં, અદ્ધા પલ્ચોં, ક્ષેત્ર પલ્ચોં. દરેકના બે બે પ્રકાર છે - બાદર અને સૂક્ષ્મ.

ઉત્તેઘ અંગુલથી બનેલ એક યોજન લાંબો-પહોળો-ઉંડો ગોળ પ્યાલો કલ્પી તેને મસ્તક મુંડાવ્યા પછી ૧ થી ૭ દિવસમાં ઉગેલા વાલાગ્રોથી

ઠાંસી ઠાંસીને એવી રીતે ભરવો કે જેથી અગ્નિ તે વાલાગ્રોને બાળી ન શકે, વાયુ તેમને હરી ન શકે, પાણી તેમને ભીંજવી ન શકે. પછી એક-એક સમયે તેમાંથી ૧-૧ વાલાગ્ર બહાર કાઢતા જેટલા કાળે સંપૂર્ણ પ્યાલો બાલી થઈ જાય તે એક બાદર ઉદ્ધાર પલ્ચોં છે. ૧ બાદર ઉદ્ધાર પલ્ચોં x ૧૦ x કોડ x કોડ = ૧ બાદર ઉદ્ધાર સાગરોપમ. બાદર ઉદ્ધાર પલ્ચોપમ અને સાગરોં નું બીજુ કોઈ વિશિષ્ટ પ્રયોજન નથી. છતા તેમની પ્રરૂપણા કરી છે તે સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્ચોં અને સાગરોં નું જ્ઞાન સહેલાઈથી થઈ શકે તે માટે. એમ આગળ પણ જાણવું.

દરેક વાલાગ્રના અસં દુકડા કરીને તે પ્યાલો ભરવો. તે દુકડા નિર્મળ આંખવાળો છદ્મસ્થ મનુષ્ય જેને ન જોઈ શકે એવા પુદ્ગલ દ્રવ્યના અસંમા ભાગ જેટલા અને સૂક્ષ્મ નિગોદના જીવના શરીર કરતા અસંગુણ જેટલા અને બા. પર્યા. પૃથ્વીના શરીર જેટલા હોય છે. દરેક સમયે ૧-૧ દુકડો બહાર કાઢતા સંપૂર્ણ પ્યાલો બાલી થતા જેટલો કાળ લાગે તે એક સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્ચોં છે. તે સં. કોડ વર્ષ પ્રમાણ છે. ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર પલ્ચોં x ૧૦ x કોડ x કોડ = ૧ સૂક્ષ્મ ઉદ્ધાર સાગરોં. આ પલ્ચોં અને સાગરોં થી દ્વીપ-સમુદ્રો મપાય છે.

પૂર્વે કહેલા પ્યાલાને પૂર્વે કહ્યા મુજબ વાલાગ્રોથી ભરી દર સો વરસે ૧-૧ વાલાગ્ર બહાર કાઢતા સંપૂર્ણ પ્યાલો બાલી થતા જેટલો કાળ લાગે તે એક બાદર અદ્ધા પલ્ચોપમ છે. ૧ બાદર અદ્ધા પલ્ચોં x ૧૦ x કોડ x કોડ = ૧ બાદર અદ્ધા સાગરોં

પૂર્વે કહેલા પ્યાલાને પૂર્વે કહ્યા મુજબ વાલાગ્રોના દુકડાથી ભરી દર સો વરસે એક દૂકડો બહાર કાઢતા પ્યાલો બાલી થતા જે સમય લાગે તે એક સૂક્ષ્મ અદ્ધા પલ્ચોં છે. ૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા પલ્ચોં x ૧૦ x કોડ x કોડ = ૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા સાગરોં

૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા સાગરોં x ૧૦ x કોડ x કોડ = ૧ ઉત્સર્પિણી.

૧ સૂક્ષ્મ અદ્ધા સાગરોં x ૧૦ x કોડ x કોડ = ૧ અવસર્પિણી.

અનંત ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણી = ૧ પુદ્ગલપરાવર્ત.

અનંત પુદ્ગલપરાવર્ત = અતીતાદ્ધા

^૧અનંત પુદ્ગલપરાવર્ત = અનાગતાદ્ધા

આ પલ્લો - સાગરો થી ચારે ગતિના જીવોની કર્મસ્થિતિ, કાયસ્થિતિ અને ભવસ્થિતિ મપાય છે.

પૂર્વે કહેલા ખ્યાલાને પૂર્વે કહ્યા મુજબ વાલાગ્રોથી ભરી તે વાલાગ્રોને સ્પૃષ્ટ આકાશપ્રદેશોને પ્રતિસમય ૧-૧ બહાર કાઢતા બધા સ્પૃષ્ટ આકાશપ્રદેશો ખાલી થતા જેટલો કાળ લાગે તે એક બાદર ક્ષેત્ર પલ્લોપમ છે. ૧ બા. ક્ષેત્ર પલ્લો \times ૧૦ \times કોડ \times કોડ = ૧ બાદર ક્ષેત્ર સાગરો.

પૂર્વે કહેલા ખ્યાલાને પૂર્વે કહ્યા મુજબ વાલાગ્રોના ટુકડાથી ભરી તે ટુકડાઓને સ્પૃષ્ટ કે અસ્પૃષ્ટ બધા આકાશપ્રદેશોને પ્રતિસમય ૧-૧ બહાર કાઢતા સંપૂર્ણ ખ્યાલો ખાલી થતા જે કાળ લાગે તે એક સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્લોપમ છે. ૧ સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્લો \times ૧૦ \times કોડ \times કોડ = ૧ સૂક્ષ્મક્ષેત્ર સાગરો આ પલ્લો-સાગરો થી દૃષ્ટિવાદમાં દ્રવ્યપ્રમાણની પ્રરૂપણા થાય છે.

પ્રશ્ન - સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પલ્લો માં જો ખ્યાલાના સ્પૃષ્ટ - અસ્પૃષ્ટ બધા આકાશપ્રદેશો કાઢવાના હોય તો વાલાગ્રના અસંઠ ટુકડાથી તે ખ્યાલાને ભરવાની શી જરૂર ?

૧. આ ભગવતીટીકાનો અભિપ્રાય છે. જેમ અનાગતાદ્ધાનો અંત નથી તેમ અતીતાદ્ધાની આદિ નથી. તેથી બન્ને સમાન છે. તે પાઠ આ પ્રમાણે છે - અહવા પદુચ્ચકાલં, ન સવ્બન્વાણ હોઙ્ વુચ્છિત્તી । જં તીયડ્ણાગયાઓ, અદ્ધાઓ દો વિ તુલ્લાઓ ॥ (શતક ૧૨, ઉદ્દેશ ૨)

જીવસમાસનો અભિપ્રાય એવો છે કે અતીતાદ્ધા કરતા અનાગતાદ્ધા અનંતગુણ છે, કેમકે અનાગતાદ્ધાનો ક્યારેય ક્ષય નથી થતો. તે પાઠ આ પ્રમાણે છે - ઝસ્સપ્પિણી અણંતા, પુગ્ગલપરિયટ્ટઓ મુણેયન્વો । તેડ્ણંતા તીયડ્ધા અણાગયદ્ધા અણંતગુણા ॥ (જીવસમાસ, ગા.૧૨૯)

જવાબ - સૂ.ક્ષેત્ર પલ્લો થી દૃષ્ટિવાદમાં દ્રવ્યો મપાય છે. તેમાંથી કેટલાક દ્રવ્યો વાલાગ્રથી સ્પૃષ્ટ આકાશપ્રદેશ જેટલા છે અને કેટલાક દ્રવ્યો વાલાગ્રથી અસ્પૃષ્ટ આકાશપ્રદેશ જેટલા છે. માટે દૃષ્ટિવાદમાં કહેલા દ્રવ્યોને માપવા ઉપયોગી હોવાથી સૂ.ક્ષેત્ર પલ્લોમાં વાલાગ્રના અસંઠ ટુકડાથી ખ્યાલાને ભર્યો.

પુદ્ગલપરાવર્તનું સ્વરૂપ

ગુણકાણાના અંતરમાં પુદ્ગલ પરાવર્તની વાત આવી. તેથી હવે તેનું સ્વરૂપ જણાવાય છે.

પુદ્ગલપરાવર્ત ૪ પ્રકારના છે - દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ, ભાવ. દરેકના બે-બે ભેદ છે - બાદર અને સૂક્ષ્મ.

(૧) બાદર દ્રવ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં ૧૪ રાજલોકમાં રહેલા બધા પુદ્ગલોને અનેક ભવોમાં આહાં સિવાયના ^૧સાત પદાર્થો તરીકે પરિણમાવીને છોડે તેટલો કાળ તે એક બા. દ્રવ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૨) સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં ૧૪ રાજલોકમાં રહેલા બધા પુદ્ગલોને આહાં સિવાયના ^૨૭ માંથી ૧ પદાર્થ તરીકે પરિણમાવીને છોડે તેટલો કાળ તે એક સૂ. દ્રવ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૩) બાદર ક્ષેત્ર પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં ૧૪ રાજલોકના બધા આકાશપ્રદેશોને સ્પર્શીને મરે તેટલો કાળ તે એક બા. ક્ષેત્ર પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૪) સૂક્ષ્મ ક્ષેત્ર પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં ૧૪ રાજલોકના બધા આકાશપ્રદેશોને ક્રમસર સ્પર્શીને મરે તેટલો કાળ તે એક સૂ.ક્ષેત્ર પુદ્ગલપરાવર્ત.

૧. મતાંતરે ઔદાઠ શરીર, વૈઠ શરીર, તૈઠ શરીર, કાર્મણ શરીર રૂપ ૪ પદાર્થો તરીકે.
૨. મતાંતરે ૪ માંથી ૧.

(૫) બાદર કાળ પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં ૧ ઉત્સર્પિણી - અવસર્પિણીના બધા સમયોમાં મરે તેટલો કાળ તે એક બા. કાળ પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૬) સૂક્ષ્મ કાળ પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં એક ઉત્સર્પિણી - અવસર્પિણીના બધા સમયોમાં ક્રમસર મરે તેટલો કાળ તે ૧ સૂક્ષ્મ કાળ પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૭) બા. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં રસબંધના અસંભોગ લોકાકાશપ્રદેશ પ્રમાણ બધા અધ્યવસાયસ્થાનોને સ્પર્શીને મરે તેટલો કાળ તે એક બાદર ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૮) સૂ. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત - એક જીવ જેટલા કાળમાં રસબંધના બધા અધ્યવસાયસ્થાનોને ક્રમસર સ્પર્શીને મરે તેટલો કાળ તે એક સૂ. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત.

અથવા

(૭) બા. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત - ૫ વર્ણ, ૨ ગંધ, ૫ રસ, ૮ સ્પર્શ, અગુરુલઘુ, ગુરુલઘુ-આ ૨૨ ભેદે એક જીવ જેટલા કાળે સર્વ પુદ્ગલોને સ્પર્શે તેટલો કાળ તે એક બા. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત.

(૮) સૂ. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત - ઉપર કહેલા ૨૨ માંથી એકેકપણે એક જીવ જેટલા કાળે સર્વ પુદ્ગલોને સ્પર્શે તેટલો કાળ તે ૧ સૂ. ભાવ પુદ્ગલપરાવર્ત.

દ્વાર ૨૪ - પ્રદેશબંધના સ્વામી

ઉત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધના સ્વામી-

અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક, ઉત્કૃષ્ટ યોગવાળો, પર્યાં સંજ્ઞી જીવ ઉં પ્રદેશબંધ કરે.

મૂળપ્રકૃતિમાં-

(૧) આયું - ૧,૪,૫,૬,૭ ગુણ વાળા ઉં યોગવાળા પર્યાં સંજ્ઞી જીવો.

(૨) મોહં - ૧,૪,૫,૬,૭,૮,૯ ગુણ વાળા ઉં યોગવાળા ૭ ના બંધક પર્યાં સંજ્ઞી જીવો.

(૩-૮) શેષ ૬ - ૧૦મા ગુણ વાળા ઉં યોગવાળા ૬ ના બંધક પર્યાં સંજ્ઞી જીવો.

ઉત્તરપ્રકૃતિમાં-

	પ્રકૃતિ	ઉં પ્રદેશબંધના સ્વામી
(૧-૧૭)	જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, અંતરાય ૫, સાતાં, યશ, ઉચ્ચં = ૧૭.	૧૦મા ગુણ વાળા ઉં યોગવાળા ૬ ના બંધક પર્યાં સંજ્ઞી જીવો.
(૧૮-૨૧)	અપ્રત્યાં ૪.	૪થા ગુણ વાળા ઉં યોગવાળા ૭ ના બંધક પર્યાં સંજ્ઞી જીવો.
(૨૨-૨૫)	પ્રત્યાં ૪.	૫મા ગુણ વાળા ઉં યોગવાળા ૭ ના બંધક પર્યાં સંજ્ઞી જીવો.
(૨૬)	પું વેદ.	૯/૧ ગુણવાળા ઉં યોગી જીવો.
(૨૭)	સં ક્રોધ.	૯/૨ ગુણવાળા ઉં યોગી જીવો.
(૨૮)	સં માન.	૯/૩ ગુણવાળા ઉં યોગી જીવો.
(૨૯)	સં માયા.	૯/૪ ગુણવાળા ઉં યોગી જીવો.
(૩૦)	સં લોભ.	૯/૫ ગુણવાળા ઉં યોગી જીવો.
(૩૧)	અસાતાં.	સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિથ્યાદષ્ટિ ઉં યોગી ૭ નો બંધક.
(૩૨-૩૩)	દેવાયું, મનું આયું.	સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિથ્યાદષ્ટિ ઉં યોગી ૮ નો બંધક.

□ ૨૧ ગુણવાળા ઉં યોગ ન હોય. ૩૧ ગુણવાળા આયું ન બંધાય. તેથી ૨૫-૩૫ ગુણવાળા અહીં લીધું નથી.

	પ્રકૃતિ	ઉ૦ પ્રદેશબંધના સ્વામી
(૩૪-૪૨)	દેવ ૨, વૈ૦ ૨, ૧૯ સંસ્થાન, સુખગતિ, સુભગ, સુસ્વર, આદેય = ૯.	સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિથ્યાદષ્ટિ ઉ૦ યોગી ૭ નો બંધક નામની ૨૮ બાંધે ત્યારે.
(૪૩)	૧ લુ સંઘચણ.	સમ્યગ્દષ્ટિ કે મિથ્યાદષ્ટિ ઉ૦ યોગી ૭ નો બંધક નામની ૨૯ બાંધે ત્યારે.
(૪૪-૪૫)	બિદ્રા-૨.	૪ થી ૮ ગુણવાળા ઉ૦ યોગી ૭ ના બંધક
(૪૬-૪૭)	શોક, અરતિ.	૪ થી ૬ ગુણવાળા ઉ૦ યોગી ૭ ના બંધક
(૪૮-૫૧)	હાસ્ય-૪.	૪ થી ૮ ગુણવાળા ઉ૦ યોગી ૭ ના બંધક
(૫૨)	જિન૦.	૪ થી ૮ ગુણવાળા ઉ૦ યોગી ૭ ના બંધક દેવયોગ્ય ૨૯ બાંધે ત્યારે.
(૫૩-૫૪)	આહા૦ ૨.	૭,૮ ગુણ વાળા ઉ૦ યોગી ૭ ના બંધક દેવયોગ્ય ૩૦ બાંધે ત્યારે.
(૫૫-૬૯)	ઔદા૦, તૈ૦, કા૦, વર્ણાદિ૦ ૪, અગુરુ૦, ઉપઘાત, બાદર, પ્રત્યેક, અસ્થિર, અશુભ, અચશ, નિર્માણ = ૧૫.	એકે૦ યોગ્ય ૨૩ ના બંધક મિથ્યાદષ્ટિ ૭ ના બંધક ઉ૦ યોગી જીવો.
(૭૦-૭૯)	મનુ૦ ૨, પંચે૦, ઔદા૦ અંગો૦, પરાઘાત, ઉચ્છ૦, ત્રસ, પર્યા૦, સ્થિર, શુભ = ૧૦.	યથાસંભવ પર્યા૦ એકે૦, અપર્યા૦ ત્રસ યોગ્ય રપના બંધક મિથ્યાદષ્ટિ ૭ ના બંધક ઉ૦ યોગી જીવો.
(૮૦-૧૨૦)	શેષ ૪૧.	યથાસંભવ અલ્પતર પ્રકૃતિના બંધક ઉ૦ યોગી મિથ્યાદષ્ટિ જીવો.

૧૦ પ્રદેશબંધના સ્વામી-

ઘણી પ્રકૃતિઓ બાંધનાર, ૧૦ યોગી, અપર્યા૦ અસંજી જીવ ૧૦

પ્રદેશબંધ કરે છે.

મૂળપ્રકૃતિમાં - (૧-૮) જ્ઞાના૦, દર્શના૦, વેદનીય, મોહ૦, આયુ૦, નામ૦, ગોત્ર, અંતરાય-ઘણી પ્રકૃતિ બાંધતા, ૧૦ યોગી, અપર્યા૦ સૂ૦ નિગોદના જીવને.

ઉત્તરપ્રકૃતિમાં-

	પ્રકૃતિ	૧૦ પ્રદેશબંધના સ્વામી
(૧-૨)	આહા૦ ૨.	દેવ યોગ્ય ૩૧ નો બંધક, ૮ નો બંધક, ૧૦ યોગી અપ્રમત સાધુ.
(૩-૬)	નરક૦ ૩, દેવાયુ૦ = ૪.	૮નો બંધક, પર્યા૦ અસંજી પંચે૦, ૧૦ યોગી જીવ.
(૭)	જિન૦.	૭ ના બંધક, અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ, મનુ૦ યોગ્ય ૩૦ બાંધતા, ૧૦ યોગી, અનુતર દેવને ભવના પહેલા સમયે.
(૮-૧૧)	દેવ ૨, વૈ૦ ૨ = ૪.	૭ ના બંધક, અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ, દેવ યોગ્ય ૨૯ બાંધતા, ૧૦ યોગી, મનુ૦ને ભવના પહેલા સમયે.
(૧૨-૧૨૦)	શેષ ૧૦૯.	ઘણી પ્રકૃતિ બાંધતા, ૧૦ યોગી, અપર્યા૦ સૂ. નિગોદના જીવને ભવના પહેલા સમયે.

પ્રદેશબંધના સાધાદિ ભાંગા-

મૂળપ્રકૃતિમાં-

(૧-૬) જ્ઞાના૦, દર્શના૦, વેદનીય, નામ, ગોત્ર, અંતરાય = ૬

(a) ઉત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ક્ષપક, ઉપશમક ૧૦ મા ગુણવાળા
ઉ૦ યોગી જીવને બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય થતો હોવાથી.

(b) અનુત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ૧૧ મા ગુણ થી પડી ૧૦મા
ગુણ આવેલાને અથવા ઉ૦ યોગથી પડેલાને.

(૨) અનાદિ - ૧૧ મુ ગુણ કે ઉ૦ યોગ નહીં
પામેલાને.

(૩) ધુવ - અભવ્યને.

(૪) અધુવ - ભવ્યને ઉ૦ બાંધે ત્યારે અથવા ૧૧ મા ગુણઘણે જાય ત્યારે.

(c) જઘન્ય - (૧) સાદિ - ૭ ના બંધક, જ૦ યોગી, અપર્યા૦ સૂ. નિગોદના જીવને ભવના પહેલા સમયે બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ સમય બાદ અજ૦ બાંધે ત્યારે.

(d) અજઘન્ય - (૧) સાદિ - જ૦ થી પડી અજ૦ બાંધે ત્યારે. (૨) અધુવ - સંખ્યાતા કે અસંખ્યાતા કાળ પછી જઘન્યયોગ પામીને ફરી જ૦ બાંધે ત્યારે.

(૭) મોહ૦ -

(a) ઉત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી, સમ્યગ્દષ્ટિ-મિથ્યાદષ્ટિ જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ઉ૦ યોગથી પડે ત્યારે.

(b) અનુત્કૃષ્ટ - (૧) સાદિ - ઉ૦ થી પડી અનુ૦ બાંધે ત્યારે. (૨) અધુવ - ફરી ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(c) જઘન્ય - જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(d) અજઘન્ય - જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૮) આયુ૦ -

(a)(b)(c)(d) ઉ૦, અનુ૦, જ૦, અજ૦ -

(૧) સાદિ (૨) અધુવ-અધુવબંધી હોવાથી.

	મૂળપ્રકૃતિ	જ૦ ભાંગા	અજ૦ ભાંગા	ઉ૦ ભાંગા	અનુ૦ ભાંગા	કુલ
(૧-૬)	જ્ઞાના૦, દર્શના૦, વેદનીય, નામ, ગોત્ર, અંતરાય.	૨	૨	૨	૪	૧૦X૬=૬૦
(૭-૮)	મોહ૦, આયુ૦.	૨	૨	૨	૨	૮X૨=૧૬
						૭૬

ઉત્તરપ્રકૃતિમાં-

(૧-૧૪) જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪, અંતરાય ૫ :- જ્ઞાના૦ની જેમ

(૧૫-૧૮) નિદ્રા-૨, ભય, જુગુપ્સા = ૪ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૪ થી ૮ ગુણ૦વાળા, ૭ ના બંધક, ઉ૦ યોગી જીવોને બાંધે ત્યારે

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦ બાંધે ત્યારે.

(b) અનુ૦ - (૧) સાદિ - ઉ૦ થી કે બંધવિચ્છેદથી પડી અનુ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અનાદિ - સમ્યક્ત્વ સહિત ઉ૦ યોગ નહીં પામેલાને.

(૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.

(૪) અધુવ - ભવ્યને ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d)જ૦,અજ૦-જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૧૯-૨૨) અપ્રત્યા૦ ૪ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી અવિરતસમ્યગ્દષ્ટિ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦ બાંધે ત્યારે.

(b) અનુ૦ - (૧) સાદિ - બંધવિચ્છેદથી કે ઉ૦ યોગથી પડીને બાંધે ત્યારે.

(૨) અનાદિ - પૂર્વે ઉ૦ યોગ નહીં પામેલાને.

(૩) ધ્રુવ - અભવ્યને.

(૪) અધુવ - ભવ્યને ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d)જ૦,અજ૦-જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૨૩-૨૬) પ્રત્યા૦ ઠ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક ઉ૦ યોગી પમા
ગુણ૦વાળો જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b) અનુ૦ - અપ્રત્યા૦ ની જેમ.

(c)(d)જ૦,અજ૦-જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૨૭) સં૦ ક્રોધ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭નો બંધક, ઉ૦ યોગી,
૯/૨ ગુણ૦વાળો જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b)(c)(d) અનુ૦, જ૦, અજ૦ - પ્રત્યા૦ ઠ ની જેમ.

(૨૮) સં૦ માન :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી
૯/૩ ગુણ૦વાળો જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b)(c)(d) અનુ૦, જ૦, અજ૦ - પ્રત્યા૦ ઠ ની જેમ.

(૨૯) સં૦ માયા :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી
૯/૪ ગુણ૦વાળો જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b)(c)(d) અનુ૦, જ૦, અજ૦ - પ્રત્યા૦ ઠ ની જેમ.

(૩૦) સં૦ લોભ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી,
૯/૫ ગુણ૦વાળો જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b)(c)(d) અનુ૦, જ૦, અજ૦ - પ્રત્યા૦ ઠ ની જેમ.

(૩૧-૩૮) થિણદ્ધિ ૩, મિથ્યા૦, અનંતા૦ ઠ = ૮ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી,
૧ લા ગુણ૦વાળો જીવ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b) અનુ૦ - (૧) સાદિ - ઉ૦ થી પડી અનુ૦ બાંધે ત્યારે.

(૨) અધુવ - ફરી ઉ૦ બાંધે ત્યારે.

(c)(d) જ૦, અજ૦ - જ્ઞાના૦ ની જેમ.

(૩૯-૪૭) વર્ણાદિ ૪, તૈ૦, કા૦, અગુરુ૦, નિર્માણ, ઉપઘાત = ૯ :-

(a) ઉ૦ - (૧) સાદિ - ૭ નો બંધક, ઉ૦ યોગી,
એકે૦ યોગ્ય ૨૩ બાંધતો મિથ્યાદષ્ટિ.

(૨) અધુવ - ૧ કે ૨ સમય બાદ અનુ૦
બાંધે ત્યારે.

(b)(c)(d) અનુ૦, જ૦, અજ૦ - થિણદ્ધિ ૩ ની જેમ.

(૭૮-૧૨૦) અધુવબંધી ૭૩ :-

(a)(b)(c)(d) - ઉ૦, અનુ૦, જ૦, અજ૦ -

(૧) સાદિ (૨) અધુવ-અધુવબંધી હોવાથી.

	ઉત્તરપ્રકૃતિ	૪૦ ભાંગા	૨૪૦ ભાંગા	૭૦ ભાંગા	અનુ ભાંગા	કુલ
૧-૩૦	જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૬, અંતરાય ૫, પ્રત્યા૦ ૪, અપ્રત્યા૦ ૪, સં૦ ૪, ભય, જુગુપ્સા.	૨	૨	૨	૪	૩૦X૧૦=૩૦૦
૩૧-૧૨૦	શેષ ૯૦.	૨	૨	૨	૨	૯૦X૮=૭૨૦
						૧,૦૨૦

પ્રદેશબંધના કુલ સાધાદિ ભાંગા = ૭૬ + ૧,૦૨૦ = ૧,૦૯૬

સાત પદાર્થોનું અલ્પબહુત્વ

	પદાર્થ	અલ્પબહુત્વ	હેતુ
૧	યોગસ્થાન.	થોડા.	શ્રેણીના અસં૦ મા ભાગમાં રહેલ આકાશપ્રદેશ જેટલા.
૨	પ્રકૃતિભેદો.	અસં૦ગુણ.	લોકના અસં૦ મા ભાગમાં રહેલ આકાશપ્રદેશ જેટલા.
૩	સ્થિતિભેદો.	અસં૦ગુણ.	દરેક પ્રકૃતિભેદમાં અસંખ્ય હોવાથી.
૪	સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયો.	અસં૦ગુણ.	દરેક સ્થિતિભેદમાં અસં. લોકાકાશ-પ્રદેશપ્રમાણ હોવાથી.
૫	રસબંધના અધ્યવસાયો.	અસં૦ગુણ.	દરેક સ્થિતિબંધાધ્યવસાયમાં અસં લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ હોવાથી.
૬	કર્મના પ્રદેશો.	અનંતગુણ.	કર્મના દરેક સ્કંધમાં અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગ જેટલા પ્રદેશો હોય છે. આવા અભવ્ય કરતા અનંતગુણ સ્કંધોને જીવ પ્રતિસમય ગ્રહણ કરે છે.
૭	રસાણુ.	અનંતગુણ.	બધા કર્મસ્કંધોના દરેક પરમાણુ ઉપર સર્વજીવ કરતા અનંતગુણ રસાણુ હોય છે.

(૧) યોગસ્થાન - યોગ, વીર્ય વગેરે પર્યાયવાચી શબ્દો છે.

સર્વ ૪૦ યોગવાળા સૂ. નિગોદના જીવના સર્વ ૪૦ વીર્યયુક્ત આત્મપ્રદેશ ઉપર અસં૦ લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ વીર્યાણુ હોય છે. આવા પ્રદેશો લોકના અસં૦મા ભાગમાં રહેલા અસં૦ પ્રતરના પ્રદેશ જેટલા છે. આ બધા પ્રદેશોનો સમુદાય તે ૪૦ વર્ગણા. તેના કરતા ૧ વીર્યાણુ વધુ હોય એવા બધા જીવપ્રદેશોનો સમુદાય તે બીજી વર્ગણા. આમ વીર્યાણુની એકોત્તરવૃદ્ધિવાળી, શ્રેણીના અસં૦ મા ભાગમાં રહેલ આકાશપ્રદેશો જેટલી વર્ગણાઓ થાય. ત્યાર પછી એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા વીર્યાણુવાળા જીવપ્રદેશો ન મળે. આ બધી વર્ગણાના સમુદાયને એક સ્પર્ધક કહેવાય છે.

પહેલા સ્પર્ધકની છેલ્લી વર્ગણાના દરેક પ્રદેશ પર રહેલા વીર્યાણુની સંખ્યામાં અસં૦ લોકાકાશના પ્રદેશની સંખ્યા ઉમેરતા જે આવે તેટલા વીર્યાણુવાળા પ્રદેશોનો સમુદાય તે બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગણા છે. પહેલા સ્પર્ધકની છેલ્લી વર્ગણા અને બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગણા વચ્ચે અસં૦ લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ વીર્યાણુઓનું આંતર થાય છે. બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગણા પછી એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા વીર્યાણુવાળા પ્રદેશોની, શ્રેણી ના અસં૦ મા ભાગમાં રહેલ આકાશપ્રદેશ જેટલી વર્ગણાઓ થાય. આ વર્ગણાઓનો સમુદાય તે બીજુ સ્પર્ધક.

ત્યારપછી પૂર્વે કહ્યા મુજબ આંતર પડે છે. પછી ત્રીજુ સ્પર્ધક થાય. પછી આંતર પડે. પછી ચોથુ સ્પર્ધક થાય. આમ શ્રેણીના અસં૦ મા ભાગમાં રહેલ આકાશપ્રદેશ જેટલા સ્પર્ધકો થાય. આ બધા સ્પર્ધકોનો સમુદાય તે એક યોગસ્થાનક. આ સર્વથી ૪૦ યોગવાળા સૂ.નિગોદના જીવનું યોગસ્થાનક થયું.

તેના કરતા થોડા વધુ વીર્યવાળા જીવનું બીજુ યોગસ્થાનક થાય.

તેના કરતા થોડા વધુ વીર્યવાળા જીવનું ત્રીજુ યોગસ્થાનક થાય.

એમ શ્રેણીના અસં૦ મા ભાગમાં રહેલ આકાશપ્રદેશ જેટલા યોગસ્થાનક થાય.

(૨) પ્રકૃતિભેદો - બધી મૂળપ્રકૃતિ અને ઉત્તરપ્રકૃતિઓના ક્ષેત્રાદિભેદથી થતી બંધની વિચિત્રતાથી કે ઉદયની વિચિત્રતાથી અસંભેદો છે.

(૩) સ્થિતિભેદો - ૧૦ સ્થિતિથી ઉંચી સ્થિતિ સુધીના ૧-૧ સમય અધિક એવા ભેદો.

(૪) સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયો - સ્થિતિબંધમાં કારણભૂત અધ્યવસાયો તે સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયો. તેનો કાળ અંતર્મૂલ્ત હોય છે. ૧૦ સ્થિતિને બંધાવનાર અસંભેદ લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ અધ્યવસાયો હોય છે. તેના કરતા સમયાધિક ૧૦ સ્થિતિને બંધાવનાર વિશેષાં અધ્યવસાયો હોય છે. તેના કરતા ૨ સમયાધિક ૧૦ સ્થિતિને બંધાવનાર વિશેષાં અધ્યવસાયો હોય છે. એમ ઉંચી સ્થિતિ સુધી જાણવું. સ્થિતિબંધના કુલ અધ્યવસાયો પણ અસંભેદ લોકાકાશપ્રદેશ પ્રમાણ છે.

(૫) રસબંધના અધ્યવસાયો - રસબંધમાં કારણભૂત અધ્યવસાયો તે રસબંધના અધ્યવસાયો. તેનો કાળ ૧ થી ૮ સમય હોય છે. એક સ્થિતિબંધ બાંધવામાં અસંભેદ લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ કષાયોદયસ્થાનો હોય છે. (સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો હોય છે.) એક-એક સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો ઉપર અસંભેદ લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ રસબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો હોય છે. સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયમાં કષાય કારણ છે, જ્યારે રસબંધના અધ્યવસાયમાં લેશ્યા જન્ય કષાયિક અધ્યવસાય કારણ છે. માટે આટલો તફાવત છે. આ અધ્યવસાયોથી કર્મસ્કંધોમાં રસ પેદા થાય છે. તેથી પ્રસંગ પામી રસસ્થાનકોનું નિરૂપણ અહીં કરીએ છીએ.

૧૦ રસવાળા કર્મસ્કંધના સર્વથી ૧૦ રસવાળા કર્મપરમાણુમાં પણ સર્વ જીવ કરતા અનંતગુણ રસાણુ હોય છે. આટલા રસાણુવાળા કર્મપરમાણુઓનો સમુદાય તે ૧ વર્ગાણુ. ૧ અધિક રસાણુવાળા પરમાણુઓનો સમુદાય તે બીજી વર્ગાણુ. ૨ અધિક રસાણુવાળા પરમાણુઓનો સમુદાય

તે ત્રીજી વર્ગાણુ. આમ એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા રસાણુવાળા પરમાણુઓની અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગ જેટલી વર્ગાણુ થાય. ત્યાર પછી એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા રસાણુવાળા પરમાણુ ન મળે. આ વર્ગાણુઓનો સમુદાય તે એક સ્પર્ધક છે. પહેલા સ્પર્ધકની છેલ્લી વર્ગાણુના દરેક પરમાણુ ઉપર રહેલા રસાણુની સંખ્યામાં સર્વ જીવ કરતા અનંતગુણ રસાણુ ઉમેરતા જે આવે તેટલા રસાણુવાળા પરમાણુઓનો સમુદાય તે બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગાણુ. પહેલા સ્પર્ધકની છેલ્લી વર્ગાણુ અને બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગાણુ વચ્ચે સર્વજીવ કરતા અનંતગુણ રસાણુનું આંતર છે. બીજા સ્પર્ધકની પહેલી વર્ગાણુ પછી એકોત્તરવૃદ્ધિવાળા રસાણુવાળા પરમાણુઓની અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગ જેટલી વર્ગાણુ થાય. આ વર્ગાણુઓનો સમુદાય તે બીજી સ્પર્ધક. ત્યારપછી પૂર્વે કહ્યા મુજબ આંતર પડે. પછી પૂર્વે કહ્યા મુજબ ત્રીજી સ્પર્ધક થાય. આમ અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગ જેટલા સ્પર્ધકો થાય. આ સ્પર્ધકોનો સમુદાય તે પહેલું રસસ્થાનક.

અધિકરસવાળા બીજા સ્કંધોમાં આ ૧ રીતે બીજી રસસ્થાનક થાય. અધિકરસવાળા અન્ય સ્કંધોમાં આ ૧ રીતે ત્રીજી રસસ્થાનક થાય.

આમ બધા સ્કંધોમાં અસંભેદ લોકાકાશપ્રદેશપ્રમાણ રસસ્થાનક થાય.

૧૦ રસસ્થાનનો સમય - ૧ થી ૪ સમય.

મધ્યમ રસસ્થાનનો સમય - ૧ થી ૮ સમય.

ઉંચી રસસ્થાનનો સમય - ૧ થી ૨ સમય.

(૬) કર્મના પ્રદેશો - આત્મા ઉપર લાગેલા બધા કર્મસ્કંધોના બધા પરમાણુઓ તે કર્મપ્રદેશો. કર્મના દરેક સ્કંધમાં અભવ્ય કરતા અનંતગુણ અને સિદ્ધના અનંતમા ભાગ જેટલા પ્રદેશો હોય છે. આવા અભવ્ય કરતા અનંતગુણ સ્કંધોને જીવ પ્રતિસમય ગ્રહણ કરે છે.

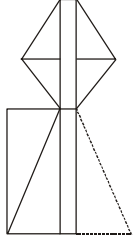
(૭) રસાણુ - કેવળજ્ઞાનથી છેદતા જે રસના બે વિભાગ ન થાય તે રસાણુ. બધા કર્મસ્કંધોના બધા પરમાણુ ઉપર રહેલા બધા રસાણુઓ

તે સર્વજીવ થકી અનંતગુણ છે.

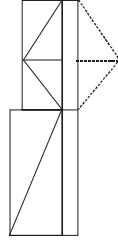
પ્રકૃતિબંધ-પ્રદેશબંધ યોગથી થાય છે, સ્થિતિબંધ-રસબંધ કષાયથી થાય છે.

ઘનીકૃત લોક, પ્રતર અને શ્રેણી

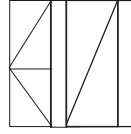
૧૪ રાજલોકને બુદ્ધિથી આ રીતે ઘન કરવો.

(૧)

(૨)

(૩)

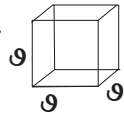
ત્રસનાડીની દક્ષિણબાજુનો અઘોલોકનો ટુકડો લઈ ત્રસનાડીની ઉત્તર બાજુએ ઉંઘો ગોઠવવો. (જુઓ ચિત્ર નં.૧)

ત્રસનાડીની દક્ષિણબાજુના ઊર્ધ્વલોકના બ્રહ્મલોકમધ્યથી ઉપરનો ટુકડો લઈ ત્રસનાડીની ઉત્તરબાજુના ઊર્ધ્વલોકના બ્રહ્મલોકમધ્યથી ઉપરના ટુકડાની બાજુમાં ઉંઘો ગોઠવવો. (જુઓ ચિત્ર નં.૨)

ત્રસનાડીની દક્ષિણબાજુના ઊર્ધ્વલોકના બ્રહ્મલોકમધ્યથી નીચેનો ટુકડો લઈ ત્રસનાડીની ઉત્તરબાજુના ઊર્ધ્વલોકના બ્રહ્મલોકમધ્યથી નીચેના ટુકડાની બાજુમાં ઉંઘો ગોઠવવો. (જુઓ ચિત્ર નં.૨)

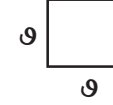
સંવર્તિત ઊર્ધ્વલોકને સંવર્તિત અઘોલોકની ઉત્તરબાજુ મુકવો. (જુઓ ચિત્ર નં.૩)

આમ વ્યવહારથી ૭ રાજ લાંબો, ૭ રાજ પહોળો, ૭ રાજ જાડો ઘન થાય છે. તેને ઘનીકૃત લોક કહેવાય છે.

ઘનીકૃત લોકની ૭ રાજ લાંબી, ૧ પ્રદેશ પહોળી, ૧ પ્રદેશ જાડી આકાશપ્રદેશોની પંક્તિને શ્રેણી કહેવાય છે.

ઘનીકૃતલોકના ૭ રાજ લાંબા, ૭ રાજ પહોળા, ૧ પ્રદેશ જાડા આકાશપ્રદેશોના પડને પ્રતર કહેવાય છે.

દ્વાર રચ - ઉપશમશ્રેણી

ઉપશમશ્રેણી માંડનાર અપ્રમત મુનિ હોય. મતાંતરે ૪ થી ૭ ગુણો વાળો જીવ ઉપશમશ્રેણી માંડે.

પહેલા અનંતાં ૪ એકસાથે ઉપશમાવે. (મતાંતરે વિસંયોજના કરે) (૪ થી ૭ ગુણાણે.)

પછી દર્શન ૩ એકસાથે ઉપશમાવે. (૪ થી ૭ ગુણાણે.)

પછી શ્રેણી માંડનાર પુરુષ હોય તો નપું વેદ ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી સ્ત્રીવેદ ઉપશમાવે. (૯મા ગુણાણે.)

પછી હાસ્ય ૬ ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી પું વેદ ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

શ્રેણી માંડનાર સ્ત્રી હોય તો પહેલા નપું વેદ, પછી પું વેદ, પછી હાસ્ય ૬, પછી સ્ત્રીવેદ આ ક્રમે ઉપશમાવે. શ્રેણી માંડનાર નપુંસક હોય તો પહેલા સ્ત્રીવેદ, પછી પું વેદ, પછી હાસ્ય ૬, પછી નપું વેદ આ ક્રમે ઉપશમાવે.

પછી અપ્રત્યાં, પ્રત્યાં ક્રોધ એકસાથે ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી સંં ક્રોધ ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી અપ્રત્યાં, પ્રત્યાં માન એકસાથે ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી સંં માન ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી અપ્રત્યાં, પ્રત્યાં માયા એકસાથે ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી સંં માયા ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી અપ્રત્યાં, પ્રત્યાં લોભ એકસાથે ઉપશમાવે. (૯ મા ગુણાણે.)

પછી સં૦ લોભ ઉપશમાવે. (૯ મા - ૧૦ મા ગુણઠાણે.)

પછી ૧૧ મા ગુણઠાણે આવે. ત્યાં મોહ૦ કર્મ સર્વથા ઉપશાંત થઈ ગયું છે. તેનો કાળ ૧૦ થી ૧ સમય, ઉ૦ થી અંતર્મુહૂર્ત છે.

આ ગુણઠાણેથી બે રીતે પડે-

(૧) કાળક્ષયથી - ગુણઠાણાનો કાળ પૂર્ણ થતા જે ક્રમે ચટ્ટયો હોય તે ક્રમે પડે.

(૨) ભવક્ષયથી - મરણ પામે તો વૈમાનિક દેવલોકમાં જાય, ૪ થુ ગુણ૦ મળે.

ઉત્કૃષ્ટથી ૧ ભવમાં બે વાર ઉપશમશ્રેણી માંડે.

જે ૧ ભવમાં બે વાર ઉપશમશ્રેણી માંડે તે તે ૧ ભવમાં ક્ષપકશ્રેણી ન માંડે.

જે ૧ ભવમાં ૧ વાર ઉપશમશ્રેણી માંડે તે તે ૧ ભવમાં ક્ષપકશ્રેણી માંડી શકે.

આ કર્મગ્રંથનો મત છે. ♦

સિદ્ધાન્તના મતે ૧ ભવમાં ૧ જ શ્રેણી માંડે. □

દ્રાર ૨૬ - ક્ષપકશ્રેણી

ક્ષપકશ્રેણી માંડનાર અતિવિશુદ્ધ પરિણામવાળો, ૧ લા સંઘયણવાળો, ૪ થી ૭ ગુણ૦ વાળો, ધર્મધ્યાનવાળો ૮ વર્ષની ઉપરનો મનુષ્ય છે. ૧૪ પૂર્વધર અપ્રમત સાધુ શુક્લધ્યાનમાં પણ ક્ષપકશ્રેણી માંડે.

પહેલા અનંતા૦ ૪ એકસાથે જપાવે. (૪ થી ૭ ગુણઠાણે)

તેનો અનંતમો ભાગ મિથ્યા૦ માં નાંખી બન્નેને એકસાથે જપાવે. (૪ થી ૭ ગુણઠાણે)

◆ સપ્તતિકા ચૂર્ણીમાં કહ્યું છે - ‘જો દુવારે ઉવસમસેદિં પડિવજ્જઙ્ગ તસ્સ નિયમા તમ્મિ ભવે સ્રવગસેદી નત્થિ । જો ઙ્ગકસિં ઉવસમસેદિં પડિવજ્જઙ્ગ તસ્સ સ્રવગસેદી હુજ્જા ॥’

□ બૃહત્કલ્પભાષ્યમાં કહ્યું છે - ‘એવં અપ્પરિવડિણ, સમ્મત્તે દેવમણુયજમ્મેસુ । અન્નયરસેદિવજ્જં, ઇગભવેણં ચ સવ્વાઙ્ગ ॥’

મિથ્યા૦નો અનંતમો ભાગ મિથ્યા૦ માં નાંખી બન્નેને એકસાથે જપાવે.

(૪ થી ૭ ગુણઠાણે)

મિથ્યા૦ નો અનંતમો ભાગ સમ૦ માં નાંખી બન્નેને એકસાથે જપાવે.

(૪ થી ૭ ગુણઠાણે)

ત્યારપછી તે કૃતકરણ કહેવાય.

પૂર્વબદ્ધાયુ૦ કૃતકરણ અવસ્થામાં કાળ કરે તો ચારમાંથી ૧ ગતિમાં જાય.

પૂર્વબદ્ધાયુ૦ કૃતકરણ અવસ્થામાં કાળ ન કરે તો પણ દર્શન - ૭ નો ક્ષય થયા પછી સ્થિર રહે. ચારિત્રમોહ૦ની ક્ષપણા ન કરે.

અબદ્ધાયુ૦ દર્શન૦ ૭ નો ક્ષય થયા બાદ અવશ્ય ચારિત્રમોહ૦ ની ક્ષપણા કરે.

તેમાં અપ્રત્યા૦ ૪, પ્રત્યા૦ ૪ = ૮ જપાવવાનું શરુ કરે. (૯ મા ગુણઠાણે)

તેને અડધા જપાવી વચ્ચે ૧ થિણદ્ધિ ૩, વિકલે૦ ૩, તિ૦ ૨, નરક ૨, સ્થાવર ૨, આતપ ૨, એકે૦, સાધારણ = ૧૬ જપાવે. (૯ મા ગુણઠાણે)

પછી ૮ કષાયનો બાકીનો ભાગ જપાવે. (૯ મા ગુણઠાણે)

(મતાંતરે પહેલા ૧૬ પ્રકૃતિ જપાવે, વચ્ચે ૮ કષાય જપાવે, પછી ૧૬ પ્રકૃતિનો બાકીનો ભાગ જપાવે.)

પછી શ્રેણી માંડનાર પુરુષ હોય તો નપું૦ વેદ જપાવે. (૯ મા ગુણઠાણે)

પછી સ્ત્રીવેદ જપાવે. (૯ મા ગુણઠાણે)

પછી હાસ્ય ૬ જપાવે. (૯ મા ગુણઠાણે)

પછી પુ૦ વેદ ના ૩ ખંડ કરી બે ખંડ એકસાથે જપાવે. ત્રીજો ખંડ સં૦ ક્રોધમાં નાંખે. (૯ મા ગુણઠાણે)

(જો શ્રેણી માંડનાર સ્ત્રી હોય તો પહેલા નપું૦ વેદ, પછી પુ૦ વેદ,

પછી હાસ્ય ૬, પછી સ્ત્રીવેદ આ ક્રમે જપાવે. જો શ્રેણી માંડનાર નપુંસક હોય તો પહેલા સ્ત્રીવેદ, પછી પું વેદ, પછી હાસ્ય ૬, પછી નપું વેદ આ ક્રમે જપાવે.)

પછી આ જ રીતે સંઠ ક્રોધ જપાવે (૯ મા ગુણહાણે)

પછી આ જ રીતે સંઠ માન જપાવે (૯ મા ગુણહાણે)

પછી આ જ રીતે સંઠ માયા જપાવે (૯ મા ગુણહાણે)

પછી આ જ રીતે સંઠ લોભ જપાવે (૯ મા - ૧૦ મા ગુણહાણે)

પછી નિદ્રા - ૨ જપાવે. (૧૨મા ગુણાંના દ્વિચરમસમયે)

પછી જ્ઞાનાં ૫, દર્શનાં ૪, અંતરાય ૫ = ૧૪ એક સાથે જપાવે

(૧૨ મા ગુણાંના ચરમસમયે)

પછી કેવળી થાય (૧૩ મા ગુણહાણે)

પછી ૭૨ પ્રકૃતિ જપાવે (૧૪ મા ગુણાં ના દ્વિચરમસમયે)

પછી ૧૩ પ્રકૃતિ જપાવે (૧૪ મા ગુણાં ના ચરમસમયે)

પછી સિદ્ધ થાય.

પાંચમા કર્મગ્રંથના પદાર્થો સમાપ્ત.

આ સંપૂર્ણ ગ્રંથમાં જિનાજ્ઞા વિરુદ્ધ કંઈ પણ

નિરૂપણ થયું હોય તો તેનું ત્રિવિધે ત્રિવિધે

મિચ્છામિ દુઃકલ્પં દઉં છું.

❖ ❖ ❖ ❖ ❖

શાલક

પાંચમો કર્મગ્રંથ

(મૂળગાથા અને શબ્દાર્થ)

નમિચ જિણં ધ્રુવબંધો-દયસંતા ઘાઈ પુન્નપરિચતા ।

સેઅર ચઉહવિવાગા, વુચ્છં બંધવિહ સામી અ ॥૧॥

જિનેશ્વર ભગવાનને નમસ્કાર કરીને પ્રતિપક્ષ સહિત ધ્રુવબંધી - ધ્રુવોદયી - ધ્રુવસતા - ઘાતી - પુણ્ય - પરાવર્તમાન પ્રકૃતિઓ, ચાર પ્રકારે વિપાક બતાવનારી પ્રકૃતિઓ, ચાર પ્રકારના બંધ અને તેના સ્વામીને, (ઉપશમશ્રેણી અને ક્ષપકશ્રેણીને) હું કહીશ. (૧)

વન્નચઉ તેઅકમ્માગુરુલહુ-નિમિણોવધાયભયકુચ્છા ।

મિચ્છ-કસાયા-વરણા, વિગ્ધં ધ્રુવબંધિ સગચતા ॥૨॥

વર્ણાદિં ૪, તૈ૦, કા૦, અગુરું, નિર્માણ, ઉપધાત, ભય, જુગુપ્સા, મિચ્છાં, કષાય ૧૬, આવરણ ૧૪, અંતરાય ૫ - આ ૪૭ ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ છે. (૨)

તણુવંગાગિઈ-સંઘચણ, જઈ-ગઈ-ખગઈ પુલ્લિ જિણુસાસં ।

ઉજ્જોઆયવ-પરધા, તસવીસા ગોઅવેઅણિઅં ॥૩॥

હાસાઈજુઅલદુગ વેઅ-આઉ તેવુત્તરી અધ્રુવબંધી(ધા) ।

ભંગા અણાઈસાઈ, અણંતસંતુત્તરા ચઉરો ॥૪॥

શરીર ૩, અંગો ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘચણ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, આનુ ૪, જિન ૦, ઉચ્છ ૦, ઉધોત, આતપ, પરાધાત, ત્રસ ૨૦, ગોત્ર ૨, વેદનીય ૨, હાસ્યાદિ બે યુગલ, વેદ ૩, આયુ ૪ - આ ૭૩ અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ છે. જેની ઉત્તરમાં અનંત અને સાંત છે એવા અનાદિ અને સાદિ - એ ચાર ભાંગા છે. (૩) (૪)

પઠમભિઆ ધ્રુવઉદઈસુ, ધ્રુવબંધિસુ તઈઅવજ્જભંગતિગં ।
મિચ્છંમિ તિચ્છિ ભંગા, દુહાવિ અધુવા તુરિઅ-ભંગા ॥૫॥

ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિમાં ૧ લો - ૨ જો ભાંગો હોય, ધ્રુવબંધીમાં ત્રીજા સિવાયના ત્રણ ભાંગા હોય, મિથ્યા૦ માં ત્રણ ભાંગા હોય, બન્ને પ્રકારની અધ્રુવ પ્રકૃતિઓ ચોથા ભાંગે હોય છે. (૫)

નિમિણ ચિરઅચિર અગુરુઅ, સુહઅસુહ તેઅ-કમ્મ-ચઉવજ્જા ।
નાણંતરાય-દંસણ, મિચ્છં ધ્રુવઉદય સગવીસા ॥૬॥

નિર્માણ, સ્થિર, અસ્થિર, અગુરુ૦, શુભ૦, અશુભ૦, તૈ૦, કા૦, વર્ણાદિ૦ ૪, જ્ઞાના૦ ૫, અંતરાય ૫, દર્શના૦ ૪, મિથ્યા૦ - આ ૨૭ ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ છે. (૬)

ચિરસુભિઅર વિણુ અધ્રુવબંધી, મિચ્છવિણુમોહધ્રુવબંધી ।
નિદ્ધોવઘાય-મીસં, સમ્મં પણનવઈ અધ્રુવુદયા ॥૭॥

સ્થિર૦ - અસ્થિર૦ - શુભ૦ - અશુભ૦ વિના અધ્રુવબંધી ૬૯, મિથ્યા૦ વિના મોહ૦ ની ધ્રુવબંધી ૧૮, નિદ્રા ૫, ઉપઘાત, મિશ્ર, સમ૦ - આ ૮૫ અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ છે. (૭)

તસવજ્જવીસ-સગતેઅ-કમ્મ, ધ્રુવબંધિ સેસવેઅતિગં ।
આગિઈતિગ વેઅણિઅં, દુજુઅલ-સગઉરલુસાસચઊ ॥૮॥

ખગઈતિરિદ્દુગ નીઅં, ધ્રુવસંતા સમ્મ મીસ મણુયદુગં ।
વિઉવિક્કાર જિણાઊ, હારસગુચ્યા અધ્રુવસંતા ॥૯॥

ત્રસ ૨૦, વર્ણાદિ ૨૦, તૈ૦ કા૦ ૭, શેષ ધ્રુવબંધી - ૪૧, વેદ ૩, સંસ્થાન ૩ (સંસ્થાન ૬, સંઘચણ ૬, જાતિ ૫), વેદનીય ૨, ખે યુગલ, ઔદા૦ ૭, ઉચ્છં ૪, ખગતિ ૨, તિ૦ ૨, નીચ - આ ૧૩૦ ધ્રુવસતા પ્રકૃતિ છે. સમ૦, મિશ્ર૦, મનુ૦ ૨, વૈ૦ ૧૧, જિન૦, આયુ૦ ૪, આહા૦

૭, ઉચ્ચ૦ - આ ૨૮ અધ્રુવસતા પ્રકૃતિ છે. (૮) (૯)

પઠમતિગુણેસુ મિચ્છં, નિઅમા અજચાઈઅટ્ઠગે ભજ્જં ।
સાસાણે ખલુ સમ્મં, સંતં મિચ્છાઈદસગે વા ॥૧૦॥

પહેલા ત્રણ ગુણાણે મિથ્યા૦ અવશ્ય હોય, અવિરતાદિ આઠ ગુણાણે વિકલ્પે હોય, સાસ્વાદન ગુણાણે સમ૦ અવશ્ય હોય મિથ્યાત્વ વગેરે ૧૦ ગુણાણે વિકલ્પે હોય. (૧૦)

સાસણ-મીસેસુ ધ્રુવં, મીસં મિચ્છાઈનવસુ ભયણાએ ।
આઈદુગે અણ નિઅમા, ભઈઆ મીસાઈનવગંમિ ॥૧૧॥

૨ જા, ૩ જા ગુણાણે મિશ્ર૦ અવશ્ય હોય, મિથ્યાત્વ વગેરે નવ ગુણાણે વિકલ્પે હોય. પહેલા બે ગુણાણે અનંતા૦ ૪ અવશ્ય હોય, ૩જા વગેરે નવ ગુણાણે વિકલ્પે હોય. (૧૧)

આહારસત્તગં વા સવ્વગુણે, ખિતિગુણે વિણા તિત્થં ।
નોભયસંતે મિચ્છો, અંતમુહૂતં ભવે તિત્થે ॥૧૨॥

આહા૦ ૭ બધા ગુણાણે વિકલ્પે હોય, ૨જા-૩જા ગુણ૦ વિના બધા ગુણાણે જિન૦ વિકલ્પે હોય. આહા૦ ૭ અને જિન૦ બન્નેની સત્તાવાળો મિથ્યાત્વી ન થાય. જિન૦ ની સત્તાવાળો અંતમુહૂત માટે મિથ્યાત્વી થાય. (૧૨)

કેવલજુઅલાવરણા, પણ નિદ્ધા ખારસાઈમકસાયા ।
મિચ્છં તિ સવ્વઘાઈ, ચઉનાણ-તિદંસણાવરણા ॥૧૩॥

સંજલણ નોકસાયા, વિગ્ઘં ઈઅ દેસઘાઈ ચ અઘાઈ ।
પતેયતણુડટ્ઠાઊ, તસવીસા ગોઅદુગ-વજ્જા ॥૧૪॥

કેવળ૦ ૨, નિદ્રા૦ ૫, પહેલા ૧૨ કષાય, મિથ્યા૦ - આ ૨૦ સર્વઘાતી પ્રકૃતિ છે. જ્ઞાના૦ ૪, દર્શના૦ ૩, સં૦ ૪, નોકષાય ૯,

અંતરાય ૫ - આ ૨૫ દેશઘાતી પ્રકૃતિ છે. પ્રત્યેક ૮, શરીર વગેરે ૮ (શરીર ૫, અંગો ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, આનુ ૪ = ૩૫), આયુ ૪, ત્રસ ૨૦, ગોત્ર ૨, (ગોત્ર ૨, વેદનીય ૨), વર્ણાદિ ૪ - આ ૭૫ અઘાતી પ્રકૃતિ છે. (૧૩) (૧૪)

સુરનરતિગુચ્ય સાચં, તસદસ તણુવંગ વર્ષર-ચઉરંસં ।
પરઘા-સગ તિરિઆઊ, વજ્જચઉ પર્ણિદિસુભખગઈ ॥૧૫॥

બાયાલ પુણપગઈ, અપઠમસંઠાણખગઈ-સંઘચણા ।
તિરિદુગ-અસાય-નીઓ - વઘાય ઈંગ વિગલ નિરચતિગં ॥૧૬॥

થાવરદસ વજ્જચઉક્ક, ઘાઈ પણયાલ સહિઅબાસીઈ ।
પાવપચડિ તિ દોસુ વિ, વજ્જાઈ-ગહા સુહા અસુહા ॥૧૭॥

દેવ ૩, મનુ ૩, ઉચ્ય ૦, સાતા ૦, ત્રસ ૧૦, શરીર ૫, અંગો ૩, ૧લુ સંઘ ૦, ૧લુ સંસ્થાન, પરાઘાત ૭, તિ ૦ આયુ ૦, વર્ણાદિ ૪, પંચે ૦, સુખગતિ - આ ૪૨ પુણ્યપ્રકૃતિ છે. ૧ લા સિવાયના ૫ સંસ્થાન, કુખગતિ, ૧ લા સિવાયના ૫ સંઘચણ, તિ ૦ ૨, અસાતા ૦, નીચ ૦, ઉપઘાત, એકે ૦, વિકલે ૦, નરક ૩, સ્થાવર ૧૦, વર્ણાદિ ૪, ઘાતી ૪૫ - આ ૮૨ પાપપ્રકૃતિ છે. પુણ્યપ્રકૃતિ અને પાપપ્રકૃતિ બન્નેમાં વર્ણાદિ ૪ નું ગ્રહણ કર્યું હોવાથી પુણ્ય-પાપપ્રકૃતિ મળીને ૧૨૪ પ્રકૃતિ થાય છે. પુણ્યપ્રકૃતિ શુભ છે, પાપપ્રકૃતિ અશુભ છે. (૧૫) (૧૬) (૧૭)

નામધુવબંધિનવગં, દંસણ પણનાણ વિગ્ધ પરઘાયં ।
ભચ કુચ્ચ મિચ્ચસાસં, જિણ ગુણતીસા અપરિઅતા ॥૧૮॥

નામની ધ્રુવબંધી ૯, દર્શના ૪, જ્ઞાના ૫, અંતરાય ૫, પરાઘાત, ભચ, જુગુપ્સા, મિથ્યા ૦, ઉચ્છ ૦, જિન - આ ૨૯ અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ છે. (૧૮)

તણુ અટ્ઠ વેચ દુજુઅલ, કસાય ઉજ્જોઅ ગોઅદુગ નિદા ।
તસવીસાઉ પરિતા, ખિત્તવિવાગાડણુપુલ્લીઓ ॥૧૯॥

શરીર ૮ (શરીર ૩, અંગો ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘ ૬, જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨, આનુ ૪ = ૩૩), વેદ ૩, બે યુગલ, કષાય ૧૬, ઉદ્યોત ૨, ગોત્ર ૨ (ગોત્ર ૨, વેદનીય ૨), નિદ્રા ૫, ત્રસ ૨૦, આયુ ૪ - આ ૯૧ પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ છે. આનુ ૪ ક્ષેત્રવિપાકી છે. (૧૯)

ઘણઘાઈ દુગોઅ જિણા, તસિઅરતિગસુભગદુભગચઉસાસં ।
જઈતિગ જિઅવિવાગા, આઊ ચઉરો ભવવિવાગા ॥૨૦॥

ઘાતી ૪૭, ગોત્ર ૨ (ગોત્ર ૨, વેદનીય ૨), જિન ૦, ત્રસ ૩, સ્થાવર ૩, સુભગ ૪, દુર્ભગ ૪, ઉચ્છ ૦, જાતિ ૩ (જાતિ ૫, ગતિ ૪, ખગતિ ૨) - આ ૭૮ જીવવિપાકી પ્રકૃતિ છે. આયુ ૪ ભવવિપાકી છે. (૨૦)

નામધુવોદચ ચઉતણુ-વઘાયસાહારણિઅરુજોઅતિગં ।
પુગલવિવાગિ બંધો, પચઈ-ઠિઈ-રસ-પએસ તિ ॥૨૧॥

નામની ધ્રુવોદચી ૧૨, શરીર ૪ (શરીર ૩, અંગો ૩, સંસ્થાન ૬, સંઘ ૬ = ૧૮) ઉપઘાત, સાધારણ, પ્રત્યેક, ઉદ્યોત ૩ (ઉદ્યોત, આતપ, પરાઘાત) - આ ૩૬ પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિ છે. પ્રકૃતિબંધ, સ્થિતિબંધ, રસબંધ, પ્રદેશબંધ - એ ચાર પ્રકારે બંધ છે. (૨૧)

મૂલપચડીણ અડસત-છેગબંધેસુ તિજ્ઞિ ભૂગારા ।
અપ્પતરા તિઅ ચઉરો, અવટ્ઠિઆ ન હુ અવત્તવ્વો ॥૨૨॥

મૂળપ્રકૃતિના ૮, ૭, ૬, ૫ બંધસ્થાનોમાં ૩ ભૂચરકારબંધ છે, ૩ અલ્પતરબંધ છે, ૪ અવસ્થિતબંધ છે, અવક્તવ્યબંધ નથી. (૨૨)

એગાદહિગે ભૂઓ, એગાઈ ઊણગંમિ અપ્પતરો ।
તમ્મતોડવટ્ઠિયઓ, પઠમે સમએ અવત્તવ્વો ॥૨૩॥

એકાદિ પ્રકૃતિ વધુ બાંધે તે ભૂયસ્કારબંધ, એકાદિ પ્રકૃતિ ઓછી બાંધે તે અલ્પતર બંધ, તેટલી જ પ્રકૃતિ બાંધે તે અવસ્થિતબંધ, અબંધક થયા પછી ફરી બંધ કરે તેના પહેલા સમયે અવક્ત-વ્યબંધ. (૨૩)

નવ છ સ્યઉ દંસે દુ દુ, તિ દુ મોહે દુઈગવીસ સત્તરસ ।
તેરસ નવ પણ ચઉ તિ દુ, ઈક્કો નવ અટ્ઠ દસ દુશ્ચિ ॥૨૪॥

દર્શના૦ માં ૯,૬,૪ - આ ત્રણ બંધસ્થાનક છે, ૨ ભૂયસ્કારબંધ છે, ૨ અલ્પતરબંધ છે, ૩ અવસ્થિતબંધ છે, ૨ અવક્તવ્યબંધ છે. મોહ૦ માં ૨૨,૨૧,૧૭,૧૩,૯,૫,૪,૩,૨,૧ - આ ૧૦ બંધસ્થાનક છે, ૯ ભૂયસ્કારબંધ છે, ૮ અલ્પતરબંધ છે, ૧૦ અવસ્થિતબંધ છે, ૨ અવક્તવ્યબંધ છે. (૨૪)

તિપણછઅટ્ઠનવહિઆ, વીસા તીસેગતીસ ઈગ નામે ।
છરસગ અટ્ઠતિબંધા, સેસેસુ ય ઠાણમિક્કિક્ક ॥૨૫॥

નામમાં ૨૩,૨૫,૨૬,૨૮,૨૯,૩૦,૩૧,૧ - આ ૮ બંધસ્થાનક છે, ૬ ભૂયસ્કારબંધ છે, ૭ અલ્પતરબંધ છે, ૮ અવસ્થિતબંધ છે, ૩ અવક્તવ્યબંધ છે. શેષ કર્મોમાં ૧-૧ બંધસ્થાનક છે. (૨૫)

વીસયરકોડિકોડી, નામે ગોએ અ સત્તરી મોહે ।
તીસિયરચઉસુ ઉદહી, નિરચસુરાઉમિ તિત્તીસા ॥૨૬॥

નામ અને ગોત્રમાં ૨૦ કોડાકોડી સાગરોં ઉ૦ સ્થિતિબંધ છે, મોહ૦ માં ૭૦ કોડાકોડી સાગરોં ઉ૦ સ્થિતિબંધ છે, શેષ ચારમાં ૩૦ કોડાકોડી સાગરોં ઉ૦ સ્થિતિબંધ છે, દેવાયુ૦ નરકાયુ૦ માં ઉ૦ સ્થિતિબંધ ૩૩ સાગરોં છે. (૨૬)

મુતું અકસાયઠિઈ, બાર મુહુતા જહન્ન વેઅણિએ ।
અટ્ઠટ્ઠ નામગોએસુ સેસએસું મુહુતંતો ॥૨૭॥

અકષાયસ્થિતિ સિવાય વેદનીયમાં ૧૦ સ્થિતિબંધ ૧૨ મુહૂર્ત છે, નામ-ગોત્રમાં ૧૦ સ્થિતિબંધ ૮ મુહૂર્ત છે, શેષ કર્મોમાં ૧૦ સ્થિતિબંધ અંતર્મુહૂર્ત છે. (૨૭)

વિગ્ધાવરણ અસાએ, તીસં અટ્ઠારસુહુમવિગલતિગે ।
પઠમાગિઈસંઘયણે, દસ દુસુવરિમેસુ દુગવુડ્ડી ॥૨૮॥

અંતરાય-પ, આવરણ ૧૪, અસાતા૦ માં ઉ૦ સ્થિતિબંધ ૩૦ કોડાકોડી સાગરોં છે, સૂક્ષ્મ ૩-વિકલે૦૩ માં ઉ૦ સ્થિતિબંધ ૧૮ કોડાકોડી સાગરોં છે. ૧લા સંઘયણ - ૧લા સંસ્થાનમાં ઉ૦ સ્થિતિબંધ ૧૦ કોડાકોડી સાગરોં છે. ઉપરના બે-બેમાં ૨-૨ કોડાકોડી સાગરોં ની વૃદ્ધિ થાય. (૨૮)

ચાલીસ કસાએસું, મિઉલહુનિદ્ધુપ્પહસુરહિસિઅમહુરે ।
દસ દોસડ્ઠ સમહિઆ, તે હાલિદંબિલાઈણં ॥૨૯॥

કષાય ૧૬ માં ૪૦ કોડાકોડી સાગરોં, મૃદુ-લઘુ-સ્નિગ્ધ-ઉષ્ણ-સુરમિ-શ્વેત-મધુર = ૭ માં ૧૦ કોડાકોડી સાગરોં ઉ૦ સ્થિતિબંધ છે. હરિદ્રા-અમ્લ-વગેરેમાં અટી-અટી કોડાકોડી સાગરોં અધિક જાણવા. (૨૯)

દસ સુહવિહગઈ-ઉચ્ચે, સુરદુગ થિરછક્ક પુરિસ રઈ હાસે ।
મિચ્છે સત્તરિ મણુદુગ-ઈત્થી-સાએસુ પજ્જરસ ॥૩૦॥

સુખગતિ, ઉચ્ચ૦, દેવ ૨, સ્થિર ૬, પુ૦ વેદ, રતિ, હાસ્ય૦ માં ૧૦ કોડાકોડી સાગરોં, મિથ્યા૦ માં ૭૦ કોડાકોડી સાગરોં, મનુ૦ ૨ - સ્ત્રી૦ - સાતા૦ માં ૧૫ કોડાકોડી સાગરોં ઉ૦ સ્થિતિબંધ છે. (૩૦)

ભયકુચ્છ અરઈ સોએ, વિઉવ્વિતિરિઉરલનિરચદુગનીએ ।
તેઅપણ અથિચ્છક્કે, તસચઉ થાવર ઈગ પણિંદી ॥૩૧॥

નપુકુખગઈસાસચઉ-ગુરુકફુખડરુકખસીયદુગ્ગંધે ।
વીસં કોડાકોડી, એવઈઆબાહ વાસસયા ॥૩૨॥

ભય, જુગુપ્સા, અરતિ, શોક, વૈ૦ ૨, તિ૦ ૨, ઔદા૦ ૨, નરક
૨, નીચ૦, તૈ૦ ૫ (તૈ૦, કા૦, અગુરુ૦, નિર્માણ, ઉપઘાત) અસ્થિર
૬, ત્રસ ૪, સ્થાવર, એકે૦, પંચે૦, નપું૦, કુખગતિ, ઉચ્છ૦ ૪, ગુરુ૦,
કર્કશ૦, રુક્ષ૦, શીત૦, દુરભિગંધ માં ૨૦ કોડાકોડી સાગરો૦ ઉ૦
સ્થિતિબંધ છે. જેટલા કોડાકોડી સાગરો૦ સ્થિતિ હોય એટલા સો વર્ષ
અબાધા હોય. (૩૧) (૩૨)

ગુરુ કોડિકોડિ અંતો, તિત્યાહારાણ ભિન્નમુહુ બાહા ।
લહુ ઠિઈસંખગુણુણા, નરતિરિઆણાઉ પલ્લતિગં ॥૩૩॥

જિન૦, આહા૦૨ નો ઉ૦ સ્થિતિબંધ અંત:કોડાકોડી સાગરો૦ છે,
અબાધા અંતર્મૂહૂર્ત છે, જ૦ સ્થિતિબંધ સં૦ ગુણહીન છે. મનુ૦ આયુ૦,
તિ૦ આયુ૦ નો ઉ૦ સ્થિતિબંધ ૩ પલ્યો૦ છે. (૩૩)

ઈગ વિગલ પુલ્લકોડી, પલિઆડસંખંસ આઉચઉ અમણા ।
નિરુવકમાણ છમાસા, અબાહ સેસાણ ભવતંસો ॥૩૪॥

એકે૦, વિકલે૦ ઉત્કૃષ્ટથી ૧ કોડ પૂર્વનું આયુષ્ય બાંધે અને
અસંજી પંચે૦ ચારે આયુષ્ય ઉત્કૃષ્ટથી પલ્યો૦ ના અસં મા ભાગના
બાંધે. નિરુપક્રમ આયુ૦ વાળાને આયુ૦ની અબાધા છ માસની હોય છે.
બાકીનાને આયુ૦ ની અબાધા ભવનો ત્રીજો ભાગ હોય છે. (૩૪)

લહુઠિઈબંધો સંજલણલોહપણવિઘનાણદંસેસુ ।
ભિન્નમુહુતં તે અટ્ઠ જસુચ્યે બારસ ય સાએ ॥૩૫॥

સં૦ લોભ, અંતરાય ૫, જ્ઞાના૦ ૫, દર્શના૦ ૪ માં અંતર્મૂહૂર્ત,
યશ૦-ઉચ્ચ૦ માં ૮ મૂહૂર્ત અને સાતા૦ માં ૧૨ મૂહૂર્ત જ૦ સ્થિતિબંધ
છે. (૩૫)

દો-ઈગમાસો પકખો, સંજલણતિગે પુમટ્ઠ વરિસાણિ ।
સેસાણુકોસાઓ મિચ્છતઠિઈઈ જં લહુ ॥૩૬॥

સં૦ ૩ માં અનુક્રમે ૨ માસ, ૧ માસ અને ૧ પક્ષ, પુ૦ માં ૮ વર્ષ
જ૦ સ્થિતિબંધ છે. શેષ પ્રકૃતિઓનો જ૦ સ્થિતિબંધ, તેમના ઉ૦ સ્થિતિબંધને
મિથ્યા૦ ના ઉ૦ સ્થિતિબંધથી ભાગતા જે આવે તેટલો છે. (૩૬)

અયમુક્કોસોગિંદિસુ, પલિયાડસંખંસહીણ લહુબંધો ।
કમસો પણવીસાએ, પન્ના-સય-સહસ-સંગુણિઓ ॥૩૭॥

વિગલ-અસન્નિસુ જિટ્ઠો, કણિટ્ઠઓ પલ્લસંખભાગૂણો ।
સુરનિરયાઉ સમા દસ, સહસ્સ સેસાઉ ખુડ્ડભવં ॥૩૮॥

આ એકે૦ નો ઉ૦ સ્થિતિબંધ છે. તેમનો જ૦ સ્થિતિબંધ પલ્યો૦
નો અસં મો ભાગ ન્યૂન હોય છે. ૨૫,૫૦,૧૦૦,૧૦૦૦ થી ગુણતા
અનુક્રમે વિકલે૦ અને અસંજી પંચે૦ માં ઉ૦ સ્થિતિબંધ આવે,
જ૦ સ્થિતિબંધ પલ્યો૦નો સં૦ મો ભાગ ન્યૂન હોય છે. દેવાયુ૦ નરક
આયુ૦ નો ૧૦,૦૦૦ વર્ષ, શેષાયુ૦ નો ક્ષુલ્લકભવ જ૦ સ્થિતિબંધ
છે. (૩૭) (૩૮)

સવ્વાણ વિ લહુબંધે, ભિન્નમુહુ અબાહ આઉજિટ્ઠે વિ ।
કેઈ સુરાઉસમં જિણ-મંતમુહૂ બિંતિ આહારં ॥૩૯॥

બધી પ્રકૃતિઓના જ૦ સ્થિતિબંધમાં અંતર્મૂહૂર્ત અબાધા હોય છે,
આયુ૦ માં ઉ૦ સ્થિતિબંધમાં પણ અંતર્મૂહૂર્ત અબાધા હોય છે. કેટલાક
એમ કહે છે કે જિન૦ નો દેવાયુ૦ જેટલો અને આહા૦ ૨ નો અંતર્મૂહૂર્ત
જ૦ સ્થિતિબંધ હોય છે. (૩૯)

સત્તરસ સમહિઆ કિર, ઈગાણુપાણુંમિ હુંતિ ખુડ્ડભવા ।
સગતીસસયતિહુતર, પાણૂ પુણ ઈગમુહુતંમિ ॥૪૦॥

એક શ્વાસોચ્છવાસમાં સાધિક ૧૭ ક્ષુલ્લકભવો નિશ્ચયે હોય છે. એક મુહૂર્તમાં ૩,૭૭૩ શ્વાસોચ્છવાસ હોય છે. (૪૦)

પણસદ્ધિસહસ્ત્ર પણસય-છત્તીસા ઈગમુહુત્ત-ખુડ્ડભવા ।
આવલિઆણં દોસય, છપ્પન્ના એગખુડ્ડભવે ॥૪૧॥

એક મુહૂર્તના ક્ષુલ્લકભવો ૬૫,૫૩૬ છે. એક ક્ષુલ્લકભવમાં ૨૫૬ આવલિકા છે. (૪૧)

અવિરયસમ્મો તિત્થં, આહારદુગામરાઉ ચ પમત્તો ।
મિચ્છદિટ્ઠી બંધઈ, જિટ્ઠહિઈ સેસપયડીણં ॥૪૨॥

અવિરત સમ્યગ્દષ્ટિ જિન૦ ની ઉ૦ સ્થિતિ બાંધે, પ્રમતસંયત આહાર, દેવાયુ૦ ની ઉ૦ સ્થિતિ બાંધે. શેષપ્રકૃતિની ઉ૦ સ્થિતિ મિથ્યાદષ્ટિ બાંધે. (૪૨)

વિગલસુહુમાઉગતિગં, તિરિમણુઆ સુરવિઉવ્વિનિરયદુગં ।
એગિંદિ-થાવરાયવ, આઈસાણા સુરુક્કોસં ॥૪૩॥

વિકલે૦ ૩, સૂક્ષ્મ ૩, આયુ૦ ૩, દેવ ૨, વૈ૦ ૨, નરક ૨ ની ઉ૦ સ્થિતિ મનુ૦-તિ૦ બાંધે. એકે૦, સ્થાવર, આતપની ઉ૦ સ્થિતિ ઈશાનસુધીના દેવો બાંધે. (૪૩)

તિરિઉરલદુગુજ્જેઅં, છિવટ્ઠ સુરનિરય સેસ ચઉગઈઆ ।
આહારજિણમપુવ્વો- ડનિઅટ્ટિસંજલણ પુરિસલહું ॥૪૪॥

તિ૦ ૨, ઔદા૦ ૨, ઉદ્યોત, સેવાર્ત ની ઉ૦ સ્થિતિ દેવ-નારકો બાંધે. શેષ પ્રકૃતિની ઉ૦ સ્થિતિ ચારે ગતિના જીવો બાંધે. અપૂર્વકરણ ગુણવાળો આહાર ૨, જિન૦ ની જ૦ સ્થિતિ બાંધે. અનિવૃત્તિ ગુણહાણવાળો સં૦ ૪, પુ૦ ની જ૦ સ્થિતિ બાંધે. (૪૪)

સાયજસુચ્યાવરણા, વિગ્ધં સુહુમ્મો વિઉવ્વિ છ અસન્ની ।
સન્ની વિ આઉ બાયર-પજ્જેગિંદી ઉ સેસાણં ॥૪૫॥

સાતા૦, યશ૦, ઉચ્ચ૦, આવરણ ૯, અંતરાય ૫ ની જ૦ સ્થિતિ ૧૦ મા ગુણ૦ વાળો બાંધે. વૈ૦ ૬ ની જ૦ સ્થિતિ પર્યા૦ અસંજી પંચે૦ બાંધે. આયુ૦ ૪ની જ૦ સ્થિતિ સંજી અને અસંજી જીવો બાંધે. શેષ પ્રકૃતિઓની જ૦ સ્થિતિ બા. પર્યા. એકે બાંધે. (૪૫)

ઉક્કોસજહન્નેઅર, ભંગા સાઈ અણાઈ ધુવ અધુવા ।
ચઉહા સગ અજહન્નો, સેસતિગે આઉચઉસુ દુહા ॥૪૬॥

ઉત્કૃષ્ટ, અનુત્કૃષ્ટ, જઘન્ય, અજઘન્ય - આ ચાર પ્રકારે બંધ છે. અથવા સાદિ, અનાદિ, ધુવ, અધુવ - આ ચાર પ્રકારે બંધ છે. સાત મૂળપ્રકૃતિઓનો અજ૦ બંધ સાદિ, અનાદિ, ધુવ, અધુવ - એ ચાર પ્રકારે છે. શેષ ત્રણ બંધ અને આયુ૦ ના ચારે બંધ સાદિ, અધુવ-એ બે પ્રકારે છે. (૪૬)

ચઉભેઓ અજહન્નો, સંજલણાવરણનવગવિગ્ધાણં ।
સેસતિગિ સાઈ અધુવો, તહ ચઉહા સેસપયડીણં ॥૪૭॥

સં૦ ૪, આવરણ ૯, અંતરાય ૫ નો અજ૦ બંધ ચાર પ્રકારે છે, શેષ ત્રણ બંધ અને શેષપ્રકૃતિઓના ચારે બંધ સાદિ-અધુવ બે પ્રકારે છે. (૪૭)

સાણાઈઅપુવ્વંતે, અચરંતો કોડિકોડિઓ ન હિગો ।
બંધો ન હુ હીણો ન ચ, મિચ્છે ભવ્વિઅરસન્નિમ્મિ ॥૪૮॥

૨ થી ૮ ગુણ૦ સુધી અંત:કોડાકોડી સાગરો૦ જેટલો બંધ થાય, વધુ પણ ન થાય અને ઓછો પણ ન થાય. ભવ્ય-અભવ્ય સંજી મિથ્યાદષ્ટિને પણ અંત:કોડાકોડી સાગરો૦ થી ઓછો બંધ ન હોય. (૪૮)

જઈલહુબંધો બાયર-પજ્જઅસંખગુણ સુહુમપજ્જડહિગો ।
એસિં અપજ્જાણ લહૂ, સુહુમેઅર અપજ્જપજ્જગુરૂ ॥૪૯॥

સાધુનો જ૦ સ્થિતિબંધ થોડો હોય. બા. પર્યા. એકે નો જ૦

સ્થિતિં અસંં ગુણ, સૂક્ષ્મ પર્યાં એકેં નો જં સ્થિતિં વિશેષાધિક હોય, બા. અપર્યા. એકે. નો જં સ્થિતિં વિશેષાં છે. સૂ. અપર્યા. એકે. નો જં સ્થિતિં વિશેષાં છે. સૂક્ષ્મ અપર્યા. એકે., બા. અપર્યા. એકે., સૂ. પર્યા. એકે., બા પર્યા. એકે. નો ઉં સ્થિતિંબંધ અનુક્રમે વિશેષાં છે. (૪૯)

લહુ બિઅપજજઅપજજે, અપજજેઅરબિઅગુરુડહિગો એવં ।
તિચઉઅસશ્ચિસુ નવરં, સંજગુણો બિઅઅમણપજજે ॥૫૦॥

પર્યાં બેઈં નો જં સ્થિતિં સંં ગુણ છે. અપર્યાં બેઈં નો જં સ્થિતિં, અપર્યાં બેઈં નો ઉં સ્થિતિં, પર્યાં બેઈં નો ઉં સ્થિતિં ક્રમશઃ વિશેષાધિક છે. એમ તેઈં, ચઉં માં પણ જાણવું. પર્યાં અસંંજી પંચેં નો જં સ્થિતિં સંં ગુણ છે. અપર્યાં અસંંજી પંચેં નો જં સ્થિતિં, અપર્યાં અસંંજી પંચેં નો ઉં સ્થિતિં, પર્યાં અસંંજી પંચેં નો ઉં સ્થિતિં ક્રમશઃ વિશેષાધિક છે. (૫૦)

તો જઈજિટ્ઠો બંધો, સંજગુણો દેસવિરચ હસ્તિઅરો ।
સમ્મચઉ સશ્ચિચઉરો, ઠિઈબંધાણુકમ સંજગુણા ॥૫૧॥

તેનાથી સાધુનો ઉં સ્થિતિં સંં ગુણ છે. દેશવિરતનો જં સ્થિતિં અને ઉં સ્થિતિં, સમ્યગ્દષ્ટિના ચાર સ્થિતિં, સંંજી ના ચાર સ્થિતિં ક્રમશઃ સંં ગુણ છે. (૫૧)

સવ્વાણવિ જિટ્ઠઠિઈ અસુભા જં સાઈસંકિલેસેણં ।
ઈઅરા વિસોહિઓ પુણ, મુત્તું નરઅમરતિરિઆઉં ॥૫૨॥

મનું આયું, દેવાયું, તિં આયુ સિવાય બધી કર્મપ્રકૃતિઓની ઉં સ્થિતિ અશુભ છે, કેમકે તે અતિસંકલેશથી બંધાય છે. જં સ્થિતિ વિશુદ્ધિથી બંધાય છે. (૫૨)

સુહુમનિગોઆઈખણ-ખજેગ બાયરવિગલઅમણમણા ।
અપજજલહુ પટમદુગુર, પજજહસ્તિઅરો અસંંજગુણો ॥૫૩॥

અપર્યાં સૂ. નિગોદના ૧ લા સમયે અલ્પ યોગ હોય છે. અપર્યાં બા. એકેં-અપર્યાં વિકલેં-અપર્યાં અસંંજી-સંંજી પંચેં નો જં યોગ, અપર્યાં સૂ. નિગોદ-અપર્યાં બા. એકે નો ઉં યોગ, પર્યાં સૂ. નિગોદ-પર્યાં બા એકેં નો જં યોગ, પર્યાં, સૂ. નિગોદ-પર્યાં બા એકેં નો ઉં યોગ ક્રમશઃ અસંં ગુણ છે. (૫૩)

અપજતતસુક્કોસો, પજજજહસ્તિઅરુ એવ ઠિઈઠાણા ।
અપજેઅર સંજગુણા, પરમપજજબિએ અસંંજગુણા ॥૫૪॥

અપર્યાં ત્રસ (બેઈં, તેઈં, ચઉં, અસંંજી પંચેં, સંંજી પંચેં) નો ઉં યોગ, પર્યાં ત્રસનો જં-ઉં યોગ ક્રમશઃ અસંં ગુણ છે. એ પ્રમાણે સ્થિતિસ્થાનો અપર્યાં-પર્યાં ના ક્રમશઃ સંં ગુણ કહેવા, પણ અપર્યાં બેઈં ના અસંં ગુણ કહેવા. (૫૪)

પઈખણમસંંજગુણવિરિઅ અપજજ પઈઠિઈમસંંજલોગસમા ।
અજઝવસાયા અહિઆ સત્તસુ આઉસુ અસંંજગુણા ॥૫૫॥

અપર્યાં જીવ પ્રતિસમય અસંંગુણ વીર્યવાળો હોય છે. દરેક સ્થિતિંબંધે અસંં લોકાકાશપ્રદેશ જેટલા અધ્યવસાયો હોય છે. સાત કર્મોમાં તે વિશેષાધિક હોય છે અને આયું માં તે અસંં ગુણ હોય છે. (૫૫)

તિરિનિરચતિ-જેઆણં, નરભવજુઅ સચઉપલ્લ તેસટ્ઠં ।
થાવરચઉ-ઈગવિગલા-ચવેસુ પણસીઈસચમચરા ॥૫૬॥

તિં ૩, નરક ૩, ઉદ્યોત નો ઉં સતત અબંધકાળ મનું ભવો અને ૪ પલ્યોં ચુક્ત ૧૬૩ સાગરોં છે. સ્થાવર ૪, એકેં, વિકલેં,

આતપ નો ઉ૦ સતત અબંધકાળ મનુ૦ ભવો અને ૪ પલ્યો૦ યુક્ત ૧૮૫ સાગરો૦ છે. (૫૬)

અપટમસંઘયણાગિઈખગઈ અણમિચ્છદુહગથીણતિગં ।
નિઅનપુઈત્થિ દુતીસં, પિંઈદિસુ અબંધકિઈ પરમા ॥૫૭॥

પહેલા સિવાયના સંઘયણ ૫ - સંસ્થાન ૫, કુખગતિ, અનંતા૦ ૪, મિચ્છા૦, દુર્ભગ ૩, થિણદિ ૩, નીચ૦, નપું૦, સ્ત્રી૦ ની ઉ૦ અબંધસ્થિતિ મનુ૦ ભવ યુક્ત ૧૩૨ સાગરો૦ છે. ઉ૦ અબંધસ્થિતિ પંચો૦ માં હોય છે. (૫૭)

વિજયાઈસુ ગેવિજ્જે, તમાઈ દહિસય દુતીસ તેસટ્ઠં ।
પણસીઈ સયયબંધો, પલ્લતિગં સુરવિઉવ્વિદુગે ॥૫૮॥

વિજયાદિમાં ગયેલાને, ગ્રૈવેચક અને વિજયાદિમાં ગયેલાને, ૬ ટ્ઠી નરક-ગ્રૈવેચક અને વિજયાદિમાં ગયેલાને ક્રમશઃ ૧૩૨, ૧૬૩ અને ૧૮૫ સાગરો૦ પૂરા થાય છે. દેવ ૨, વૈ૦ ૨ નો સતત બંધ ૩ પલ્યો૦ છે. (૫૮)

સમયાદસંખકાલં, તિરિદુગ-નીએસુ આઉ અંતમુહૂ ।
ઉરલિ અસંખપરટ્ટા, સાયકિઈ પુવ્વકોડૂણા ॥૫૯॥

તિ૦ ૨, નીચ૦ નો સમયથી માંડી અસં૦ કાળ, આયુ૦ નો અંતર્મુહૂર્ત, ઔદા૦ નો અસં૦ પુદ્ગલપરાવર્ત, સાતા૦ નો દેશોન પૂર્વકોડ સતત બંધ થાય છે. (૫૯)

જલહિસયં પણસીઅં, પરઘુરસાએ પિંઈદિ તસયઉગે ।
ખતીસં સુહવિહગઈ -પુમ-સુભગતિ-ગુચ્ચ-ચઉરંસે ॥૬૦॥

પરાઘાત - ઉચ્છ૦ - પંચો૦ - ત્રસ-૪ નો ૧૮૫ સાગરો૦, સુખગતિ-પુ૦ વેદ - સુભગ ૩ - ઉચ્ચ૦ - ૧ લુ સંસ્થાન નો ૧૩૨ સાગરો૦ સતત બંધ થાય છે. (૬૦)

અસુખગઈખઈઆગિઈ, સંઘયણાહાર-નિચય ખેઅદુગં ।
થિરસુભજસ-થાવરદસ, નપુઈત્થી દુજુઅલમસાયં ॥૬૧॥

સમયાદંતમુહૂતં, મણુદુગ-જિણ-વઈર-ઉરલુવંગેસુ ।
તિત્તીસયરા પરમો, અંતમુહૂ લહૂ વિ આઉજિણે ॥૬૨॥

અશુભ ખગતિ, અશુભ ખતિ ૪, અશુભ સંસ્થાન ૫, અશુભ સંઘયણ ૫, આહાર, નરક ૨, ઉદ્યોત ૨, સ્થિર, શુભ, યશ, સ્થાવર ૧૦, નપું૦, સ્ત્રી૦, ખે યુગલ, અસાતા૦ નો સમયથી અંતર્મુહૂર્ત સુધી, મનુ૦ ૨, જિન૦, ૧લુ સંઘ૦, ઔદા૦ અંગો૦ માં ૩૩ સાગરો૦ ઉ૦ સતતબંધકાળ છે. આયુ૦ ૪, જિન માં ૧૦ સતત બંધકાળ પણ અંતર્મુહૂર્ત છે. (૬૧) (૬૨)

તિવ્વો અસુહસુહાણં, સંકેસવિસોહિઓ વિવજ્જયઓ ।
મંદરસો ગિરિમહિરય-જલરેહાસરિસકસાએહિં ॥૬૩॥

ચઉઠાણાઈ અસુહો, સુહડન્નહા વિઘદેસઆવરણા ।
પુમસંજલણિગદુતિચઉ-ઠાણરસા સેસ દુગમાઈ ॥૬૪॥

અશુભ અને શુભ પ્રકૃતિઓનો તીવ્રરસ ક્રમશઃ સંક્લેશ અને વિશુદ્ધથી બંધાય છે. વિપરીતપણે મંદરસ બંધાય. પર્વત-ભૂમિ-રેતી-પાણીમાં રેખા જેવા કષાયોથી અશુભપ્રકૃતિઓનો ૪ ઠા૦ વગેરે રસ બંધાય. શુભપ્રકૃતિઓનો વિપરીત રીતે બંધાય. અંતરાય ૫, દેશ આવરણ ૭, પુ૦ વેદ, સં૦ ૪ નો ૧,૨,૩,૪ ઠા૦ રસ બંધાય. શેષ પ્રકૃતિઓનો ૨ ઠા૦ વગેરે રસ બંધાય. (૬૩) (૬૪)

નિંબુચ્છુરસો સહખે, દુતિચઉભાગકઠિઈક્કભાગંતો ।
ઈગઠાણાઈ અસુહો, અસુહાણ સુહો સુહાણં તુ ॥૬૫॥

લિંમડાના અને શેરડીના સ્વાભાવિક રસ, ૨-૩-૪ ભાગ કરી

ઉકાળી ૧ ભાગ રહેલા રસ જેવો ક્રમશઃ ૧ ઠાં વગેરે અશુભપ્રકૃતિઓનો અશુભરસ અને શુભપ્રકૃતિઓનો શુભ રસ છે. (૬૫)

તિવ્વમિગથાવરાયવ - સુરમિચ્છા વિગલસુહુમનિરયતિગં ।
તિરિમણુઆઉ તિરિનરા, તિરિદુગ છેવટ્ઠ સુરનિરયા ॥૬૬॥

એકેં - સ્થાવર - આતપ નો મિથ્યાદૃષ્ટિ દેવો, વિકલેં ૩ - સૂક્ષ્મ ૩ - નરક ૩ - તિં આયું - મનું આયું નો તિં-મનું, તિં૨ - સેવાર્ત નો દેવ-નારકો ઉં રસ બાંધે છે. (૬૬)

વિઉવિસુરાહારદુગં, સુખગઈવજ્જયઉતેઅજિણસાયં ।
સમયઉ-પરઘા તસદસ, પિંદિ સાસુચ્ય ખવગા ઉ ॥૬૭॥

વૈં ૨, દેવ ૨, આહાં ૨, સુખગતિ, વર્ણાદિં ૪, તૈં ૪ (તૈં, કાં, અગુરું, નિર્માણ) જિનં, સાતાં, ૧લુ સંસ્થાન, પરાઘાત, ત્રસ-૧૦, પંચેં, ઉચ્છં, ઉચ્ચં નો ઉં રસ ક્ષપક ૧૦મા-૮મા ગુણવાળા બાંધે છે. (૬૭)

તમતમગા ઉજ્જેઅં, સમ્મસુરા મણુઅઉરલદુગ વઈરં ।
અપમતો અમરાઉં, ચઉગઈ મિચ્છા ઉ સેસાણં ॥૬૮॥

ઉદ્યોતનો ઊમી નારકીના જીવો, મનું ૨ - ઔદાં ૨ - ૧લા સંઘં નો સમ્યગ્દૃષ્ટિ દેવો, દેવાયું નો અપ્રમત સાધુ, શેષપ્રકૃતિઓનો ચારે ગતિના મિથ્યાદૃષ્ટિ જીવો ઉં રસ બાંધે છે. (૬૮)

ચીણતિગં અણ-મિચ્છં, મંદરસં સંજમ્મુહો મિચ્છો ।
ભિઅતિઅકસાય અવિરય, દેસ પમતો અરઈ-સોએ ॥૬૯॥

થિણદ્ધિ ૩ - અનંતાં ૪ - મિથ્યાં નો સંયાભિમુખ મિથ્યાદૃષ્ટિ, અપ્રત્યાં ૪ નો સંયાભિમુખ અવિરત, પ્રત્યાં ૪ નો સંયાભિમુખ દેશવિરત, અરતિ-શોકનો પ્રમતસંચત ૧૦ રસ બાંધે. (૬૯)

અપમાઈ હારગદુગં, દુનિદ્-અસુવજ્જ-હાસરઈકુચ્છા ।
ભયમુવઘાયમપુલ્લો, અનિઅટ્ટી પુરિસ-સંજલણે ॥૭૦॥

આહાં ૨ નો અપ્રમતસંચત, નિદ્રા ૨ - અશુભવર્ણાદિં ૪ - હાસ્ય - રતિ - જુગુપ્સા - ભય - ઉપઘાત નો ૮મા ગુણવાળો, પુંવેદ - સંં ૪ નો ૯મા ગુણવાળો ૧૦ રસ બાંધે. (૭૦)

વિઘવાવરણે સુહુમો, મણુતિરિઆ સુહુમવિગલતિગ આઉં ।
વેઉવ્વિછક્કમમરા, નિરયા ઉજ્જેઅ-ઉરલદુગં ॥૭૧॥

અંતરાય ૫ - આવરણ ૯ નો ૧૦ મા ગુણવાળો, સૂક્ષ્મ ૩- વિકલેં ૩- આયું ૪- વૈં ૬ નો મનું-તિં, ઉદ્યોત-ઔદાં૨ નો દેવો- નારકો ૧૦ રસ બાંધે. (૭૧)

તિરિદુગનીઅં તમતમા, જિણમવિરય નિરયવિણિગથાવરયં ।
આસુહમાયવ સમ્મો, વ સાયથિરસુભજસા સિઅરા ॥૭૨॥

તિં ૨, નીચં નો ઊમી નારકીના જીવો, જિનં નો અવિરત સમ્યગ્દૃષ્ટિ મનું, એકેં - સ્થાવરનો નરક સિવાય ૩ ગતિના જીવો, આતપનો સૌધર્મ-ઈશાન સુધીના દેવો, સાતાં-સ્થિર-શુભ-ચશ અને તેની પ્રતિપક્ષી પ્રકૃતિનો સમ્યગ્દૃષ્ટિ કે મિથ્યાદૃષ્ટિ ૧૦ રસ બાંધે. (૭૨)

તસવજ્જતેઅચઉમણુ-ખગઈદુગ પિંદિ-સાસ-પરઘુચ્યં ।
સંઘયણાગિઈનપુથી, સુભગિઅરતિ મિચ્છચઉગઈઆ ॥૭૩॥

ત્રસ ૪, વર્ણાદિં ૪, તૈં ૪, મનું ૨, ખગતિ ૨, પંચેં, ઉચ્છં, પરાઘાત, ઉચ્ચં, સંઘયણ ૬, સંસ્થાન ૬, નપુંં, સ્ત્રીં, સુભગ ૩, દુર્ભગ ૩ નો મિથ્યાદૃષ્ટિ ચારે ગતિના જીવો ૧૦ રસ બાંધે. (૭૩)

ચઉતેઅવજ્જ વેઅણિઅ-નામણુક્કોસ સેસધુવબંધી ।
ઘાઈણં અજહજ્જો, ગોએ દુવિહો ઈમો ચઉહા ॥૭૪॥

તૈ૦ ઠ-વર્ણાદિ૦ ઠ-વેદનીય-નામ નો અનુક્ષ્પ રસબંધ, શેષ ધ્રુવબંધી-ઘાતી ઠ નો અજઘન્ય રસબંધ, ગોત્રનો અનુક્ષ્પ-અજઘન્ય રસબંધ સાદિ-અનાદિ-ધ્રુવ-અધ્રુવ એ ચાર પ્રકારે છે. (૭૪)

**સેસંમિ દુહા-ઈગ દુગ-ણુગાઈ, જા અભવણંતગુણિઆણૂ ।
બંધા ઉરલોચિઅવગ્ગણા ઉ, તહ અગહણંતરિઆ ॥૭૫॥**

ઉપર કહેલી પ્રકૃતિઓના શેષ રસબંધો અને શેષ પ્રકૃતિઓના ચારે રસબંધો સાદિ-અધ્રુવ બે પ્રકારે છે. એક પરમાણુ, બે પરમાણુવાળા રક્ષ્ઠો વગેરે ચાવત્ અભવ્ય કરતા અનંતગુણ પરમાણુવાળા રક્ષ્ઠોની ઔદા૦ ને ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણા થાય છે. તે એક-એક પરમાણુની વૃદ્ધિથી અગ્રહણયોગ્યવર્ગણાનાં આંતરાવાળી થાય છે. (૭૫)

**એમેવ વિઉવ્વાહાર-તેઅભાસાણુપાણ-મણકમ્મે ।
સુહુમા કમાવગાહો, ઊણૂણંગુલ-અસંખંસો ॥૭૬॥**

એ જ રીતે વૈ૦, આહા૦, તૈ૦, ભાષા૦, ઉચ્છ૦, મન અને કાર્મણ વર્ગણા જાણવી. તે ક્રમશઃ સૂક્ષ્મ હોય છે અને તેમની અવગાહના અંગુલનો અસંખં મો ભાગ ન્યૂન ન્યૂન હોય છે. (૭૬)

**ઈક્કિક્કહિઆ સિદ્ધા-ણંતંસા અંતરેસુ અગ્ગહણા ।
સવ્વત્થ જહણ્ણુચિઆ, નિઅણંતંસાહિઆ જિટ્ઠા ॥૭૭॥**

ગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓના આંતરાઓમાં એક-એક વધુ પરમાણુવાળી સિદ્ધના અનંતમા ભાગથી ગુણતા જે આવે તેટલી અગ્રહણયોગ્ય વર્ગણાઓ છે. સર્વત્ર પોતાના અનંતમા ભાગથી યુક્ત એવી જ૦ ગ્રહણયોગ્યવર્ગણા તે ઉ૦ ગ્રહણયોગ્યવર્ગણા છે. (૭૭)

**અંતિમચઉફાસ, દુગંધ-પંચવજ્જરસ-કમ્મખંધદલં ।
સવ્વજિઅણંતગુણરસ, અણુજુત્તમણંતયપએસં ॥૭૮॥**

**એગપએસોગાઠં, નિઅસવ્વપએસઓ ગહેઈ જિઓ ।
થોવો આઉ તદંસો, નામે ગોએ સમો અહિઓ ॥૭૯॥**

છેલ્લા ચાર સ્પર્શ - ૨ ગંધ - ૫ વર્ણ - ૫ રસવાળા સર્વ જીવો કરતા અનંતગુણ રસવાળા પરમાણુવાળા, અનંત પ્રદેશવાળા, એક પ્રદેશમાં અવગાહીને રહેલા કર્મરક્ષ્ઠના દલને જીવ પોતાના સર્વ પ્રદેશોથી ગ્રહણ કરે છે. તેનો થોડો ભાગ આચુ૦ ને ભાગે આવે, તેના કરતા નામ-ગોત્રમાં વધુ ભાગ આવે. તે પરસ્પર તુલ્ય હોય. (૭૯) (૭૯)

**વિગ્ધાવરણે મોહે, સવ્વોવરિ વેઅણીઈ જેણપ્પે ।
તરસ કુડતં ન હવઈ, ઠિઈ-વિસેસેણ સેસાણં ॥૮૦॥**

તેના કરતા અંતરાય-આવરણમાં વધુ ભાગ આવે. તે પરસ્પર તુલ્ય હોય. તેના કરતા મોહનીયમાં વધુ ભાગ આવે. સહુથી વધુ ભાગ વેદનીયમાં આવે, કેમકે અલ્પ ભાગથી તેનો (વેદનીયનો) સ્પષ્ટ અનુભવ ન થાય. શેષ કર્મોનો ભાગ સ્થિતિવિશેષને અનુસારે આવે છે. (૮૦)

**નિઅજઈલદ્ધદલિઆ-ણંતંસો હોઈ સવ્વઘાઈણં ।
બજાંતીણ વિભજજઈ, સેસં સેસાણ પઈસમયં ॥૮૧॥**

પોતાની જાતિને મળેલા દળિયાનો અનંતમો ભાગ સર્વઘાતી પ્રકૃતિને ભાગે આવે, બાકીના દળિયા બંધાતી શેષ પ્રકૃતિઓને દરેક સમયે વહેંચે. (૮૧)

**સમ્મ-દર-સવ્વવિરઈ, અણવીસંખેઅ દંસખવગે અ ।
મોહસમ-સંત-ખવગે, ખીણ-સખેગિઅર-ગુણસેઠી ॥૮૨॥**

સમ્યક્ત્વ, દેશવિરતિ, સર્વવિરતિ, અનંતા૦ વિસંયોજના, દર્શન મોહ૦ ક્ષપક, મોહ૦ ઉપશમક, ઉપશાંતમોહ૦, મોહ૦ ક્ષપક, ક્ષીણમોહ૦, સયોગી કેવળી અને અયોગી કેવળીની ગુણશ્રેણી હોય છે. (૮૨)

ગુણસેઢી દલચણા-ણુસમયમુદયાદસંજગુણણાએ ।
એચગુણા પુણ કમસો, અસંજગુણનિજજરા જીવા ॥૮૩॥

પ્રતિસમય અસં ગુણાકારે દલિકોની રચના તે ગુણશ્રેણી છે. એ (૮૨મી ગાથામાં કહેલા) ગુણવાળા જીવો ક્રમશઃ અસં ગુણ નિર્જરાવાળા હોય છે. (૮૩)

પલિઆડસંખંસ-મુહૂ, સાસણઈઅરગુણ-અંતરં હસ્સં ।
ગુરુ મિચ્છિ બે છસટ્ઠી, ઈઅરગુણે પુગ્ગલહંતો ॥૮૪॥

૨૧ અને શેષ ગુણો નું ૧૦ અંતર ક્રમશઃ પલ્યોં નો અસં મો ભાગ અને અંતર્મુહૂર્ત છે. ૧લા ગુણો નું બે છાસઠ = ૧૩૨ સાગરોં અને શેષ ગુણો નું દેશોંન અર્ધપુદ્ગલપરાવર્ત ઉં અંતર છે. (૮૪)

ઉદારઅદ્ધખિતં, પલિઅ તિહા સમય-વાસસય-સમએ ।
કેસવહારો દીવો, દહિ-આઉ-તસાઈપરિમાણં ॥૮૫॥

ઉદ્ધાર, અદ્ધા અને ક્ષેત્ર એ ત્રણ પ્રકારે પલ્યોં છે. તેમાં ક્રમશઃ સમયે સમયે, સો સો વર્ષે અને સમયે સમયે વાલાગ્ર કાટવાના હોય છે. તેમનાથી ક્રમશઃ દ્વીપ-સમુદ્ર, આયું અને ત્રસ વગેરે જીવોંનું પરિમાણ મપાય છે. (૮૫)

દવ્વે ખિત્તે કાલે, ભાવે ચઉહ દુહ બાયરો સુહુમો ।
હોઈ અણંતુસ્સપ્પિણિ-પરિમાણો પુગ્ગલપરટ્ટો ॥૮૬॥

દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ એમ ચાર પ્રકારના, બાદર-સૂક્ષ્મ એમ બે પ્રકારના, અનંત ઉત્સર્પિણી જેટલા પુદ્ગલપરાવર્ત હોય છે. (૮૬)

ઉરલાઈસત્તગેણં, એગજિઓ મુઅઈ કુસિઅ સવ્વઅણૂ ।
જતિઅકાલિ સ થૂલો, દવ્વે સુહુમો સગગ્ગચરા ॥૮૭॥

ઔદાં વગેરે ૭ પદાર્થો વડે એક જીવ જેટલા કાળે બધા પરમાણુઓને

સ્પર્શીને મૂકે તે બાદર દ્રવ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત છે. ૭ માંથી ૧ પદાર્થ વડે એક જીવ જેટલા કાળે બધા પરમાણુઓને સ્પર્શીને મૂકે તે સૂક્ષ્મ દ્રવ્ય પુદ્ગલપરાવર્ત છે. (૮૭)

લોગપએસોસપ્પિણિ-સમયા અણુભાગબંધઠાણા ચ ।
જહતહ કમમરણેણં, પુટ્ઠા ખિત્તાઈ-થૂલિઅરા ॥૮૮॥

લોકના પ્રદેશો, ઉત્સર્પિણી-અવસર્પિણીના સમયો, રસબંધના સ્થાનોને જેમ-તેમ અને ક્રમશઃ મરવા વડે સ્પર્શો તો ક્રમશઃ ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ ના બાદર-સૂક્ષ્મ પુદ્ગલપરાવર્ત થાય. (૮૮)

અપ્પચરપયડિબંધી, ઉક્કડજોગી અ સન્નિપજજતો ।
કુણઈ પએસુક્કોસં, જહજ્જયં તસ્સ વચ્ચાસે ॥૮૯॥

અલ્પતર પ્રકૃતિનો બંધક, ઉં ચોગી, પર્યાં સંજી ઉં પ્રદેશબંધ કરે. વિપરીત જીવ ૧૦ પ્રદેશબંધ કરે. (૮૯)

મિચ્છઅજચયઉ આઉ, ખિતિગુણવિણુમોહિસત્તમિચ્છાઈ ।
છણહં સત્તરસ સુહુમો, અજયા દેસા ખિતિકસાએ ॥૯૦॥

૧ અને ૪ થી ૭ ગુણોવાળા આયું નો, ૨-૩ વિના ૧ વગેરે સાત ગુણોવાળા મોહં નો, ૧૦મા ગુણોવાળા છ મૂળપ્રકૃતિનો અને ૧૭ ઉત્તરપ્રકૃતિનો, ૪ થા ગુણોવાળા અપ્રત્યાં ૪ નો, દેશવિરત પ્રત્યાં ૪ નો ઉં પ્રદેશબંધ કરે. (૯૦)

પણ અનિઅટ્ટી સુખગઈ-નરાઉ સુરસુભગતિગ વિઉવ્વિદુગં ।
સમચઉરંસ-મસાયાં, વઈરં મિચ્છો વ સમ્મો વા ॥૯૧॥

૫ નો ૯ મા ગુણોવાળા, સુખગતિ-મનું આયું-દેવ ૩ - સુભગ ૩- વૈં ૨ - ૧લુ સંસ્થાન - અસાતાં - ૧લા સંઘચણનો મિથ્યાદૃષ્ટિ કે સમ્યગ્દૃષ્ટિ ઉં પ્રદેશબંધ કરે. (૯૧)

નિદ્રાપચલાદુજ્જ્વલ-ભયકુચ્છાતિત્ય સમ્મગો સુજઈ ।
આહારદુગં સેસા, ઉક્કોસપએસગા મિચ્છો ॥૯૨॥

નિદ્રા - પ્રચલા - બે ચુગલ - ભય - જુગુપ્સા - જિન૦ નો સમ્યગ્દષ્ટિ, આહાર ૨ નો અપ્રમત સાધુ, શેષનો મિથ્યાદષ્ટિ ઉ૦ પ્રદેશબંધ કરે છે. (૯૨)

સુમુણી દુશ્ચિ અસન્ની, નિરચતિગ-સુરાઉસુરવિઉવ્વિદુગં ।
સમ્મો જિણં જહન્નં, સુહુમનિગોઆઈખણિ સેસા ॥૯૩॥

અપ્રમત સાધુ બેનો, પર્યા૦ અસંજી જીવો નરક ૩ - દેવાયુ૦ - દેવ ૨ - વૈ૦ ૨ નો, સમ્યગ્દષ્ટિ જિન૦નો, સૂક્ષ્મનિગોદના જીવો પ્રથમ સમયે શેષનો જ૦ પ્રદેશબંધ કરે છે. (૯૩)

દંસણછગ-ભયકુચ્છા, બિતિતુરિઅકસાય વિગ્ધનાણાણં ।
મૂલછગોડણુક્કોસો, ચઉહ દુહા સેસિ સવ્વત્ય ॥૯૪॥

દર્શના૦ ૬, ભય, જુગુપ્સા, રજા-૩જા-૪થા ચાર કષાયો, અંતરાય ૫, જ્ઞાના૦ ૫ અને મૂળપ્રકૃતિ છ નો અનુત્કૃષ્ટ પ્રદેશબંધ સાદિ-અનાદિ-દ્યુવ-અદ્યુવ એમ ચાર પ્રકારે છે, શેષ ૩ પ્રદેશબંધ અને શેષ પ્રકૃતિઓના બધા પ્રદેશબંધ સાદિ-અદ્યુવ એમ બે પ્રકારે છે. (૯૪)

સેટિઅસંખિજજંસે, જોગટ્ઠાણાણિ પચડિ-ઠિઈભેઆ ।
ઠિઈબંધજઝવસાયા - ણુભાગઠાણા અસંખગુણા ॥૯૫॥

શ્રેણીના અસં૦ મા ભાગ જેટલા યોગસ્થાનો છે. પ્રકૃતિભેદો, સ્થિતિભેદો, સ્થિતિબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો, રસબંધના અધ્યવસાયસ્થાનો ક્રમશઃ અસં૦ગુણ છે. (૯૫)

તત્તો કમ્મપએસા, અણંતગુણિઆ તઓ રસચ્છેઆ ।
જોગા પચડિપએસાં, ઠિઈઅણુભાગં કસાયાઓ ॥૯૬॥

તેના કરતા કર્મપ્રદેશો અનંતગુણ છે, તેના કરતા રસના અવિભાગ પલિચ્છેદ અનંતગુણ છે. યોગથી પ્રકૃતિબંધ-પ્રદેશબંધ થાય, કષાયથી સ્થિતિબંધ - રસબંધ થાય છે. (૯૬)

ચઉદસરજ્જુ લોગો, બુદ્ધિકઓ સત્તરજ્જુમાણણો ।
તદ્દીહેગપએસા, સેટી પચરો અ તવ્વગ્ગો ॥૯૭॥

૧૪ રાજ પ્રમાણવાળો લોક બુદ્ધિથી કરાયેલો સાત રાજ પ્રમાણવાળો ઘન થાય છે. તેટલી લાંબી એક પ્રદેશવાળી શ્રેણી હોય છે. શ્રેણીનો વર્ગ તે પ્રતર છે. (૯૭)

અણ-દંસ-નપુંસિત્થી વેઅચ્છકં ચ પુરિસવેઅં ચ ।
દો દો એગંતરિએ, સરિસે સરિસં ઉવસમેઈ ॥૯૮॥

ઉપશમશ્રેણી માંડનાર અનંતા૦ ૪, દર્શનમોહ૦ ૩, નપું૦, સ્ત્રી૦, હાસ્ય ૬, પુ૦ વેદ, અને એકાંતરિત બે-બે સરખેસરખા કષાયોને ક્રમશઃ ઉપશમાવે. (૯૮)

અણમિચ્છમીસસમ્મં, તિઆઉઈગવિગલથીણતિગુજ્જેઅં ।
તિરિ-નિરચ-થાવરદુગં, સાહારાયવ-અડ-નપુત્થી ॥૯૯॥

છગપુમસંજલણા દો-નિદ્ધાવિગ્ધાવરણખએ નાણી ।
દેવિંદસૂરિ-લિહિઅં, સચગમિણં આયસરણટ્ઠા ॥૧૦૦॥

અનંતા૦ ૪, મિથ્યા૦, મિશ્ર૦, સમ૦, આયુ૦ ૩, એકે૦, વિકલે૦, ચિણદ્ધિ ૩, ઉદ્યોત, તિ૦ ૨, નરક ૨, સ્થાવર ૨, સાધારણ, આતપ, આઠ કષાય, નપું૦, સ્ત્રી૦, હાસ્ય ૬, પુ૦, સં૦ ૪, નિદ્રા ૨, અંતરાય ૫, આવરણ ૯ નો ક્ષય થયે છતે કેવળજ્ઞાની થાય. શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિએ પોતાના સ્મરણ માટે આ શતક લખ્યું. (૯૯) (૧૦૦)

પ્રશસ્તિ

પરમ પૂજ્ય તપાગચ્છીય, સિદ્ધાન્તમહોદધિ,
ચારિત્ર ચૂડામણિ, આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજાના પટ્ટાલંકાર
પરમ પૂજ્ય વર્ધમાન તપોનિધિ, ન્યાયવિશારદ,
આચાર્યદેવશ્રીમદ્વિજય ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજાના
શિષ્યરત્ન પરમ પૂજ્ય સમતાસાગર, ગુરુકૃપાપાત્ર,
પંચાસપ્રવર શ્રી પદ્મવિજયજી ગણિવર્યના શિષ્યરત્ન
વૈરાગ્યદેશનાદક્ષ, સીમન્ધરજિનોપાસક, આચાર્યદેવ
શ્રીમદ્વિજય હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજાએ પરમ પૂજ્ય
કર્મસાહિત્યનિષ્ણાત આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી
મહારાજ પાસેથી વાચનાઓ પામી તેનું અવતરણ કરી
શતક-પાંચમા કર્મગ્રન્થના આ પદ્યાર્થસંગ્રહ અને
ગાથા - શબ્દાર્થનું સંકલન કર્યું.

સમર્પણ

શ્રીભુવનભાનુસૂરિ જન્મશતાબ્દી
વર્ષ નિમિત્તે આ ગ્રન્થપુષ્પ ભવોદધિતારક
પૂજ્ય પ્રગુરુદેવ શ્રીભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી
મહારાજાના કરકમલમાં સાદર સમર્પણ કરું છું.
- આ. હેમચન્દ્રસૂરિ.

ત્રિલોક તીર્થ-વંદના

આ. હેમચન્દ્રસૂરિ

નામ-સ્થાપના-દ્રવ્ય-ભાવ-નિક્ષેપે અરિહંત પરમાત્માની આરાધના

- ☞ પાંચ ભરતક્ષેત્રમાં અને પાંચ ઐરવતક્ષેત્રમાં ત્રણે ચોવીશીના ૭૨૦ તીર્થકર ભગવંતો, પાંચ મહાવિદેહમાં ઉત્કૃષ્ટ કાળે થયેલા ૧૬૦ તીર્થકર ભગવંતો, વર્તમાન વિહરમાન શ્રીસીમંધરસ્વામી આદિ વીશ તીર્થકર ભગવંતો, ચાર શાસ્વત જિન, ચોવીશ ભગવાનના પાંચે કલ્યાણક- આમ સહસ્રકુટ ૧૦૨૪ જિનની આરાધના સચિત્ર....
- ☞ ઉર્ધ્વલોક-અધોલોક વ્યંતર તથા જ્યોતિષચક્રના શાશ્વત ચૈત્યો...
- ☞ નંદીશ્વર દ્વીપ-ચક્ર દ્વીપ - કુંડલ દ્વીપ - માનુષોત્તર પર્વત પરના ચૈત્યો, મહાવિદેહક્ષેત્રના તથા જંબુદ્વીપમાં કુટો - વૈતાલ્ય પર્વતો - દ્રહો-નદીના કુંડો-મેરુપર્વતના ચૈત્યો, આ જ રીતે ધાતકીખંડ - પુષ્કરવરાઈ દ્વીપના શાશ્વત ચૈત્યો - ચિત્રો - નકશાઓ સાથે....
- ☞ શંત્રુજય, ગીરનાર, અષ્ટાપદ, આબુ, સમેતશિખર તીર્થો, અન્ય ૧૦૮ તીર્થોના મૂળનાયક તથા ચૈત્યો સાથે કેટલાક આધુનિક તીર્થો... ૧૦૮ પાર્શ્વનાથ પ્રભુ.....
- ☞ અતીતમાં થયેલા તીર્થકર ભગવંતો, અનાગતમાં થનારા તીર્થકર ભગવંતો, વર્તમાનમાં તીર્થકર નામકર્મ નિકાચિત કરતા દેવો - મનુષ્યો - નારકો...
- ☞ વર્તમાનમાં પાંચ મહાવિદેહક્ષેત્રમાં વિચરતા વીશ જિનેશ્વરો, ૮૪ ગણધરો - ૧૦ લાખ કેવળજ્ઞાની, ૧૦૦ કરોડ સાધુ-સાધ્વીઓ, અબજો શ્રાવક-શ્રાવીકાઓ અને અસંખ્ય ઈન્દ્રાદિ દેવોથી પરિવરિત શ્રીસીમંધરપ્રભુ....
- ☞ આ બધાને જુહારવાનો, દર્શન-વંદન કરવાનો માહિતીસભર અદ્ભુત ગ્રંથ એટલે 'ત્રિલોક તીર્થ વંદના'. આ ગ્રંથ જીવનને પ્રભુભક્તિથી ભરી દેશે.

શ્રી ભુવનભાનુસૂરિ-જન્મશતાબ્દીએ નવલું નજરાણું
(વિ.સં.૨૦૧૭ ચૈત્ર વદ-૬)

પદ્ધાર્થ પ્રકાશ

(ભાગ-૬)

શતક
પાંચમો ક્ષમગ્રંથ
પદાર્થ-સંગ્રહ તથા ગાથા-શબ્દાર્થ

- સંકલન + સંપાદન ●
પ.પૂ. વૈરાગ્યદેશનાદક્ષ

આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ

વિ.સં.૨૦૧૫

વીર સં.૨૫૩૫

- પ્રકાશક ●

સંઘવી અંબાલાલ રતનચંદ જૈન ધાર્મિક ટ્રસ્ટ

સ્થાપક - શ્રાદ્ધવર્યા મૂળીબેન અંબાલાલ શાહ

● પ્રાપ્તિસ્થાન ●

- હેમ બી.એ. શાહ એન્ડ બ્રધર્સ
૨, અરિહંત એપાર્ટમેન્ટ, એસ.વી.રોડ, ઈર્લા, પાર્લા (વેસ્ટ),
મુંબઈ-૪૦૦૦૫૬. ફોન : ૨૬૨૫૨૫૫૭
- શ્રી પ્રેમ-ભુવનભાનુસૂરિ આરાધના ભવન
C/o. શ્રી જિનશાસન આરાધના ટ્રસ્ટ,
શમ્બુજય પાર્કની ગલીમાં, તળેટી રોડ, પાલીતાણા-૩૬૪૨૭૦.
- દિલીપ રાજેન્દ્રકુમાર શાહ
૬, નંદિત એપાર્ટમેન્ટ, ભગવાનનગરનો ટેકરો, પાલડી,
અમદાવાદ-૭. ફોન : ૨૬૬૩૯૧૮૯
- પી. એ. શાહ જ્વેલર્સ
૧૧૦, હીરાપજા, હાજીઅલી, મુંબઈ-૪૦૦ ૦૨૬.
ફોન : ૨૩૫૨૨૩૭૮/૨૩૫૨૧૧૦૮
- બાબુભાઈ સરેમલજી બેડાવાળા
સિદ્ધાયલ બંગ્લોઝ, સેન્ટ એન હાઈસ્કૂલ પાસે, હીરા જૈન સોસાયટી,
સાબરમતી, અમદાવાદ-૫. મો. : ૯૪૨૬૫ ૮૫૯૦૪.
- ચંદ્રકાંત એસ. સંઘવી
૬/બી, અશોકા કોમ્પ્લેક્સ, પહેલા ગરનાળા પાસે, પાટણ-૩૮૪૨૬૫.
(ઉત્તર ગુજરાત), ફોન : (૦૨૭૬૬) ૨૩૧૬૦૩
- ડો. પ્રકાશભાઈ પી. ગાલા
બી/૬, સર્વોદય સોસાયટી, સાંઘાણી એસ્ટેટ, એલ.બી.એસ. માર્ગ,
ઘાટકોપર (વેસ્ટ), મુંબઈ-૪૦૦૦૮૬. ફોન : ૨૫૦૦૫૮૩૭

પ્રથમ આવૃત્તિ

નકલ - ૨,૦૦૦

મૂલ્ય રૂ.૩૫.૦૦/-

Printed by : SHRI PARSHVA COMPUTERS,
58, Patel Society, Jawahar Chowk, Maninagar, A'bad-8. Tel.25460295

પ્રકાશકીય

પદાર્થ પ્રકાશ ભાગ-૬ ઢ્વે, જેમાં પૂજયપાદ દેવેન્દ્રસૂરિ મ. કૃત શતક-પાંચમા કર્મગ્રંથના પદાર્થોનો સંગ્રહ તથા તેની મૂળગાથા અને શબ્દાર્થ આપેલા છે, તેને અમે સહર્ષ પ્રકાશિત કરીએ છીએ. આપણા જૈન તત્ત્વજ્ઞાનને સમજવા માટે જીવવિચાર, નવતત્ત્વ, દંડક, લઘુ સંગ્રહણિ તથા ભાષ્ય, કર્મગ્રંથ વગેરે ઉત્તમ પ્રકરણ ગ્રંથો છે. પદાર્થ-પ્રકાશના પૂર્વેના પાંચ ભાગોમાં ચાર પ્રકરણ, ત્રણ ભાષ્ય અને ચાર કર્મગ્રંથ સુધીના પદાર્થો તથા તેના ગાથા - શબ્દાર્થ પ્રકાશિત કર્યા છે. હવે આ છઠ્ઠા ભાગમાં પાંચમા કર્મગ્રંથના પદાર્થો પ્રકાશિત થાય છે. અને હવે સાતમા ભાગમાં છઠ્ઠા કર્મગ્રંથના પદાર્થો પ્રકાશિત થશે.

અનેક પૂજ્યોનો તથા ઉત્તમ શ્રાવક-શ્રાવિકાઓનો પણ લાભ આ ગ્રંથો દ્વારા મળી રહ્યો છે. તે આનંદનો વિષય છે.

તત્ત્વજ્ઞાનના અભ્યાસથી વૈરાગ્યની વૃદ્ધિ થાય છે. ચિત્તની પણ નિર્મળતા અને પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત થાય છે. પ્રભુશાસન પ્રત્યેની શ્રદ્ધા વધુને વધુ દૃઢ થાય છે. માટે સૌ કોઈ આ તત્ત્વજ્ઞાનનો શક્તિ મુજબ અભ્યાસ કરે એ જરૂરી છે. તત્ત્વજ્ઞાનનો અભ્યાસ પદાર્થપ્રકાશના આ ભાગો દ્વારા અત્યંત સરળતાથી થઈ શકે છે. તેવી આમાં પદ્ધતિ છે.

ચતુર્વિધ સંઘ આ સુંદર ગ્રંથોનો સુંદર ઉપયોગ કરી સ્વાધ્યાયાદિમાં લીન બને એ જ શુભાપેક્ષા.

પંડિતવર્ય શ્રીપારસભાઈ ચંપકલાલ શાહ એ આ પુસ્તકનું સંપૂર્ણ મેટર તપાસ્યું છે. તે બદલ તેમનો જૂબ જૂબ આભાર માનીએ છીએ.

વિશેષ શ્રુતભક્તિનો લાભ મળતો રહે, એ જ શ્રુતાધિષ્ઠાયિકા સરસ્વતીદેવીને પ્રાર્થના.

લિ.

સંઘવી અંબાલાલ રતનચંદ જેન ધાર્મિક ટ્રસ્ટના
ટ્રસ્ટિઓ

કર્મસાહિત્ય-નિષ્ણાત, વિશાળ-કર્મસાહિત્ય-સર્જક, ઘોર-સંયમ-સાધક, પરમ-પુરુષના પાવન ચરણોમાં ભાવભર્યા વંદન....

વર્ષો પૂર્વેની વાત છે, એ વખતે જૈન સંઘમાં સાધુઓની સંખ્યા પણ અલ્પ હતી. જ્ઞાનની સાધના પણ જોઈએ તેવી ન હતી. જ્ઞાન-સાધના માટે સામગ્રી પણ સુલભ ન હતી.

ઘણા સાધુ-સાધ્વીઓ પણ કર્મગ્રંથના અભ્યાસ માટે ભરૂચના અનુપચંદભાઈ પાસે જતા અને કર્મગ્રંથનો અભ્યાસ કરતા. ચાર અને પાંચ કર્મગ્રંથમાં તો થાકી જતા. કો'ક આગળ વધીને ભાંગાઓની જાળવાળા છઠ્ઠા કર્મગ્રંથ સુધી પહોંચતા.

આવા પ્રસંગે એક મુનિ-મહાત્મા જે અંતર્મુખ હતા, ગુરુ- વિનય-ભક્તિ પૂર્વક સ્વાધ્યાય જેમનો પ્રાણ હતો તેઓએ પણ છ કર્મગ્રંથ સુધીનો અભ્યાસ કર્યો. કર્મગ્રંથના પદાર્થોની જૂબ રટણ કરી આત્મસાત્ કર્યા. પણ અનેક ગ્રંથોમાં આવતા કર્મપ્રકૃતિ અને પંચસંગ્રહના કર્મસિદ્ધાંત-વિષયક ગ્રંથોના નામ વાંચી સાંભળી તેમને કર્મપ્રકૃતિ - પંચસંગ્રહના અભ્યાસની તાલાવેલી લાગી. મુદ્રણનો એ કાળ ન હતો. ભંડારમાં હસ્તલિખિત ગ્રંથો હતા અને એનો જ ઉપયોગ થતો. એ મહાપુરુષે ભંડારમાંથી 'કમ્પયડી' અને 'પંચસંગ્રહ'ની પોથીઓ કાઢી. છ કર્મગ્રંથ સુધીમાં જ જ્યાં બુદ્ધિ અટવાઈ જતી ત્યાં 'કમ્પયડી'માં તો આગળ કેવી રીતે વઘાય ? કર્મસિદ્ધાંતનું અત્યંત ઉંડાંણ 'કમ્પયડી' ગ્રંથમાં હતું. ગ્રંથ ગહન હતો. 'કમ્પયડી' ગ્રંથના રહસ્યોને સમજાવી શકે, તેવી કોઈ પરંપરા પણ ન હતી. સાધન હતું 'કમ્પયડી'ના એ પદાર્થોને સમજવા તેના ઉપર રચાયેલી કોઈ પૂર્વપુરુષની સંક્ષિપ્ત ચૂંણિ, વળી પૂ. મલયગિરિ મ.ની તથા ઉપાધ્યાયજી યશોવિજયજી મ. ની રચેલી તેના પર થોડીક વિસ્તૃત બે ટીકાઓ, પંચસંગ્રહ પર તેના કર્તાની મૂળટીકા અને બીજી પૂ.મલયગિરિ મ. ની ટીકા. પણ આ ચૂંણિ અને

ટીકાઓને પણ સમજાવે - વંચાવે તેવી કોઈ પરંપરા ન હતી. સમસ્ત સંઘમાં કર્મપ્રકૃતિના અભ્યાસી કોઈ ન હતા.

તત્વના અત્યંત પ્રેમી અને કર્મસાહિત્યના સાગરમાં મરજીવા બની ઊંડા ઉતરવાની ઈચ્છાવાળા એ મહાત્માએ નિરાશા ખંખેરી નાખી. ભંડારમાંથી પ્રાચીન હસ્તલિખિત પ્રતો કઢાવી વાંચવાનો પ્રારંભ કર્યો.

શ્રુત સમુદ્રના આધિપિતા તીર્થંકર-ગણધર ભગવંતોને નમસ્કાર કર્યા, શ્રુત-સ્થવિરોને ભાવપૂર્ણ વંદન કર્યા. કર્મપ્રકૃતિના રચયિતા શિવશર્મસૂરિ મહારાજને, પંચસંગ્રહના કર્તા ચન્દ્રર્ષિ મહત્તરજીને, ચૂર્ણિકારને, ટીકાકારોને ભાવથી નમસ્કાર કર્યા. બીજા પણ નમસ્કરણીયોને, વંદનીયોને નમસ્કાર વંદન કરી, સ્વ. ગુરુદેવોને પણ મંગળ નિમિત્તે વંદન કરી, શ્રુતાધિષ્ઠાધિકા સરસ્વતીદેવીનું સ્મરણ કરીને આ પુણ્યપુરુષે ‘કમ્પયડી’ અને ‘પંચસંગ્રહ’ ગ્રંથના અભ્યાસનો પ્રારંભ કર્યો. ઘણી મહેનત કરી. વ્યાકરણ, ન્યાય અને પ્રકરણ - કર્મગ્રંથાદિના અભ્યાસથી ઉત્પન્ન થયેલ બધી જ પ્રજ્ઞાને કામે લગાડી. પણ ગૂઢ અને જટિલ પદાર્થો ઉકલતા નથી. પંક્તિઓ સમજાતી નથી. એક બે વાર તો આખા ગ્રંથોનું વાંચન પૂર્ણ થયું, પરંતુ કંઈ જ હાથમાં આવ્યું નહીં. કોઈ પરંપરા નથી કે નથી એવી કોઈ વ્યક્તિ કે જેને પૂછીને આમાં આગળ વધાય. આમ છતાં બિલકુલ નિરાશ થયા વિના એ મહાત્મા ફરી ફરીને વાંચતા ગયા. આગળ વધતા ગયા.... છેવટે કંઈક કંઈક પદાર્થો સમજાવા લાગ્યા. બંધનકરણ, સંક્રમકરણ, ઉદ્ધર્તનાકરણ, અપવર્તનાકરણ, ઉદીરણાકરણ, ઉપશમનાકરણ, નિઘત્તિકરણ, નિકાયનાકરણ, ઉદય અને સત્તારૂપ દર્શો વિષયોમાં હવે પ્રજ્ઞાની ચાંચ ડૂબવા લાગી. ધીમે ધીમે રહસ્યો ખુલવા માંડ્યા અને છેવટે અનેક વાર વાંચન કરી આ પદાર્થોને આત્મસાત્ કર્યા.

પૂર્વપુરુષોની યાદ અપાવે તેવા આ મહાપુરુષ... આપણી માફક પદાર્થોની નોટ નહોતા કરતા, પણ બધા જ પદાર્થો તેમના મનમાં ફિટ થઈ જતા. દિવસ તો તેમનો સ્વ-પરના અધ્યયન-અધ્યાપનમાં

તથા શાસન-સંઘના વ્યવહારિક કાર્યોમાં પસાર થઈ જાય. પણ રાત્રિ આખી પોતાના હાથમાં હતી. રાત્રિની નિરવ શાંતિ આ મહાપુરુષની કર્મગ્રંથ અને કર્મસાહિત્યના પદાર્થોના ચિંતનમાં પસાર થવા લાગી. સેંકડો રાત્રિઓ સુધી પદાર્થોનું ચિંતન કરતા બધા જ પદાર્થો આત્મસાત્ કર્યા.

જૈન શાસનની પદ્ધતિ મુજબ પ્રાપ્ત થયેલ જ્ઞાનને યોગ્ય પાત્રમાં વિનિમય કરવાનું એમણે શરુ કર્યું. અનેક મહાત્માઓમાં તેમણે આ જ્ઞાનનો વિનિયોગ કર્યો. કેટલાક પંડિતો ચંદુલાલ નાનચંદ સિહોરવાળા, દેવચંદભાઈ વગેરેને પણ તેમણે આનો અભ્યાસ કરાવ્યો. અને પંડિતો દ્વારા પણ અનેક મહાત્માઓમાં (સાધુ-સાધવીઓમાં) આ જ્ઞાન પ્રસારિત થયું. જૈન સંઘ કર્મસાહિત્યના જ્ઞાનથી સમૃદ્ધ થયો.

આ પુણ્યપુરુષ એટલે સુગૃહીત નામધેય સ્વ. આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ.

આજે તો લગભગ સેંકડો સાધુ-સાધવીઓ તથા અનેક પંડિત-શ્રાવકોમાં પણ આ જ્ઞાન પ્રસારિત થયું છે. મહેસાણા તત્વજ્ઞાન પાઠશાળામાં પણ આનો અભ્યાસક્રમ ચાલે છે.

પૂજ્યપાદ ગુરુદેવશ્રી આ. ભુવનભાનુસૂરીશ્વરજી મહારાજ તે વખતે તો મુનિશ્રી ભાનુવિજયજી હતા. સં. ૨૦૦૫ માં ગુરુદેવ શ્રીપ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજએ અંતરના આશીર્વાદ સાથે મુનિશ્રી ભાનુવિજયજીને મુંબઈ ચાતુર્માસ મોકલ્યા. વૈરાગ્ય રસની હેલીઓ વરસી, મુંબઈનો સંઘ તરબોળ થયો. અનેક કુટુંબોમાં તો સંયમની વાતો શરુ થઈ. સં. ૨૦૦૬ માં ત્રણ મુમુક્ષુઓને (જેમાંના એક વર્તમાન ગરજાધિપતિ આ. જયઘોષસૂરિ મ. છે) પ્રવજ્યા પ્રદાન કરી, ગુરુદેવશ્રી પરમગુરુદેવશ્રીની નિશ્રામાં પાલીતાણા ચાતુર્માસ પધાર્યા. પરંતુ સં. ૨૦૦૭માં પૂ.ગુરુદેવશ્રી તથા પૂજ્યપાદ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરીશ્વરજી મહારાજ વિશાળ પરિવાર સાથે મુંબઈ પધાર્યા. અધ્યાત્મિક ક્રાંતિ આગળ વધી. મુંબઈમાં ત્રણ ચાર વર્ષોની સ્થિરતા દરમિયાન સંસારમાંથી અનેક વિકેટો ઉખડી

અને સારાકુળના, શિક્ષિત, પ્રજ્ઞાવાન મુનિઓનું એક મોટું જુથ ઉભું થઈ ગયું, જેમાં આ પદાર્થસંગ્રહકારનો પણ નંબર લાગ્યો.

પ્રાથમિક સંસ્કૃત ભાષા અને થોડા જીવવિચારાદિ પ્રકરણોનો અભ્યાસ કર્યો. પછી ગુરુદેવને થયું કે પૂજ્યપાદશ્રી (આ. પ્રેમસૂરિજી) નો કર્મગ્રંથ - કર્મપ્રકૃતિનો વારસો આ નૂતન મુનિઓમાં સંક્રાન્ત થાય તો તેઓને ઉપરાંત સમુદાય અને સંઘને પણ ખૂબ લાભદાયી બને. થોડું પ્રાથમિક ભૂમિકાનું કર્મગ્રંથનું શિક્ષણ આપી, પૂજ્ય ગુરુદેવે, પરમ ગુરુદેવને આ મુનિઓનો સમુદાય સોંપ્યો. પૂજ્યપાદશ્રીએ કર્મસિદ્ધાંતના શિક્ષણની હેલી વરસાવી. તેઓને તો બધું જ કંઠસ્થ હતું. પુસ્તકના આલંબન વિના જ તેઓએ મોટેથી જ પદાર્થો સમજાવવા માંડ્યા. અમે તો આ બધાની નોંધ કરવા માંડી. વળી પૂજ્યપાદશ્રીની વાચના પછી, ગ્રંથોનું વાંચન કરી આ પદાર્થોની અમે વ્યવસ્થિત નોંધ કરવા માંડી. પદાર્થોને પણ કંઠસ્થ કર્યાં. આમ કરતાં છેક પાંચ કર્મગ્રંથ સુધી પહોંચ્યાં. છઠ્ઠા કર્મગ્રંથના ભાંગાની જાળમાં કેટલાક ગુંચવાઈને અટકી ગયા. બીજા કેટલાક તો આગળ વધ્યા અને અનેક મુનિઓ છેક ‘કમ્પયડી’ સુધી પહોંચી ગયા અને તેમાં નિષ્ણાંત બન્યા. વળી તેઓ પણ અનેકમાં ‘કમ્પયડી’ના જ્ઞાનનો વિનિમય કરવા લાગ્યા. આ રીતે સમુદાયમાં, સંઘમાં ‘કમ્પયડી’ના અભ્યાસની પરંપરા આગળ વધવા માંડી.

પૂજ્યપાદશ્રીએ તો કમ્પયડી, તેની ચૂંચિ, ટીકાઓ, સટીક પંચ-સંગ્રહ વગેરેનું સંપાદન કરી પ્રકાશિત કરાવ્યાં. બીજા પણ અનેક ગ્રંથો પ્રકાશિત કરાવ્યાં. કર્મસિદ્ધિ, સંક્રમકરણ ભાગ-૧-૨, માર્ગણાદ્વાર વિવરણ વગેરે ગ્રંથોના પણ નિર્માણ કરી પ્રકાશિત કરાવ્યાં. મુનિઓને શ્વેતામ્બર ઉપરાંત દિગંબર કર્મસાહિત્યનો પણ અભ્યાસ કરાવ્યો. બધાનું વિહંગાલોકન કરી માર્ગણાઓ વિષે કર્મના બંધન - સંક્રમણ વગેરે પદાર્થોનો સંગ્રહ કરાવ્યો. અને સાધુઓ દ્વારા ‘જવગસેટિ’, ‘ઉપશમશ્રેણી’, ‘બંધવિધાન’ના અનેક ભાગો વગેરે વિશાળ કર્મસાહિત્યનું સર્જન કરાવી પ્રકાશિત કરાવ્યાં.

કર્મસાહિત્યનિષ્ણાત આ મહાપુરુષ વ્યાકરણમાં અને વ્યાયમાં પણ વિશારદ હતા. તેમને આગમોના પદાર્થો પણ આત્મસાત્ હતા. છેદ સૂત્રોનું તો તેઓ સતત મંથન રટણ કરતા નિશીથાદિના પદાર્થો પણ તેમને કંઠસ્થ હતા. તેઓ કહેતા ‘ગીતાર્થોને નિશીથાદિ પદાર્થો ઉપસ્થિત હોવા જોઈએ.’

સ્વાધ્યાયની સાધના તેમની ગુરુવિનય-ભક્તિ પૂર્વકની હતી. ગુરુ-ભક્તિમાં તેઓ સદા જાગૃત હતા. ગુરુદેવની અનન્ય કૃપા તેઓને પ્રાપ્ત થયેલ. વળી અનેક મુમુક્ષુઓને પ્રેરણા કરી સંયમ માટે તેઓ તૈયાર કરતા. સેંકડો મુનિઓના વિશાળ ગચ્છનું તેમણે સર્જન કર્યું. મુનિઓના પણ યોગક્ષેમ કરતા, તેમને ભણાવતા તથા તેમના સંયમની પણ રક્ષા કરતા. વિશાળ સમુદાય હોવા છતાં તેમાં સંયમની શુદ્ધિ તેમના પ્રયત્નથી સુંદર જળવાઈ હતી. ઉપરાંત સ્વ-સમુદાય અને પર-સમુદાય ના પણ ગ્લાન મુનિઓ, વૃદ્ધ મુનિઓની તેઓ વૈયાવચ્ચ કરતા-કરાવતા...

સમુદાયના મોભી સ્થાનને પ્રાપ્ત કર્યા પછી શાસનના અને સંઘના પણ અનેક પ્રશ્નોને તેઓ સૂઝ પૂર્વક ઉકેલતા....

અડસઠ વર્ષના અત્યંત વિશુદ્ધ સંયમ પર્યાયનું પાલન કરી ત્રણસો મુનિઓના વિશાળ સમુદાયનું સર્જન કરી, અનેક મહાત્માઓના યોગક્ષેમને કરી, કર્મસાહિત્યની પરંપરા પુષ્ટ કરી, શાસન-સંઘની અદ્ભૂત સેવા કરી આ પરમપુરુષનો જીવનસૂર્ય સંવત - ૨૦૨૪ ના વૈશાખ વદ-૧૧ ના દિવસે ખંભાત મુકામે શતાધિકમુનિઓની પાવન નિશ્રામાં અત્યંત સમાધિપૂર્વક અસ્ત થયો.

એ પરમપુરુષના પાવન ચરણોમાં ભાવભરી વંદના

વિરમગામ

- આ. હેમચંદ્રસૂરિ

સં. ૨૦૧૫, અ. વદ ૮, બુધવાર

तरमै नमः कर्मणे

રાજ રજવાડાને છોડીને વનની વાટે નીકળી પડેલ અવધૂત ભર્તૃહરિ. તેણે રચેલા શતકો આજે વિશ્વપ્રસિદ્ધ બની ચૂક્યાં છે. તેના એક શ્લોકમાં કહ્યું છે કે - જેણે બ્રહ્માને બ્રહ્માંડરૂપી ભાજનનું નિર્માણ કરવા માટે કુંભારની જેમ નિર્યુક્ત કરી દીધા, જેણે વિષ્ણુને દશ અવતારરૂપ મહાસંકટમાં પાડી દીધા. જેણે શંકરને ખોપરીમાં ભિક્ષાચર્યા કરાવી, જે સૂરજને સદા ય આકાશમાં ગોળ ગોળ ભમાવે છે, તે કર્મને નમસ્કાર થાયો.

છે ને મજાની વાત ! ભલે પોતપોતાની રીતે, પણ વિશ્વના પ્રાયઃ સર્વ ધર્મોએ કર્મનું અસ્તિત્વ સ્વીકાર્યું છે.

હિન્દુ ગ્રંથ બ્રહ્મવૈવર્ત પુરાણમાં કહ્યું છે -

નાભુક્તં ક્ષીયતે કર્મ, કલ્પકોટિશતૈરપિ ।

અવશ્યમેવ ભોક્તવ્યં, કૃતં કર્મ શુભાશુભમ્ ॥

॥૪-૮૧-૬૬॥

બૌદ્ધગ્રંથ મજ્જિમનિકાયમાં કહ્યું છે -

કમ્મં કણ્ઠં કણ્ઠવિપાકં, કમ્મં સુક્કં સુક્કવિપાકં ।

મુસ્લિમ ગ્રંથ કુરઆનમાં કહ્યું છે -

જેણે શુભ કાર્યો કર્યા છે, તેનો લાભ તેના માટે જ છે. અને જેણે અશુભ કર્મ કર્યા છે તેનું ફળ પણ તેણે જ ભોગવવાનું છે.

ઈસાઈ ગ્રંથ બાઈબલમાં કહ્યું છે -

I Proclaim that the wicked are surely going to be punished, the virtuous shall be protected.

અરે ! તદ્દન આધુનિક નાસ્તિક વ્યક્તિ પણ “Oh, my bad luck.” આવી કહેવા દ્વારા કર્મના અસ્તિત્વનો સ્વીકાર કરી લે છે.

પણ જૈનદર્શનમાં જે રીતે કર્મનું નિરૂપણ થયું છે, તે સમગ્ર વિશ્વમાં અખેડ છે. મહાતાર્કિક શ્રીસિદ્ધસેન દિવાકરસૂરિ મહારાજે પરમાત્માની સ્તુતિ કરતા કહ્યું છે -

ન કર્મ કર્તાસ્મતીત્ય વર્તતે, ય એવ કર્તા સ ફલાન્યુપાશ્નુતે ।

તદષ્ટધા પુદ્ગલમૂર્તિકર્મજં યથાત્ય નૈવં ભુવિ કશ્ચનાપરઃ ॥

- સિદ્ધસેની દ્વાત્રિંશિકા ॥૧-૨૬॥

જે કર્મ કરતો નથી તેને કર્મનું ફળ નથી મળતું. તેથી કર્તામાં જ કર્મ રહે છે. જે કર્તા છે, તે જ ફળ ભોગવે છે. તે કર્મ પૌદ્ગલિક છે, આઠ પ્રકારનું છે, ઈત્યાદિ આપે જે નિરૂપણ કર્યું છે, તેવું નિરૂપણ વિશ્વમાં બીજા કોઈએ પણ કર્યું નથી.

કોઈ કર્મના અસ્તિત્વમાત્રને માનીને અટકી ગયાં. અને કોઈ માત્ર શુભ-અશુભ આટલા ભેદ પાડીને અટકી ગયાં. પણ મૂળ પ્રકૃતિ, ઉત્તરપ્રકૃતિ, પ્રકૃતિ-સ્થિતિ-રસ-પ્રદેશ, બંધ-ઉદય-ઉદીરણ-સત્તા, ધ્રુવબંધ, અધ્રુવબંધ, પરાવર્તમાન, અપરાવર્તમાન, ભૂચસ્કારબંધ, અલ્પતરબંધ, અવસ્થિતબંધ, અવક્તવ્યબંધ, સંક્રમકરણ, નિઘત્તિકરણ, નિકાયનાકરણ, ગુણશ્રેણિ, અપૂર્વકરણ, ઉપશમશ્રેણી, ક્ષપકશ્રેણી વગેરે સૂક્ષ્મથી ય સૂક્ષ્મ અને ગહનથી ય ગહન કર્મનિરૂપણ થયું હોય તો એક માત્ર જૈન દર્શનમાં.

જેના ચિંતનમાં સંપૂર્ણ આયુષ્ય પણ ઓછું પડે, એવા આ કર્મનિરૂપણનું મૂળ છે કર્મપ્રવાદ નામનું આઠમું પૂર્વ. જો બાળજીવો પર ઉપકાર કરનાર પૂર્વાચાર્યોએ પૂર્વમાંથી ઉદ્ધાર કરીને શાસ્ત્રોની રચના ન કરી હોત તો આપણે આ તત્ત્વજ્ઞાનથી વંચિત જ રહી જાત. એવા જ એક ઉપકારી પૂર્વાચાર્ય એટલે શ્રી દેવેન્દ્રસૂરિ મહારાજ. ચાન્દ્રકુળમાં એક મહાતપસ્વી આચાર્ય થઈ ગયા, જેમનું નામ હતું શ્રીજગચન્દ્રસૂરિ મહારાજ. તેમના ઉગ્ર તપને જોઈને તેમને ‘તપા’ નું બિરુદ આપવામાં આવ્યું. ત્યારથી એ ગચ્છ તપાગચ્છ તરીકે ઓળખાયો. શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિ મહારાજ શ્રીજગચન્દ્રસૂરિ મહારાજના શિષ્ય હતા. કર્મપ્રક્રિયાનો સરળરૂપે અભ્યાસ થઈ શકે તે માટે

તેમણે પાંચ કર્મગ્રંથોની રચના કરી. તેમાં પંચમ કર્મગ્રંથની સો ગાથા છે. તેથી જ તેનું નામ 'શતક' છે. ગ્રંથ સાથે તેની ટીકાની પણ રચના કરીને તેમણે એક વધુ ઉપકાર કર્યો છે.

પ્રસ્તુત કર્મગ્રંથ ૨૬ ઢારો વડે નિર્માણ થયો છે. ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ, અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ, ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ, અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ વગેરે ૨૬ ઢારો પદાર્થસંગ્રહના પ્રથમ પૃષ્ઠે જ આપેલા છે. તેનાથી સમગ્ર ગ્રંથના વિષયોની રૂપરેખા મળી જાય છે.

કર્મગ્રંથોના અભ્યાસમાં જેમ જેમ આગળ વધીએ તેમ કર્મપ્રક્રિયાનું નિરૂપણ વધુને વધુ ગહન બનતું જાય છે. તેમાં પણ આ પંચમ કર્મગ્રંથ છે. ગાથા-સંખ્યાની દૃષ્ટિએ છ'યે કર્મગ્રંથોમાં સૌથી મોટો પણ છે. અભ્યાસુઓ અત્યંત સરળતાથી અને અતિ અલ્પ સમયમાં આ કર્મગ્રંથનો અભ્યાસ કરી શકે તે માટે પ્રસ્તુત પુસ્તક :- પદાર્થપ્રકાશ - ભાગ - ૬ નું પ્રકાશન થઈ રહ્યું છે.

પ્રકરણો-ભાષ્ય - કર્મગ્રંથોના અભ્યાસમાં પદાર્થપ્રકાશ - શ્રેણિએ સમસ્ત સંઘમાં અત્યંત લોકપ્રિયતા મેળવી છે. અલ્પ સમયમાં વધુ સરળતાથી, વધુ સચોટ અભ્યાસ કરવાનું સાધન એટલે પદાર્થપ્રકાશ. આ માન્યતા નાનકડા વિદ્યાર્થીથી માંડીને દિગ્ગજ વિદ્વાનોના દિલમાં પણ ઘર કરી ગઈ છે. પદાર્થપ્રકાશની અનેક આવૃત્તિઓ પણ તેનું પ્રમાણ છે. હજુ પણ પદાર્થ-પ્રકાશની જંગી માંગ અમને નવી-નવી આવૃત્તિઓ બહાર પાડવાની ફરજ પાડી રહી છે. પદાર્થપ્રકાશના અંગ્રેજી અનુવાદો પણ બહાર પડી રહ્યા છે.

ભાગ - ૧ - જીવવિચાર-નવતત્ત્વ

ભાગ - ૨ - દંડક - લઘુસંગ્રહણિ

ભાગ - ૩ - પ્રથમ - દ્વિતીય કર્મગ્રંથ

ભાગ - ૪ - તૃતીય - ચતુર્થ કર્મગ્રંથ

આ રીતે ચાર ભાગોનું પ્રકાશન થયા બાદ ગત વર્ષે પદાર્થપ્રકાશ ભાગ -૫ 'ભાષ્યત્રયમ્' નું પ્રકાશન થયું. સમસ્ત સંઘે ઉછળતા ઉમંગે એ

પ્રકાશનને વધાવી લીધું. અભ્યાસુઓને આ પ્રકાશન અતિ અતિ ઉપયોગી થઈ રહ્યું છે.

આજે પદાર્થપ્રકાશ - ભાગ - ૬-'શતક' - પંચમ કર્મગ્રંથ પ્રકાશિત થઈ રહ્યો છે. જ્ઞાનપિપાસુઓ માટે જાણે ઉત્સવના વધામણા છે. આ અવસરે અમારા આનંદની કોઈ અવધિ નથી.

આ બધો વિચાર કરીને અનંતોપકારી ગુરુદેવ પરમ પૂજ્ય વૈરાગ્ય-દેશનાદક્ષ આચાર્યદેવ શ્રીમદ્વિજય હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજના ચરણોમાં મસ્તક ઝૂકી પડે છે. જ્ઞાનપિપાસુ જીવો પર તેમનો કેટલો અનહદ ઉપકાર ! ગહન પદાર્થોને સરળતમ શૈલીમાં પીરસવાની તેમની કેવી કુશળતા ! ગાગરમાં સાગર ઢાલવી દેવાની તેમની કેવી કળા ! ઠપ-ઠપ શિષ્યોના સફળ યોગક્ષેમ કરવા, કલાકોના કલાકો સુધી અરિહંતમાં લયલીન બની જવું, રાતોની રાતો ધ્યાન-સાધનામાં વીતાવી દેવી, જિનશાસનના પ્રત્યેક અંગના જાણે 'રખોપા' હોય એવી જવાબદારી પૂર્વક શાસનના કાર્યોમાં અથાગ પરિશ્રમ લેવો, અધ્યાત્મના શિખરોને સર કરવા,..... અને આવા અનેકાનેક.... અટળક કાર્યોની વચ્ચે પણ આવી અદ્ભુત, અનુપમ અને અવ્વલ કક્ષાની પદાર્થપ્રકાશ - શ્રેણિનું સર્જન કરવું..... ગુરુદેવ ! ખરેખર આપની અનુમોદના માટે મારી પાસે શબ્દો નથી.

હજુ આગળ વધીને કહું તો આ અવસરે કર્મશાસ્ત્રનિપુણમતિ સિદ્ધાન્તમહોદયિ પ.પૂ.આ.દે. શ્રીમદ્વિજય પ્રેમસૂરિશ્વરજી મહારાજ ચાદ આવે છે, જેમણે સ્વયં કર્મશાસ્ત્રોનો સૂક્ષ્મ અભ્યાસ કર્યો. કર્મપ્રક્રિયાના ગહન તત્ત્વોને સ્વનામવત્ આત્મસાત્ કરી દીધા. એટલું જ નહીં પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી જેવા અનેક આશ્રિતોને એ જ્ઞાનસુધાનું પાન કરાવ્યું. ના, બલ્કે એ જ્ઞાનસુધામાં તરબોળ કરી દીધા.

એ રાતો કાળી નહીં પણ સોનેરી હતી, જ્યારે પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી કલાકોના કલાકો સુધી, ના, બલ્કે ક્યારેક ક્યારેક તો આખી-આખી રાત

સુધી કર્મશાસ્ત્રોનું પરાવર્તન કરતા હતાં. બીજો કર્મગ્રંથ, ત્રીજો કર્મગ્રંથ... ચોથો... પાંચમો... છઠ્ઠો... કર્મપ્રકૃતિમાં બંધનકરણ... સંક્રમકરણ... ઓ હો હો ... વાંચીને નહીં હો, બધું જ મોટે, એ પણ સ્પષ્ટરૂપે બોલી બોલીને, કંઈ સુકાઈ જાય, શોષ પડે, તબિયત નાદુરસ્ત હોય, સમગ્ર દિવસની સ્વાધ્યાય, અધ્યાપન, ભક્તિ આદિની સાધનાઓથી પરિશ્રાન્ત શરીર હોય, પણ એ કોઈ પરવા કર્યા વિના પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી આ કર્મશાસ્ત્રોના પરિશીલનમાં... ના, બલકે જ્ઞાનસુધારસમાં તરબોળ બની જતાં.

જેને આ તત્ત્વજ્ઞાન શુષ્ક લાગે છે. તેમણે વિચારવું જોઈએ કે અનુત્તરવિમાનના દેવતાઓ આ તત્ત્વચિંતન દ્વારા જ ૩૩ સાગરોપમોના આઉખા ક્યાં પૂરા કરી દે એ તેમને ખબર પણ પડતી નથી. કેવી તત્ત્વચિંતનની મસ્તી ! દ્રવ્યાનુયોગના પરિશીલનનો કેવો અફાટ આનંદ !

આવું તત્ત્વજ્ઞાન આજે ઉપલબ્ધ થતું હોય. તેને સરળ શૈલીએ પીરસતા આવા પ્રકાશનો રજુ થતા હોય, પછી આ આનંદથી કોણ વંચિત રહે ? યાદ રહે, કર્મશાસ્ત્રોના પરિશીલનથી પ્રત્યેક પરિસ્થિતિમાં સમભાવ અકબંધ રહે એવી પરિણતિનું ઘડતર થાય છે, ચિત્ત-એકાગ્રતા પરાકાષ્ઠાએ પહોંચે છે, કોઈ પણ ગ્રંથોના જટિલ તાળા ખોલવા માટે ‘માસ્ટર કી’ જેવી બુદ્ધિની પ્રાપ્તિ થાય છે.

હજુ એક લાભ, કર્મશાસ્ત્રોનું અતિ સૂક્ષ્મ અને ગહન તત્ત્વ જોઈને કેવળજ્ઞાન પ્રત્યેની શ્રદ્ધા અનેકગણી બની જાય છે. આ નિરૂપણ કેવળજ્ઞાન વિના શક્ય જ નથી એવું અંતર બોલી ઉઠે છે. જો કેવળજ્ઞાન જેવી વસ્તુ દુનિયામાં હોત જ નહીં, સર્વજ્ઞ હોત જ નહીં, કર્મવિજ્ઞાન ઉપજાવેલું જ હોત, કોઈ અસર્વજ્ઞો કલ્પિતરૂપે કર્મપ્રક્રિયાનું નિરૂપણ કર્યું હોત, તો ક્યાંક ને ક્યાંક થાપ ખાઈ જાત, કેટલાય પૂર્વાપર વિરોધો આવી જાત, કેટલીય ગૂંચવણો ઊભી થાત. પણ આટલું વિરાટ નિરૂપણ હોવા છતાં સૂક્ષ્મતમ અને ગહનતમ નિરૂપણ હોવા છતાં ક્યાંય કોઈ વિરોધ - કોઈ ગૂંચવણો

નથી. તદ્દન વ્યવસ્થિત પ્રતિપાદન ઉપલબ્ધ થાય છે. એ જ ખતાવે છે કે આ કર્મવિજ્ઞાનનું મૂળ સર્વજ્ઞ છે. કેવળજ્ઞાન વિના આ નિરૂપણ શક્ય જ નથી.

કર્મશાસ્ત્રોના પરિશીલન બાદ ઉપરોક્ત સંવેદન અવશ્ય થશે. અને આ જ સંવેદન સમ્યગ્દર્શનને અત્યંત વિશુદ્ધતર બનાવી દેશે. તેમાં કોઈ શંકા નથી. પણ એ માટે ક્રમશઃ સર્વ કર્મશાસ્ત્રોનો અભ્યાસ કરવો પડશે. પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રી જેવા સાધકોને આલંબન બનાવવા પડશે. આજના કાળનો વિચાર કરીએ તો એવું લાગ્યા વિના રહેતું નથી કે

સાધનો વધી ગયા છે, પણ

સાધકો ઘટી ગયા છે.

પૂર્વના મહાપુરુષો કેટકેટલી મુશ્કેલીઓ વેઠીને પણ રત્નત્રયીની સાધના કરતાં હતાં. જ્ઞાન-સાધનાની વાત કરીએ તો અધ્યાપકો, પુસ્તકો, અનુવાદો, ટિપ્પણો વગેરેનો દુષ્કાળ હતો છતાં પણ તેમણે પ્રચંડ પુરુષાર્થથી અદ્ભુત જ્ઞાનસાધના કરી હતી. આજે આવા સાધનોનો કેટલો સુકાળ છે ! અરે, એક અવ્વલ સાધન આપણા હાથમાં જ છે, શું આ તક આપણે ગુમાવી દેશું ? ચાલો, પદાર્થપ્રકાશનું પરિશીલન કરીએ, તેના દ્વારા સ્વ-પરનું કલ્યાણ કરીએ, અને પૂજ્ય ગુરુદેવશ્રીએ આપણા માટે કરેલા પરિશ્રમને સાર્થક કરીએ.

જિનાજ્ઞાવિરુદ્ધ લખાયુ હોય તો મિચ્છામિ દુક્કસમ્.

- પ.પૂ.વૈરાગ્યદેશનાદક્ષ આચાર્ય-
દેવશ્રીમદ્દિજય હેમચન્દ્રસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય
આચાર્ય વિજય કલ્યાણબોધિસૂરિ

પ.પૂ.વૈરાગ્યદેશનાદક્ષ આચાર્ય ભગંત શ્રીમદ્
વિજય હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મહારાજ દ્વારા
લિખિત-સંપાદિત-સંકલિત-પ્રેરિત ગ્રંથોની સૂચિ

- (૧) પદાર્થપ્રકાશ ભાગ-૧
(જીવવિચાર-નવતત્ત્વ પદાર્થસંગ્રહ તથા ગાથા-શબ્દાર્થ)
- (૨) પદાર્થપ્રકાશ ભાગ-૨
(દંડક-લઘુ સંગ્રહણી પદાર્થસંગ્રહ તથા ગાથા-શબ્દાર્થ)
- (૩) પદાર્થપ્રકાશ ભાગ-૩
(૧લા, ૨જા કર્મગ્રંથનો પદાર્થસંગ્રહ તથા ગાથા-શબ્દાર્થ)
- (૪) પદાર્થપ્રકાશ ભાગ-૪
(૩જા, ૪થા કર્મગ્રંથનો પદાર્થસંગ્રહ તથા ગાથા-શબ્દાર્થ)
- (૫) મુક્તિનું મંગલદ્વાર
(ચતુઃશરણ સ્વીકાર, દુષ્કૃતગર્હા, સુકૃતાનુમોદનાનો સંગ્રહ)
- (૬) શ્રી સીમંધરસ્વામીની આરાધના (મહિમાવર્ણન-ભક્તિગીતો વગેરે)
- (૭) ચાતુર્માસિક અને જીવનના નિયમો
- (૮) વીશ વિહરમાન જિન સચિત્ર
- (૯) વીશ વિહરમાન જિન પૂજા
- (૧૦) બંધનથી મુક્તિ તરફ
(ભારત્રત તથા ભવ-આલોચના વિષયક સમજણ)
- (૧૧) નમસ્કાર મહામંત્ર મહિમા તથા જાપ નોંધ
- (૧૨) પંચસૂત્ર (સૂત્ર ૧૯) સાનુવાદ
- (૧૩) તત્ત્વાર્થ ઉષા (પૂ.આ. શ્રી ભુવનભાનુસૂરિ મ.સા.)
- (૧૪) સાત્ત્વિકતાનો તેજ સિતારો (પૂ.પં.પદ્મવિજયજી મ.નું ચરિત્ર)
- (૧૫) પ્રેમપ્રભા ભાગ-૧ (પૂ.આ.પ્રેમસૂરિ મ.ના ગુણાનુવાદ)

- (૧૬) પ્રેમપ્રભા ભાગ-૨ (વિવિધ વિષયોના ૧૬૦ શ્લોકો સાનુવાદ)
- (૧૭) પ્રેમપ્રભા ભાગ-૩
(બ્રહ્મચર્ય સમાધિ અંગે શાસ્ત્રીય શ્લોકો-વાક્યો-સાનુવાદ)
- (૧૮) સાધુતાનો ઉજાસ
(લે.પૂ.પં. પદ્મવિજયજી મ.) (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૪)
- (૧૯) પરમ પ્રાર્થના (અરિહંત વંદનાવલી, રત્નાકર પરચીશી,
આત્મનિંદાદ્વાત્રિંશિકા આદિ સ્તુતિઓનો સંગ્રહ)
- (૨૦) ભક્તિમાં ભીંજણા (પં.પદ્મવિજયજી ગણિવર્થ)
(વીરવિજયજી મ.કૃત સ્નાત્રનું ગુજરાતીમાં વિવેચન)
- (૨૧) વૈરાગ્યશતક, ઈન્દ્રિયપરાજયશતક, સિંદૂરપ્રકર, ગૌતમકુલક
સાનુવાદ (પૂ.આ.જયઘોષસૂરિ મ.સા.) (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૫)
- (૨૨) આદીશ્વર અલબેલો રે (પૂ.ગણિ કલ્યાણબોધિવિજયજી)
(શત્રુંજય તીર્થના ચૈત્યવંદનો-સ્તુતિઓ-સ્તવનોનો સંગ્રહ)
- (૨૩) ઉપધાન તપવિધિ
- (૨૪) રત્નકુક્ષી માતા પાઠિણી
- (૨૫) સતી-સોનલ
- (૨૬) નેમિ દેશના
- (૨૭) નરક દુઃખ વેદના ભારી
- (૨૮) પંચસૂત્રનું પરિશીલન
- (૨૯) પૂર્વજોની અપૂર્વ સાધના (મૂળ)
- (૩૦) પૂર્વજોની અપૂર્વ સાધના (સાનુવાદ)
- (૩૧) અધ્યાત્મયોગી (આ.કલ્યાણપૂર્ણસૂરિજીનું સંક્ષિપ્ત જીવન દર્શન)
- (૩૨) ચિત્કાર
- (૩૩) મનોનુશાસન
- (૩૪) ગુરુ દીવો, ગુરુ દેવતા (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૬)
- (૩૫) ભાવે ભજો અરિહંતને

- (૩૬) લક્ષ્મી સરસ્વતી સંવાદ
 (૩૭) પ્રભુ ! તુજ વચન અતિભલું (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૭)
 (૩૮-૪૦) અરિહંતની વાણી હૈયે સમાણી ભાગ-૧, ૨, ૩
 (૪૧) સમાધિ સાર (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૮)
 (૪૨-૪૪) રસથાળ ભાગ-૧, ૨, ૩
 (૪૫) સમતાસાગર (પૂ.પં.પન્નવિ. મ.ના ગુણાનુવાદ)
 (૪૬) પ્રભુ દરિસણ સુખ સંપદા
 (૪૭) શુદ્ધિ (ભવ આલોચના)
 (૪૮) પ્રભુ ! તુજ વચન અતિ ભલું ભાગ-૨ (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૯)
 (૪૯) ઋષભ જિનરાજ મુજ આજ દિન અતિભલો
 (૫૦) કામ સુભટ ગયો હારી (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૧૦)
 (૫૧-૫૨) ગુરુ ની શીખડી, અમૃતની વેલડી ભાગ-૧-૨
 (પ્રેમપ્રભા ભાગ-૧૧-૧૨)
 (૫૩) પદાર્થપ્રકાશ ભાગ-૫ (ત્રણ ભાષ્યનો પદાર્થસંગ્રહ તથા
 ગાથા-શબ્દાર્થ)
 (૫૪) મહાવિદેહના સંત ભારતમાં
અંગ્રેજી સાહિત્ય
 (૧) A Shining Star of Spirituality
 (સાત્ત્વિકતાનો તેજ સિતારોનો અનુવાદ)
 (૨) Padartha Prakash Part-I (જીવવિચાર-નવતત્ત્વ)
 (૩) Pahini-A Gem-womb Mother
 (રત્નકુક્ષિ માતા પાહિણીનો અનુવાદ)
સંસ્કૃત સાહિત્ય
 (૧) સમતાસાગરચરિતમ્ (ગદ્ય) (પં.પન્નવિજયજી મ.નું જીવન ચરિત્ર)
 ઉપરોક્ત પુસ્તકોમાંથી કોઈપણ પુસ્તકની પૂજ્ય સાધુ-સાધ્વીજી
 ભગવંતોને તથા શ્રાવક-શ્રાવિકાઓને જરૂર હોય તો અમને જાણ કરશો.

વિષયાનુક્રમ		
નં.	વિષય	પાના નં.
A.....	શતક-પાંચમો કર્મગ્રંથ-પદાર્થસંગ્રહ	૧-૯૯
૧.....	૨૬ દ્વારો.....	૧
૨.....	દ્વાર ૧ - ધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ	૨
૩.....	દ્વાર ૨ - અધ્રુવબંધી પ્રકૃતિ	૩
૪.....	દ્વાર ૩ - ધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ	૪
૫.....	દ્વાર ૪ - અધ્રુવોદયી પ્રકૃતિ	૫
૬.....	ધ્રુવબંધી વગેરેના સાધાદિ ભાંગા	૬
૭.....	દ્વાર ૫ - ધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિ	૭
૮.....	દ્વાર ૬ - અધ્રુવસત્તા પ્રકૃતિ	૮
૯.....	દ્વાર ૭ - ઘાતી પ્રકૃતિ	૯-૧૦
૧૦. ...	દ્વાર ૮-૯ - અઘાતી પ્રકૃતિ - પુણ્ય પ્રકૃતિ	૧૧
૧૧. ...	દ્વાર ૧૦-૧૧ - પાપ પ્રકૃતિ - અપરાવર્તમાન પ્રકૃતિ.....	૧૨
૧૨. ...	દ્વાર ૧૨-૧૩ - પરાવર્તમાન પ્રકૃતિ - ક્ષેત્રવિપાકી પ્રકૃતિ	૧૩
૧૩. ...	દ્વાર ૧૪-૧૫-૧૬ - જીવવિપાકી પ્રકૃતિ -	૧૪
	ભવવિપાકી પ્રકૃતિ - પુદ્ગલવિપાકી પ્રકૃતિ	
૧૪. ...	દ્વાર ૧૭-૧૮ - પ્રકૃતિબંધ અને તેના સ્વામી	૧૫
૧૫. ...	મૂળપ્રકૃતિના ભૂયસ્કારાદિબંધ	૧૬
૧૬. ...	જ્ઞાના૦-દર્શના૦ માં ભૂયસ્કારાદિ બંધ	૧૭
૧૭. ...	વેદનીયમાં ભૂયસ્કારાદિ બંધ	૧૮
૧૮. ...	મોહનીયમાં ભૂયસ્કારાદિ બંધ	૧૯
૧૯. ...	આયુષ્યમાં ભૂયસ્કારાદિબંધ	૨૦
૨૦. ...	નામકર્મના બંધસ્થાનક	૨૧-૨૪
૨૧. ...	નામકર્મના ભૂયસ્કારાદિબંધ	૨૫-૨૬

નં.	વિષય	પાના નં.
૨૨.	... ગોત્ર-અંતરાયમાં ભૂચસ્કારાદિબંધ	૨૭
૨૩.	... સર્વઉત્તરપ્રકૃતિના બંધસ્થાનક	૨૮-૨૯
૨૪.	... દ્વાર ૧૯ - સ્થિતિબંધ	૩૦
૨૫.	... મૂળપ્રકૃતિમાં સ્થિતિબંધ	૩૧
૨૬.	... ઉત્તરપ્રકૃતિમાં સ્થિતિબંધ	૩૨-૩૭
૨૭.	... એકેં૦ નો ૧૦-૩૦ સ્થિતિબંધ	૩૮
૨૮.	... મતાંતરે એકેં૦ નો ૧૦ - ૩૦ સ્થિતિબંધ	૩૯
૨૯.	... બેઈ૦ વગેરેનો ૧૦ - ૩૦ સ્થિતિબંધ	૪૦-૪૧
૩૦.	... દ્વાર ૨૦ - સ્થિતિબંધના સ્વામી	૪૨
૩૧.	... ૧૦ સ્થિતિબંધના સ્વામી	૪૩
૩૨.	... સ્થિતિબંધના મૂળપ્રકૃતિમાં સાધાદિ ભાંગા	૪૪-૪૫
૩૩.	... સ્થિતિબંધના ઉત્તરપ્રકૃતિમાં સાધાદિ ભાંગા	૪૬
૩૪.	... ગુણઠાણે સ્થિતિબંધ	૪૭
૩૫.	... સ્થિતિબંધનું અલ્પબહુત્વ	૪૮
૩૬.	... યોગનું અલ્પબહુત્વ	૪૯-૫૦
૩૭.	... સ્થિતિસ્થાનોનું અલ્પબહુત્વ	૫૧
૩૮.	... ૪૧ પ્રકૃતિઓનો અબંધકાળ	૫૨
૩૯.	... ૭૩ પ્રકૃતિઓનો સતત બંધકાળ	૫૩
૪૦.	... દ્વાર ૨૧ - રસબંધ	૫૪
૪૧.	... ૧,૨,૩,૪ ઠાણીયો રસ	૫૫
૪૨.	... શુભાશુભ પ્રકૃતિઓનો રસ	૫૬
૪૩.	... દ્વાર ૨૨ - ૩૦ રસબંધના સ્વામી	૫૭
૪૪.	... ૧૦ રસબંધના સ્વામી	૫૮-૫૯
૪૫.	... રસબંધના મૂળપ્રકૃતિમાં સાધાદિ ભાંગા	૬૦-૬૧

નં.	વિષય	પાના નં.
૪૬.	... રસબંધના ઉત્તરપ્રકૃતિમાં સાધાદિ ભાંગા	૬૨-૬૪
૪૭.	... દ્વાર ૨૩ - પ્રદેશબંધ	૬૫
૪૮.	... આઠ વર્ગણાઓનું સ્વરૂપ	૬૬-૬૯
૪૯.	... વર્ગણાઓની સૂક્ષ્મતા - અવગાહના	૭૦
૫૦.	... મૂળપ્રકૃતિમાં કર્મપ્રદેશોનું અલ્પબહુત્વ	૭૧
૫૧.	... ઉત્તરપ્રકૃતિમાં ૩૦ પદે કર્મપ્રદેશોનું અલ્પબહુત્વ	૭૨-૭૫
૫૨.	... ઉત્તરપ્રકૃતિમાં ૧૦ પદે કર્મપ્રદેશોનું અલ્પબહુત્વ	૭૬-૭૭
૫૩.	... અગ્યાર ગુણશ્રેણિ	૭૮
૫૪.	... ગુણઠાણાનું આંતર	૭૯
૫૫.	... પલ્લોપમનું સ્વરૂપ	૮૦-૮૧
૫૬.	... પુદ્ગલપરાવર્તનું સ્વરૂપ	૮૨
૫૭.	... પ્રદેશબંધના સ્વામી	૮૩
૫૮.	... ઉત્તરપ્રકૃતિમાં ૩૦ પ્રદેશબંધના સ્વામી	૮૪-૮૫
૫૯.	... ઉત્તરપ્રકૃતિમાં ૧૦ પ્રદેશબંધના સ્વામી	૮૬
૬૦.	... પ્રદેશબંધના મૂળપ્રકૃતિમાં સાધાદિ ભાંગા	૮૭
૬૧.	... પ્રદેશબંધના ઉત્તરપ્રકૃતિમાં સાધાદિ ભાંગા	૮૮-૯૦
૬૨.	... સાત પદાર્થોનું અલ્પબહુત્વ	૯૧
૬૩.	... યોગસ્થાનકનું સ્વરૂપ	૯૨
૬૪.	... પ્રકૃતિ-સ્થિતિના ભેદ, સ્થિતિબંધ-રસબંધના અધ્યવસાય	૯૩
૬૫.	... કર્મપ્રદેશો-રસાણુઓ	૯૪
૬૬.	... ઘનીકૃત લોક, પ્રતર, શ્રેણિ	૯૫
૬૭.	... દ્વાર ૨૫ - ઉપશમશ્રેણિ	૯૬
૬૮.	... દ્વાર ૨૬ - ક્ષપકશ્રેણિ	૯૭-૯૯
B	... શતક-પાંચમો કર્મગ્રંથ - ગાથા શબ્દાર્થ	૧૦૦-૧૨૨
C	... પ્રશસ્તિ, સમર્પણ	૧૨૩